

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 64 – Τεύχος 6

«Σεβήρα εἶθε νά ζεῖς ἐν Θεῷ»

Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2015

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἰγηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2014-2015 ΜΕ ΔΙΕΘΝ ΘΗΤΕΙΑ: πρωτοπρ. Κωνσταντῖνος Καραϊσαρίδης, καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., ἀρχιμ. Δαμασκηνός Πετράκος, πρωτοπρ. Ἀντώνιος Καλλιγέρης, πρωτοπρ. Χριστόδουλος Μπίθας, πρωτοπρ. Δημήτριος Θεοφίλου, καθηγ. Γεώργιος Φίλιπας. – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξανδρος Κατσιάρας. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέρπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμὴ τεύχους 1 € (γιά ὄσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Φωτογραφία καί λεζάντα ἐξωφύλλου: Μαρμάρινη Ἐπιτύμβια στήλη τῆς Σεβήρας μέ παράσταση τῆς Προσκυνήσεως τῶν Μάγων. Ρώμη περί τό 330, Museo Pio Cristiano, ἀρ. 28594

Οἱ διακοσμήσεις τῶν σελίδων εἶναι ἀπό λιθογραφίες τοῦ David Roberts ἀπό τό ἔργο τοῦ Ἰ. Μ. Χατζηφώτη: Ἅγιοι Τόποι καί Μονή Σινᾶ. Ἐκδόσεις Ἀλκυῶν, Ἀθήνα 2001.

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἴδιωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μήν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾶ στήν πρώτη σελίδα καί τίς 450 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 64

Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2015

Τεύχος 6

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ	
Λόγος περί τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου καί τῆς διά σώματος πρὸς ἡμᾶς ἐπιφανείας αὐτοῦ	4
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
Πόρνης ἐπεθύμει ὁ Θεός;	8
π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΤΑΝΙΛΟΑΕ	
Ἡ ἐνσάρκωσις εἶναι τρόπος δευτέρας ὑπάρξεως	11
ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΡΓΑΜΟΥ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ	
Πῶς πρέπει νά ἀντιλαμβάνεται ἡ Ἐκκλησία τή νόσο καί τή θεραπεία.	13
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝΟΥ	
Ἐπί τῆ σάρκωσι τοῦ Θεοῦ στή θέωσι τοῦ ἀνθρώπου	16
ΜΙΑΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
Ἁ Μεσσίας ὡς ἄρχοντας τῆς εἰρήνης. Ἐνάτη ὥρα τῆς γιορτῆς τῶν Χριστουγέννων (Ἦσ. 9:6-7)	19
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ἐπίγειος Ἰησοῦς ἢ οὐράνιος Χριστός;	22
ΠΡΩΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Κυριακή πρό τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως	24
ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ	
«Ὁ Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Μηνύματα ἀπό τό σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ)	26
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΔΗ	
Ἡ παγκόσμια Ἀπογραφή ἐπί Αὐγούστου	28
ΙΑΣΟΝΟΣ ΚΕΣΣΕΝ	
Ἡ Προσκύνησι τῶν Μάγων: Ὁμολογία, Ζωή καί Ἀνάστασι (Σχόλιο στή γένεσι τῆς ἱστορήσεως τοῦ εὐαγγελικοῦ γεγονότος)	31
ΠΡΩΤ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Τό μωσαϊκόν δάπεδο τῆς βασιλικῆς τῆς Γεννήσεως στή Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας	34
ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ	
Τό Μυστήριον τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως. Ἡ συγκατάβασι τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου	37
ΠΡΩΤ. ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ	
Θεολογικές ρανίδες στά χριστουγεννιάτικα κάλαντα	40
Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗ	
Ἐθιμικά τοῦ Δωδεκαημέρου	42
Βιβλιοπαρουσίασι	44
Ἐφημεριακά	48

Σήμερα ή Βηθλεέμ ἔγινε ὁμοια μέ τόν οὐρανό, ἀφοῦ ἐμφανίστηκαν σ' αὐτήν ἀντί γιά ἀστέρια ἄγγελιοι πού ἀνυμνοῦν τό Θεό, καί δέχτηκε μέ τρόπο θαυμαστό στό χῶρο της ὄχι τόν φυσικό ἥλιο, ἀλλά τόν Ὅλιο τῆς δικαιοσύνης. Καί μή ζητᾶς νά μάθεις πῶς ἔγινε αὐτό. Γιατί ἐκεῖ ὅπου ἐκδηλώνεται ἡ θέληση τοῦ Θεοῦ, νικῶνται οἱ φυσικοί νόμοι. Θέλησε λοιπόν ὁ Θεός, μπόρεσε, κατέβηκε ἀπό τούς οὐρανοῦς καί ἔσωσε τόν ἄνθρωπο, γιατί τά πάντα ὑπακούουν στό Θεό. Σήμερα γεννιέται ὁ αἰώνιος καί γίνεται ἐκεῖνο πού δέν ἦταν. Ἐνῶ δηλαδή ἦταν Θεός, γίνεται ἄνθρωπος, χωρίς νά παύσει νά εἶναι Θεός. Δέν ἔχασε δηλαδή τίς θεϊκές του ιδιότητες γιά νά γίνει ἄνθρωπος, οὔτε πάλι ἄλλαξε κι ἀπό ἄνθρωπος ἔγινε Θεός. Ἀλλά ἐνῶ ἦταν Θεός Λόγος, χωρίς νά πάθει τίποτε, προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη σάρκα, καί ἡ θεία φύση παρέμεινε ἀμετάβλητη.

(Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου,

Στή Γενέθλιο ἡμέρα τοῦ Σωτήρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ Β΄.

Ἀπόδοση στή Νεοελληνική: Εὐ. Γ. Καρακοβούνη.

Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1997, σσ. 33-34)

Σεβαστοί πατέρες,

Ἡ ἑορτή τῶν Χριστουγέννων, ὅπως σήμερα τήν γνωρίζουμε, θεσπίστηκε στίς ἀρχές τοῦ 4^{ου} αἰ. Τό γεγονός ὅτι δέν ὑπῆρχε εἰδική, ξεχωριστή ἑορτή, ἀφιερωμένη στήν Γέννηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Πατρός δέν εἶχε οὐδεμία σωτηριολογική ἐπίπτωση. Γιά νά τό ἀντιληφθοῦμε πρέπει νά σκεφθοῦμε ὅτι ὁ τρόπος συμμετοχῆς στά γεγονότα τῆς θείας οικονομίας δέν εἶναι ἐξωτερικός ἢ ἐσωτερικός ἀλλά προσωπικός. Δέν γίνεται ὁ ἄνθρωπος μέτοχος τῶν συνεπειῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Τάφου, τῆς Ἀναστάσεως—ἐπειδή προσεύχεται ἢ μπορεῖ νά ἐπισκεφθεῖ τόν ναό, ὅταν ὑπάρχει ἡσυχία ἢ φθάνει στήν Ἀνάσταση ἢ στά Θεοφάνεια ὡς τόν περίβολο τοῦ ναοῦ ἢ ἐπειδή παρακολούθησε ἀπό τά ΜΜΕ τήν μετάδοση μίας ἢ περισσοτέρων Θ. Λειτουργιῶν κ.λπ., ἀλλά ἐπειδή ἐνώνεται μέ συγκεκριμένο τρόπο μέ τόν Χριστό, τόν ὁποῖο προσδιόρισε ὁ ἴδιος λέγοντας, ὅτι εἶναι παρών «ὅπου εἶναι δυό ἢ τρεῖς συναγμένοι στό ὄνομά του» καί ὅτι «ὅποιος τρώει τό σῶμα του καί πίνει τό αἷμα του ἔχει ζωή αἰώνια». Ἡ ἔνωση αὐτή δέν εἶναι ἀποσπασματική, μερική ἢ πλατωνική, διανοητική ἢ συναισθηματική μόνο, ἀλλά πραγματοποιεῖται μέ τήν συμμετοχή τοῦ πιστοῦ στή Θ. Λειτουργία καί τή Μετάληψη τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ἡ Θ. Λειτουργία εἶναι ἀνακεφαλαίωση ὅλων τῶν γεγονότων τῆς θείας οικονομίας ἀπό τήν δημιουργία τῆς κτίσεως ἕως καί τήν τελική της μεταμόρφωση κατά τήν Β΄ Παρουσία τοῦ ἀναστάντος Κυρίου. Ἐπομένως κάθε φορά πού τελεῖται ἡ Θ. Λειτουργία ἑορτάζουμε ὅλα τά γεγονότα τῆς θείας οικονομίας, στά ὁποῖα περιλαμβάνεται καί ἡ Γέννηση τοῦ Υἱοῦ.

Βεβαίως τά γεγονότα τῆς θείας οικονομίας ἔγιναν πηγή ἔμπνευσης πολιτιστικῆς. Ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος ἐμπνεύστηκαν ἀλλά καί ἡ λαϊκή εὐσέβεια ἐκδηλώθηκε καί μέσα ἀπό τήν ἐμφάνιση ἐθίμων καί παραδόσεων. Ἡ ἐκκοσμίκευση τῶν τελευταίων αἰώνων ἀποδυνάμωσε τήν οὐσία τῶν ἑορτῶν αὐτῶν ἀποσυνδέοντας τά ἔθιμα καί τίς σχετικές παραδόσεις ἀπό τήν μυστηριακή τους πηγή καί αἰτία, ὅποτε τά ἔθιμα αὐτά πλέον εἶναι ἄνευρα καί χωρίς δυναμική, ἢ προβάλλοντες νέες συνήθειες πού ὑποκαθιστοῦν τήν λειτουργική πράξη ἢ ἀντιστρατεύονται τό ἐκκλησιαστικό περιεχόμενο καί νόημα τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Συνεπῶς ὑπάρχουν «Χριστούγεννα μέ Χριστό καί Χριστούγεννα δίχως Χριστό». Καθένας μπορεῖ νά ἐπιλέγει ἀλλά καί νά αὐταπατᾶται ἐάν τό ἐπιθυμεῖ.

*Μέ ἰδιαίτερο σεβασμό
Ἀλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντής Συντάξεως*

Ἁγίου Ἀθανασίου
Ἀλεξανδρείας τοῦ Μεγάλου

Λόγος περί τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου καί τῆς διά σώματος πρός ἡμᾶς ἐπιφανείας αὐτοῦ*

2. Τῆ δημιουργία τοῦ κόσμου καί τοῦ σύμπαντος πολλοί τήν σκέφτηκαν μέ διαφορετικό τρόπο· ὅπως ἤθελε ὁ καθένας, ἔτσι καί τήν ἐπινόησε. Ἴλλοι, ὅπως οἱ Ἐπικούρειοι, λένε ὅτι ὅλα ἔγιναν ἀπό μόνα τους, στήν τύχη. Αὐτοί ὑποστηρίζουν μέ μυθοπλασίες ὅτι δέν ὑπάρχει καμία πρόνοια στόν κόσμο· ὑποστηρίζουν τά ἀντίθετα στό ὀλοφάνερα. Ἴν λοιπόν, σύμφωνα μέ τή θεωρία τους, ὅλα ἔγιναν χωρίς φροντίδα, ἀπό μόνα τους, ἔπρεπε ὅλα νά εἶναι ἀπλά καί ὅμοια, ὄχι διαφορετικά μεταξύ τους. Ἴπρεπε στό σύμπαν ὅλα ν' ἀποτελοῦν ἕνα σῶμα, ἥλιο ἢ σελήνη· καί οἱ ἄνθρωποι νά εἶναι ὅλοι ἕνα, ἢ χέρι ἢ μάτι ἢ πόδι. Στήν πραγματικότητα ὅμως δέν εἶναι ἔτσι. Βλέπουμε τό ἕνα ἄστρο νά εἶναι ἥλιος· τό ἄλλο, σελήνη· τό ἄλλο, γῆ. Τό ἴδιο καί στό ἀνθρώπινο σῶμα: ἄλλο μέρος εἶναι πόδι, ἄλλο χέρι, ἄλλο κεφάλι. Αὐτή ἡ διάκριση δείχνει ὅτι τά πράγματα δέν προῆλθαν ἀπό μόνα τους τυχαῖα, ἀλλά προηγείται ἡ αἰτία πού τά δημιούργησε. Κι ἀπό τήν τάξη αὐτή εὐκόλα ὀδηγοῦμαστε στό Θεό, ὁ ὁποῖος δημιούργησε καί τακτοποίησε τά πάντα. Ἴλλοι πάλι, μεταξύ τους καί ὁ σπουδαῖος ἔλληνας φιλόσοφος Πλάτων, λένε ὅτι ὁ Θεός τά δημιούργησε ὅλα ἀπό προῦπάρχουσα καί αἰώνια ὕλη. Διότι (λένε), δέν θά μπορούσε νά κα-

2. Τήν δημιουργίαν τοῦ κόσμου καί τήν τῶν πάντων κτίσιν πολλοὶ διαφόρως ἐξειλήφασιν, καί ὡς ἕκαστος ἠθέλησεν, οὕτως καί ὠρίσατο. Οἱ μὲν γάρ αὐτομάτως, καί ὡς ἔτυχε, τά πάντα γεγενῆσθαι λέγουσιν, ὡς οἱ Ἐπικούρειοι, οἱ καί τήν τῶν ὄλων πρόνοιαν καθ' ἑαυτῶν οὐκ εἶναι μυθολογοῦντες, ἀντικρυς παρὰ τά ἐναργῆ καί φαινόμενα λέγοντες. Εἰ γάρ αὐτομάτως τά πάντα χωρίς προνοίας κατ' αὐτοὺς γέγονεν, ἔδει τά πάντα ἀπλῶς γεγενῆσθαι καί ὅμοια εἶναι καί μὴ διάφορα. Ὡς γάρ ἐπὶ σώματος ἐνός ἔδει τά πάντα εἶναι ἥλιον ἢ σελήνην, καί ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἔδει τὸ ὄλον εἶναι χεῖρα, ἢ ὀφθαλμόν, ἢ πόδα. Νῦν δὲ οὐκ ἔστι μὲν οὕτως· ὀρῶμεν δὲ τὸ μὲν, ἥλιον· τὸ δέ, σελήνην· τὸ δέ, γῆν· καί πάλιν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, τὸ μὲν, πόδα· τὸ δέ, χεῖρα· τὸ δέ, κεφαλὴν. Ἡ δὲ τοιαύτη διάταξις οὐκ αὐτομάτως αὐτὰ γεγενῆσθαι γνωρίζει, ἀλλ' αἰτίαν τούτων προηγείσθαι δείκνυσιν· ἀφ' ἧς καί τὸν διαταξάμενον καί πάντα ποιήσαντα Θεὸν ἔστι νοεῖν. Ἴλλοι δέ, ἐν οἷς ἔστι καί ὁ μέγας παρ' Ἑλλήσι Πλάτων, ἐκ προῦποκειμένης καί ἀγεννήτου ὕλης πεποιημέναι τὸν Θεὸν τά ὅλα διηγοῦνται· μὴ ἂν γάρ δύνασθαι τι ποιῆσαι τὸν Θεὸν εἰ μὴ προῦ-

* Ἁγίου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, Λόγος περί τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου καί τῆς διά σώματος πρός ἡμᾶς ἐπιφανείας αὐτοῦ, ἀποδ. εἰς τήν νέα ἑλληνική Ἀρχιμ. Δωρόθεος Πάπαρης.

τασκευάσει κάτι ὁ Θεός, ἂν δὲν προϋπῆρχε ἡ ὕλη (τό ὑλικό κατασκευῆς). Ὅπως ὁ ξυλουργός πρέπει νά ἔχει ξύλα, γιά νά μπορέσει νά τά ἐπεξεργαστεῖ. Δέν καταλαβαίνουν ὅτι, λέγοντας κάτι τέτοιο, ἀποδίδουν ἀδυναμία στό Θεό. Διότι, ἂν δὲν εἶναι Αὐτός αἷτιος ὑπάρξεως τῆς ὕλης καί ὑποχρεωτικά ὅλα τά κατασκευάζει ἀπό προϋπάρχουσα ὕλη, τότε εἶναι ἀδύναμος· διότι δὲν μπορεί χωρίς ὕλη νά κάμει κάποιο κτίσμα. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ξυλουργός, ἀδυνατεῖ νά κάνει κάποιο χρήσιμο ἀντικείμενο χωρίς ξύλα. Νά τό ποῦμε ὑποθετικά: ἂν δὲν ὑπῆρχε ὕλη, τίποτε δὲν θά δημιουργοῦσε ὁ Θεός. Καί πῶς θά τόν ὀνομάζαμε τεχνίτη καί δημιουργό, ἐφ' ὅσον ἄλλος –ἐννοῶ ἡ ὕλη– θά τοῦ ἔδινε τό δικαίωμα κατασκευῆς; Ἐάν ἦταν ἔτσι τά πράγματα, ὁ Θεός θά ἦταν γι' αὐτούς ὄχι δημιουργός ἀπό τήν ἀνυπαρξία στήν ὑπαρξη, ἀλλά μόνον τεχνίτης· διότι θά ἐπεξεργαζόταν προϋπάρχουσα ὕλη, χωρίς νά εἶναι αὐτός ὁ δημιουργός τῆς. Δέν θά θεωροῦνταν δημιουργός, ἐπειδή δὲν φτιάχνει τό ὑλικό (ὕλη) ἀπό τό ὅποιο νά προέρχονται τά δημιουργήματα. Οἱ αἱρετικοί πάλι ἐπινοοῦν ἄλλο δημιουργό τῶν κτισμάτων καί ὄχι τόν Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἄποδεικνύονται πωρωμένοι σέ ὅσα λένε. Διότι ὁ Κύριος εἶπε στούς Ἰουδαίους: «Δέν γνωρίζετε ὅτι ἀπό τήν ἀρχή, πού ὁ Θεός ἐπλασε τούς ἀνθρώπους, τούς ξεχώρισε σέ ἀνδρα καί γυναίκα; Καί ἔδωσε τήν ἐντολή· λόγῳ τῆς φυσικῆς ἔλξης πρὸς τή γυναίκα, θ' ἀφήσει ὁ ἀνδρας τούς γονεῖς του καί θά συζευχθεῖ τή γυναίκα του· ἔτσι οἱ δύο θά γίνουν ἓνα σῶμα». Καί ἄλλοῦ, δείχνοντας τόν δημιουργό, λέει: «Αὐτούς πού ὁ Θεός ἔνωσε μέ γάμο, νά μὴν τούς χωρίζει ὁ ἀνθρωπος». Πῶς, μετά ἀπ' αὐτά, θεωροῦν ὅτι ἡ δημιουργία δὲν ἔχει καμία σχέση μέ τόν Πατέρα; Ἀφοῦ ὁ εὐαγγελι-

πέκειτο ἡ ὕλη· ὥσπερ καί τῷ τέκτονι προϋποκειῖσθαι δεῖ τό ξύλον, ἵνα καί ἐργάσασθαι δυνηθῇ. Οὐκ ἴσασι δὲ τοῦτο λέγοντες ὅτι ἀσθένειαν περιτιθέασι τῷ Θεῷ· εἰ γάρ οὐκ ἔστι τῆς ὕλης αὐτὸς αἷτιος, ἀλλ' ὅλως ἐξ ὑποκειμένης ὕλης ποιεῖ τὰ ὄντα, ἀσθενῆς εὐρίσκεται, μὴ δυνάμενος ἀνευ τῆς ὕλης ἐργάσασθαι τι τῶν γενομένων· ὥσπερ ἀμέλει καί τοῦ τέκτονος ἀσθενεῖα ἔστι τό μὴ δύνασθαι χωρίς τῶν ξύλων ἐργάσασθαι τι τῶν ἀναγκαίων. Καί καθ' ὑπόθεσιν γάρ, εἰ μὴ ἦν ἡ ὕλη, οὐκ ἂν εἰργάσατο τι ὁ Θεός. Καί πῶς ἔτι ποιητῆς καί δημιουργὸς ἂν λεχθεῖ ἐξ ἐτέρου τό ποιεῖν ἐσχηκῶς, λέγω δὴ ἐκ τῆς ὕλης; Ἐστὶ δέ, εἰ οὕτως ἔχει, κατ' αὐτούς ὁ Θεὸς τεχνίτης μόνον καί οὐ κτίστης εἰς τό εἶναι, εἴ γε τὴν ὑποκειμένην ὕλην ἐργάζεται, τῆς δὲ ὕλης οὐκ ἔστιν αὐτὸς αἷτιος. Καθόλου γάρ οὐδὲ κτίστης ἂν λεχθεῖ, εἴ γε μὴ κτίζει τὴν ὕλην, ἐξ ἧς καί τὰ κτισθέντα γέγονεν.

Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων ἄλλον ἑαυτοῖς ἀναπλάττονται δημιουργὸν τῶν πάντων παρὰ τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τυφλώττοντες μέγα καί περὶ ἃ φθέγγονται. Τοῦ γὰρ Κυρίου λέγοντος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ κτίσας ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καί εἶπεν· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καί τὴν μητέρα αὐτοῦ καί προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ· καί ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»· εἶτα σημαίνων τὸν κτίσαντά φησιν· «Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω», πῶς οὗτοι ξένην τοῦ Πατρὸς τὴν κτίσιν εἰσάγουσιν; εἰ δὲ κατὰ τὸν Ἰωάννην πάντα περιλαβόντα καί λέγον-

στής Ἰωάννης, πού τά διηγείται ὅλα μέ ἀκριβεία, μάς λέει: «ὅλα αὐτός τά ἔκαμε· καί τίποτε δέν ὑπάρχει πού νά μήν τό ἔκαμε»· πῶς, λοιπόν, εἶναι δυνατόν νά εἶναι ἄλλος ὁ δημιουργός καί ὄχι ὁ Πατέρας τοῦ Χριστοῦ;

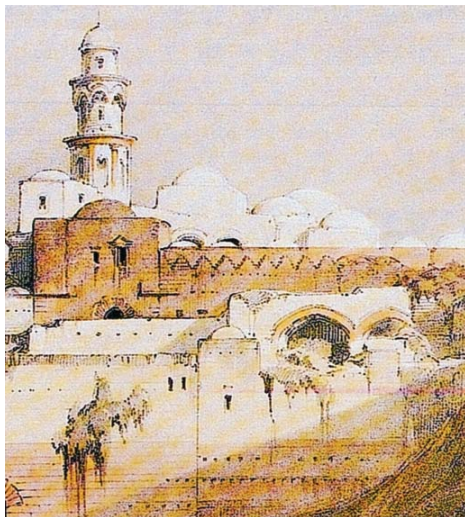
3. Αὐτούς τούς μύθους λοιπόν λένε αὐτοί. Ἡ θεία ὁμως διδασκαλία καί ἡ πίστη στό Χριστό ἀποδεικνύει ὅτι ἀποτελοῦν ἀθεΐα τά φληναφήματα ὅλων αὐτῶν. Τά κτίσματα δέν προῆλθαν ἀπό μόνα τους, ἐπειδή δέν ἔγιναν χωρίς πρόνοια· οὔτε ἔγιναν ἀπό προϋπάρχουσα ὕλη, ἐπειδή ὁ Θεός δέν εἶναι ἀνίκανος νά κάνει κάτι τέτοιο. Γνωρίζει καλά (ἡ θεία διδασκαλία) ὅτι ὅλα δημιουργήθηκαν ἀπό τό μηδέν· τά ἔφερε ὁ Θεός ἀπό τήν ἀνυπαρξία στήν ὑπαρξη μέ τό Λόγο του. Τό λέει ὁ Μωυσῆς: «Στήν ἀρχή, δημιούργησε ὁ Θεός τόν οὐρανό καί τή γῆ». Μάς τό διηγείται καί τό πολύ ὠφέλιμο βιβλίο τοῦ Ποιμένα: «Πάνω ἀπ' ὅλα πίστεψε ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἕνας· εἶναι Αὐτός πού ὅλα τά δημιούργησε καί τά ἔβαλε σέ τάξη· Αὐτός πού τά ἔφερε στήν ὑπαρξη ἀπό τό μηδέν». Αὐτό τό ἐπισημαίνει καί ὁ Παῦλος λέγοντας: «Μέ τήν πίστη κατανοοῦμε ὅτι οἱ αἰῶνες δημιουργήθηκαν μέ τό λόγο τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὅσα βλέπουμε νά μήν ἔχουν γίνει ἀπ' αὐτά πού φαίνονται». Ὁ Θεός λοιπόν εἶναι ἀγαθός ἢ καλύτερα ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθωσύνης· στόν ἀγαθό μάλιστα δέν δημιουργεῖται φθόνος γιά τίποτε. Γι' αὐτό τόν λόγο, χωρίς νά φθονεῖ τήν ὑπαρξη κανενός, δημιούργησε τά πάντα ἀπό τό μηδέν (ἀνυπαρξία) μέ τό δικό του Λόγο, τόν Κύριό μας

τα «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καί χωρίς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν», πῶς ἂν ἄλλος εἶη ὁ δημιουργός, παρὰ τόν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ;

3. Ταῦτα μὲν οὗτοι μυθολογοῦσιν. Ἡ δὲ ἔνθεος διδασκαλία καί ἡ κατὰ Χριστόν πίστις τὴν μὲν τούτων ματαιολογίαν ὡς ἀθεότητα διαβάλλει. Οὔτε γὰρ αὐτομάτως, διὰ τὸ μὴ ἀπρονόητα εἶναι, οὔτε ἐκ προϋποκειμένης ὕλης, διὰ τὸ μὴ ἀσθενῆ εἶναι τὸν Θεόν· ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων καὶ μηδαμῆ μηδαμῶς ὑπάρχοντα τὰ ὅλα εἰς τὸ εἶναι πεποιηκέναι τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Λόγου οἶδεν, ἧ φησὶ διὰ μὲν Μωυσέως· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»· διὰ δὲ τῆς ὠφελιμωτάτης βίβλου τοῦ Ποιμένο· «Πρῶτον πάντων πίστευσον, ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ Θεός, ὁ τὰ πάντα κτίσας καὶ καταρτίσας, καὶ ποιήσας ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι». Ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος σημαίων φησὶ· «Πίστει νοοῦμεν κατηγορίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι». Ὁ Θεὸς γὰρ ἀγαθός ἐστι, μᾶλλον δὲ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος ὑπάρχει· ἀγαθῶ δὲ περὶ οὐδενὸς ἂν γένοιτο φθόνος· ὅθεν οὐδενὶ τοῦ εἶναι φθονήσας, ἐξ οὐκ ὄντων τὰ πάντα πεποίηκε διὰ τοῦ ἰδίου Λόγου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐν οἷς πρὸ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς τὸ ἀνθρώπων γένος ἐλεήσας, καὶ θεωρήσας ὡς οὐχ ἱκανὸν εἶη κατὰ τὸν τῆς ἰδίας γενέσεως λόγον διαμένειν ἀεὶ, πλεόν τι χαριζόμενος αὐτοῖς, οὐχ ἀπλῶς, ὥσπερ πάντα τὰ ἐπὶ γῆς ἄλογα ζῶα, ἔκτισε τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα ἐποίησεν αὐτούς, μεταδοὺς αὐτοῖς καὶ τῆς τοῦ ἰδίου Λόγου δυνάμεως, ἵνα ὥσπερ σκιάς τινος ἔχοντες τοῦ Λόγου καὶ γενόμενοι λογικοὶ διαμένειν ἐν μακαριότητι δυνηθῶσι, ζῶντες τὸν ἀληθινὸν καὶ ὄντως τῶν ἀγίων ἐν παραδείσῳ βίον. Εἰδὼς δὲ πάλιν τὴν ἀνθρώπων εἰς ἀμφο-

Ἰησοῦ Χριστοῦ. Περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ δημιουργήματα ὁ Θεός ἐλέησε τό ἀνθρώπινο γένος· ἐπειδὴ εἶδε ὅτι δέν μπορεῖ νά μένει γιά πάντα σύμφωνα μέ τίς ικανότητες πού πλάστηκε, χάρισε στούς ἀνθρώπους περισσότερα χαρίσματα. Τούς ἔπλασε ὄχι μέ ἀπλό τρόπο, ὅπως τὰ ἄλογα ζῶα, ἀλλά ν' ἀποτελοῦν δική Του εἰκόνα· τούς μετέδωσε τή δύναμη τοῦ δικοῦ Του Λόγου. Ἔτσι, νά ἔχουν πάνω τους σάν σκιές ἐκτυπώματα τοῦ Λόγου καί νά γίνουν λογικοί· νά μποροῦν νά φτάσουν στήν εὐτυχία, ζώντας τήν ἀληθινή καί ὄντως παραδεισένια ζωή τῶν Ἁγίων. Ἐπειδὴ πάλι ὁ Θεός γνώριζε ὅτι ἡ θέληση τῶν ἀνθρώπων ἔχει τή δυνατότητα νά κλίνει καί πρὸς τὰ δύο, πρόλαβε καί ἐξασφάλισε μέ νόμο καί τόπο τή χάρη πού τούς ἔδωσε. Τούς ἔβαλε δηλαδή στόν παράδεισο καί τούς ἔδωσε νόμο νά τηροῦν. Ὡστε, ἂν φυλάξουν τή χάρη καί παραμείνουν καλοί, θ' ἀπολαμβάνουν στόν παράδεισο ἀμέριμνη ζωή χωρὶς λύπες καί πόνους· καί ἐπιπλέον θά ἔχουν καί τήν ὑπόσχεση ὅτι θά γευτοῦν τήν οὐράνια ἀφθαρσία. Ἐάν ὅμως παραβοῦν τό νόμο καί γίνουν κακοί μέ τήν ἀπομάκρυνση ἀπό τό Θεό, νά γνωρίζουν ὅτι θά ὑποστοῦν τή φυσική φθορά τοῦ θανάτου· δέν θά ζοῦν πλέον στόν παράδεισο· θά πεθαίνουν ἔξω ἀπ' αὐτόν καί θά παραμένουν στό θάνατο καί τή φθορά.

τερα νεύειν δυναμένην προαίρεσιν, προλαβὼν ἠσφαλίσατο νόμῳ καὶ τόπῳ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς χάριν. Εἰς τὸν ἑαυτοῦ γὰρ παράδεισον αὐτοὺς εἰσαγαγὼν, ἔδωκεν αὐτοῖς νόμον· ἵνα εἰ μὲν φυλάξαιεν τὴν χάριν καὶ μένοιεν καλοὶ, ἔχωσι τὴν ἐν παραδείσῳ ἄλυπον καὶ ἀνώδυνον καὶ ἀμέριμνον ζωὴν, πρὸς τῷ καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίας αὐτοὺς τὴν ἐπαγγελίαν ἔχειν· εἰ δὲ παραβαῖεν καὶ στραφέντες γένοιεντο φαῦλοι, γινώσκοιεν ἑαυτοὺς τὴν ἐν θανάτῳ κατὰ φύσιν φθορὰν ὑπομένειν, καὶ μηκέτι μὲν ἐν παραδείσῳ ζῆν, ἔξω δὲ τούτου λοιπὸν ἀποθνήσκοντας μένειν ἐν τῷ θανάτῳ καὶ ἐν τῇ φθορᾷ.

Ἡ Ἁγία Σιών.

Πόρνης ἐπεθύμει ὁ Θεός;*

Πόρνη ἐπιθύμησε ὁ Θεός; Ναί, πόρνη, τήν ἀνθρώπινη φύση ἐννοῶ. Πόρνη ἐπιθύμησε ὁ Θεός; Μά ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμήσῃ πόρνη, καταδικάζεται· κι ὁ Θεός ἐπιθυμεῖ τήν πόρνη; Καί βέβαια. Μέ τή διαφορά ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ τήν πόρνη γιά νά γίνῃ πόρνος. Ἄλλά ὁ Θεός ἐπιθυμεῖ τήν πόρνη γιά νά τήν καταστήσῃ παρθένα. Ὡστε ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου, φέρνει καταστροφή σ' ἐκείνη πού τήν ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ φέρνει σωτηρία σ' αὐτήν πού τήν ἐπιθυμεῖ. Ὁ τόσο μέγας κι ἔτσι μέγας ἐπιθύμησε τήν πόρνη; Γιά ποιό σκοπό; Γιά νά γίνῃ ὁ νυμφίος της. Τί κάνει λοιπόν; Δέν στέλνει σ' αὐτήν κανένα δοῦλο, δέν στέλνει τήν πόρνη στόν ἄγγελο, δέν στέλνει ἀρχάγγελο, δέν στέλνει τά Χερουβίμ, δέν στέλνει τά Σεραφίμ, μά ἔρχεται σ' αὐτήν ὁ ἴδιος πού τήν ἀγαπᾷ ἐρωτικά. Καί πάλι, ἀκοῦς ἔρωτα, ἀλλά μήν τόν νομίζεις πόθο σωματικό. Διάλεγε τά νοήματα ἀπό τίς λέξεις, ὅπως κάνει ἡ καλή μέλισσα, πού πετᾷ πάνω στά ἄνθη, παίρνει τό κερί κι ἀφήνει τά χορτάρια. Ἐπιθύμησε τήν πόρνη· καί τί κάνει; Δέν τήν ἀνεβάζει στά ὑψηλά, γιατί δέν ἤθελε νά ὀδηγήσῃ τήν πόρνη στόν οὐρανό, ἀλλά κατεβαίνει ὁ ἴδιος κάτω. Ἐπειδή δέν μποροῦσε αὐτή ν' ἀνεβῆ ἐπάνω, κατέβηκε ἐκεῖνος κάτω. Κοντά στήν πόρνη ἔρχεται καί δέν ντρέπεται· ἔρχεται στό καλύβι της. Τήν βλέπει νά μεθοκοπᾷ. Καί

Πόρνης ἐπεθύμει ὁ Θεός; Καί ἄνθρωπος μέν, ἐάν ἐπιθυμήσῃ πόρνης, καταδικάζεται, Θεός δὲ πόρνης ἐπιθυμεῖ; Καί πάνυ. Πάλιν ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ πόρνης, ἵνα γένηται πόρνος. Θεός δὲ ἐπιθυμεῖ πόρνης, ἵνα τήν πόρνην παρθένον ἐργάσῃται· ὥστε ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου, ἀπώλεια τῆς ἐπιθυμουμένης· ἡ δὲ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ, σωτηρία τῆ ἐπιθυμουμένης. Ὁ τοσοῦτος καί τηλικούτος ἐπεθύμησε πόρνης; Καί τί; Ἴνα γένηται ὁ νυμφίος. Τί ποιεῖ; Οὐ πέμπει πρὸς αὐτήν οὐδένα τῶν δούλων, οὐ πέμπει τὸν ἄγγελον πρὸς πόρνην, οὐ πέμπει ἀρχάγγελον, οὐ πέμπει τά Χερουβίμ, οὐ πέμπει τά Σεραφίμ· ἀλλ' αὐτὸς παραγίνεται ὁ ἐρῶν. Πάλιν ἔρωτα ἀκούσας, μὴ αἰσθητὸν νόμιζε. Ἐκλεγε τὰ νοήματα ἀπὸ τῶν λέξεων, καθάπερ ἀρίστη μέλιττα ἐφιπταμένη τοῖς ἄνθεσι, καὶ τὸ κηρίον λαμβάνουσα, τὰς δὲ βοτάνας ἐῶσα. Ἐπεθύμησε πόρνης· καὶ τί ποιεῖ; Οὐκ ἀνάγει αὐτήν ἄνω· οὐ γὰρ ἐβούλετο πόρνην εἰς τὸν οὐρανὸν ἀγαγεῖν, ἀλλὰ καταβαίνει αὐτὸς κάτω. Ἐπειδὴ αὐτὴ οὐκ ἠδύνατο ἀναβῆναι ἄνω, αὐτὸς κατέβη κάτω. Πρὸς τὴν πόρνην ἔρχεται, καὶ οὐκ αἰσχύνεται· ἔρχεται εἰς τὴν καλύβην αὐτῆς. Ὁρᾷ αὐτὴν μεθύουσαν. Καὶ πῶς ἔρχεται; Οὐ γυμνῇ τῇ οὐσίᾳ, ἀλλὰ γίνεται, ὅπερ ἦν ἡ πόρνη, οὐ τῇ γνώμῃ, ἀλλὰ τῇ φύσει γίνεται τοῦτο, ἵνα μὴ ἰδοῦσα αὐτὸν πτοηθῇ, ἵνα μὴ ἀποτηδῆσῃ, ἵνα μὴ φύγῃ. Ἐρχεται πρὸς τὴν

* Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ὅταν ὁ Εὐτρόπιος συνελήφθη. Ἀπόδοση: Κ. Λουκάκη. Ἐκδόσεις «Ὁ Λόγος», Ἀθῆναι 1969, σσ. 125-127.

πῶς ἔρχεται; Ὅχι σάν Θεός μόνο ἀλλά γίνεται ἄνθρωπος, ὅπως ἡ πόρνη. Δέν μοι-
άζει μ' αὐτήν στή διάθεση, ἀλλά στή μορφή, γιά νά μὴν τόν δῆ καί φοβηθῆ, γιά νά
μὴν τρομάξῃ, γιά νά μὴ φύγῃ. Ἔρχεται κοντά στήν πόρνη καί γίνεται ἄνθρωπος.
Καί πῶς γίνεται; Κυοφορεῖται σέ μήτρα, μεγαλώνει λίγο-λίγο, κι ἔρχεται στό δρό-
μο τῆς δικῆς μας ζωῆς. Ποιός; Ἡ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, ὄχι ὁ Θεός· ἡ μορφή τοῦ δού-
λου, ὄχι ὁ Κύριος· ἡ σάρκα ἡ δική μας, ὄχι ἡ δική του οὐσία. Μεγαλώνει λίγο-λίγο
καί μπαίνει στήν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἄν καί τήν βρίσκει γεμάτη πληγές. Ἐξα-
γριωμένη, γεμάτη ἀπό τήν κακία τῶν δαιμόνων. Καί τί κάνει; Πάει κοντά της. Τόν
εἶδε ἐκεῖνη κι ἔφυγε. Καλεῖ τοὺς μάγους. Τί φοβᾶστε; Δέν εἶμαι κριτής, ἀλλά για-
τρός. Δέν ἤλθα γιά νά κατακρίνω τόν κόσμο, ἀλλά γιά νά σώσω τόν
κόσμο. Καλεῖ ἀμέσως μάγους. Τί καινούρια καί παράδοξα πράγματα! Οἱ πρῶτοι
πού ἔρχονται κοντά του, μάγοι. Βρίσκεται σέ φάτνη ἐκεῖνος πού κρατᾶ τήν οἰκου-
μένη, καί στά σπάργανα ἐκεῖνος πού βρίσκεται παντοῦ. Βρίσκεται στή φάτνη ὁ να-
ός καί μέσα του κατοικεῖ ὁ Θεός. Κι ἔρχονται οἱ μάγοι καί τόν προσκυνοῦν ἀμέ-
σως· ἔρχεται ὁ τελώνης καί γίνεται εὐαγγελιστής· ἔρχεται ἡ Χαναναία καί κερδίζει
τή φιλανθρωπία του. Διότι αὐτό ποθεῖ, τό νά μὴ ζητᾶ εὐθύνες γιά ἁμαρτήματα,
ἀλλά νά συγχωρῆ τά παράνομα σφάλματα. Καί τί κάνει; Τήν παίρνει, ταιριάζει μα-
ζί της. Καί τί τῆς δίνει; Δακτυλίδι. Τί; Τό Πνεῦμα τό Ἅγιο. Λέει ὁ Παῦλος·
Ἐκεῖνος πού μᾶς βεβαιώνει νά μένωμε στήν ἴδια πίστη μέ σᾶς, εἶναι
ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος καί μᾶς ἐσφράγισε σάν δικούς του καί μᾶς ἔδωσε
τόν ἄρραβῶνα τοῦ Πνεύματος. Πνεῦμα τῆς δίνει. Ἔπειτα λέει· Δέν σ' ἔβαλα
στόν παράδεισο; Λέει, Ναί. Καί πῶς ἐξέπεσες ἀπό ἐκεῖ; Ἦλθε ὁ διάβολος καί μέ

πόρνην, καί γίνεται ἄνθρωπος. Καί πῶς γίνεται; Εἰς μήτραν κυοφορεῖται, αὖξεται
κατὰ μικρόν, καί ἔρχεται τήν ὁδὸν τῆς ἡλικίας τῆς ἐμῆς. Τίς; Ἡ οἰκονομία, οὐχ ἡ θε-
ότης· ἡ τοῦ δούλου μορφή, οὐχ ἡ τοῦ Δεσπότου· ἡ σὰρξ ἡ ἐμῆ, οὐχ ἡ οὐσία ἐκεῖνου·
αὖξεται κατὰ μικρόν, καί μίγνυται ἀνθρώποις, καίτοι εὐρίσκει αὐτήν ἐλκῶν γέμου-
σα, ἐκτεθριωμένην, ὑπὸ δαιμόνων πεφορτισμένην· καί τί ποιεῖ; Προσέρχεται αὐτῇ.
Εἶδεν ἐκεῖνη καί ἔφυγε. Καλεῖ μάγους. Τί φοβεῖσθε; Οὐκ εἰμι κριτής, ἀλλ' ἰατρός·
Οὐκ ἤλθον ἵνα κρίνω τόν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τόν κόσμον (Ἰωάν.
12,47). Καλεῖ εὐθέως μάγους. Ὡ καινῶν καί παραδόξων πραγμάτων. Αἱ ἀπαρχαὶ
εὐθέως μάγοι. Κεῖται ἐν φάτνη ὁ τήν οἰκουμένην βαστάζων, καί ἐσπαργάνωται ὁ
πάντα περιέπων. Κεῖται ὁ ναός, καί ἐνοικεῖ ὁ Θεός. Καί ἔρχονται μάγοι, καί προ-
σκυνοῦσιν εὐθέως· ἔρχεται τελώνης, καί γίνεται εὐαγγελιστής· ἔρχεται πόρνη, καί
γίνεται παρθένος· ἔρχεται Χαναναία, καί ἀπολαύει φιλανθρωπίας. Τοῦτο ἐρῶντος,
τὸ μὴ ἀπαιτῆσαι εὐθύναις ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ συγχωρῆσαι παρανομήματα πλημμε-
λημάτων. Καί τί ποιεῖ; Λαμβάνει αὐτήν, ἀρμόζεται αὐτήν. Καί τί αὐτῇ δίδωσι; Δα-
κτύλιον. Ποῖον; Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Λέγει Παῦλος· Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν
ὑμῖν Θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἄρραβῶνα τοῦ
Πνεύματος (Β' Κορ. 1,21-22). Πνεῦμα αὐτῇ δίδωσιν. Εἰτά φησιν· Οὐκ εἰς παρά-
δεισόν σε ἐφύτευσα; Λέγει· Ναί. Καί πῶς ἐξέπεσες ἐκεῖθεν; Ἦλθεν ὁ διάβολος, καί

πῆρε ἀπό τόν παράδεισο. Σ' ἔβαλα στόν παράδεισο, κι αὐτός σέ πέταξε ἔξω; σέ βάζω τώρα μέσα μου, ἐγώ σέ προστατεύω. Πῶς; Ὁ διάβολος δέν τολμᾷ νά πλησιάσῃ σ' ἐμένα. Δέν σέ ἀνεβάζω στόν οὐρανό, ἀλλά ἐδῶ εἶναι καλύτερα ἀπό τόν οὐρανό. Σέ κρύβω ἐγώ, ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ, μέσα μου. Ὁ ποιμένας σέ προστατεύει καί ὁ λύκος δέν ἔρχεται πιά· ἢ καλύτερα, τόν ἀφήνει νά μέ πλησιάσῃ. Μά ὁ Θεός μᾶς προστατεύει τούς ἀνθρώπους, κι ὅταν μᾶς χτυπάῃ ὁ διάβολος, νικιέται. Σ' ἐφύτευσα μέσα μου, λέει ὁ Θεός. Γι' αὐτό, λέει, Ἐγώ εἶμαι ἡ ρίζα, σεῖς τὰ κλήματα. Ἐφύτευσε τή ρίζα μέσα στόν ἑαυτό του.

ἔλαβέ με ἀπό τοῦ παραδείσου. Ἐφυτεύθης ἐν τῷ παραδείσῳ, καί ἔβαλέ σε ἔξω· ἰδοὺ φυτεύω σε ἐν ἑμαυτῷ, ἐγώ σε βαστάζω. Πῶς; Οὐ τολμᾷ ἐμοὶ προσελθεῖν. Οὐδὲ εἰς τόν οὐρανόν σε ἀνάγω· ἀλλά μείζον ἐνταῦθα τοῦ οὐρανοῦ· ἐν ἑμαυτῷ τῷ Δεσπότη τοῦ οὐρανοῦ βαστάζω σε. Ποιμὴν βαστάζει, καί ὁ λύκος οὐκέτι ἔρχεται· μᾶλλον δὲ ἀφῶ αὐτὸν καὶ προσελθεῖν. Καὶ βαστάζει τὴν ἡμετέραν φύσιν· καὶ προσέρχεται ὁ διάβολος, καὶ ἡττᾶται. Ἐφύτευσά σε ἐν ἑμαυτῷ. Διὰ τοῦτο λέγει, Ἐγώ ἡ ρίζα, ὑμεῖς τὰ κλήματα (Ἰωάν. 15,5)· καὶ ἐφύτευσεν αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ.

Τό θεοδέγμον σπήλαιο τῆς Γεννήσεως.

Ἡ ἐνσάρκωσις εἶναι τρόπος δευτέρας ὑπάρξεως*

π. Δημητρίου Στανιλοάε

ΑΚΟΜΗ καὶ μέσῳ τῆς σαρκώσεώς του ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ φέρνει στὸν ἄνθρωπο καινούρια ζωὴ καὶ δύναμη στὶς σχέσεις του μέ τὸν Θεό, μέ τὸν ἑαυτὸν του καὶ μέ τὸν πλησίον του. Ὁ Χριστὸς ἐνώνει τὴν ἀνθρώπινη φύση μέ τὸν Θεό διὰ μέσου τῆς σαρκώσεως κατὰ τρόπο πού εἶναι ὁ πλέον στενός καὶ συγχρόνως ἀδιάλυτος, ἀδι-αίρετος καὶ ὀριστικός. Ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γίνεται ἀκόμη καὶ ὡς ἄνθρωπος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡ αἰώνια καὶ τέλεια υἱική ἀγάπη του γιὰ τὸν Πατέρα γεμίζει καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση του καὶ συνεπῶς ὅπως λέει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης Δαμασκηνός, «ἡ ἐνσάρκωσις εἶναι τρόπος δευτέρας ὑπάρξεως προσαρμοσμένη μόνον στὸν Μονογενῆ Υἱό κατὰ τέτοιο τρόπο ὥστε τὸ προσωπικό ἀτομικό χαρακτηριστικό νά μπορεῖ νά παραμένει ἀμετάβλητο»¹. Μόνον ὁ Υἱὸς μπορούσε νά γεμίσει τὴν ἀνθρώπινη φύση πού προσέλαβε μέ υἱική ἀγάπη γιὰ τὸν Πατέρα καὶ διὰ μέσου τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του νά γεμίσει κάθε ἄνθρωπο πού ἐνώνεται μέ τὸν Χριστό διὰ τῆς πίστεως μέ αὐτὴ τὴν ἴδια υἱική ἀγάπη. Ἡ ἀνθρώπινη θέληση γίνεται ἡ θέληση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πού τὴν κατευθύνει πρὸς τὸν Πατέρα μέ τὴν υἱική του ἀγάπη. Σύμφωνα μέ τὸν Ἅγ. Μάξιμο τὸν Ὁμολογητή, ὁ Χριστὸς εἶχε μία φυσική ἀνθρώπινη βούληση, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ ὑποκείμενο ἢ ὑπόστασις πού ἔφερε τὴν φύση ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Λόγος, δέν μπορούσε νά ἔχει γνωμική βούληση². Ἐκεῖνοι πού ἀποδίδουν γνωμική βούληση στὸν Χριστό νομίζουν ὅτι, ὅπως ἐμεῖς, εἶχε μία βούληση «πού ἀγνοοῦσε, δίσταζε καὶ συγκρουόταν μέ τὸν ἑαυτὸν του... Στὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Κυρίου πού δέν εἶχε καμία ἀπλή ἀνθρώπινη ὑπόστασις ἀλλὰ θεία ὑπόστασις... δέν μπορεῖ νά λεχθεῖ ὅτι ἦταν μία γνωμική βούληση» πού σημαίνει μία βούληση πού κινεῖται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θεία ὑπόστασις καὶ ἰκανὴ νά παίρνει ἀποφάσεις ἀντίθετες πρὸς τὴν θεία του βούληση. Αὐτὸ ὑπονοεῖ τέλεια ὑπακοή στὸν Πατέρα ἐκ μέρους τοῦ σαρκωθέντος Χριστοῦ. Ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του κινεῖται ἀπὸ τὴν θεία ὑπόστασή της σύμφωνα μέ τὴν δική του θεία θέληση καὶ συνεπῶς σύμφωνα μέ τὴν βούληση τοῦ Πατέρα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Χριστὸς προσδίδει τέλεια δόξα στὴν γῆ καὶ ὡς ἄνθρωπος. Σέ ὅλες τὶς κινήσεις τῆς ἀνθρώπινης θελήσεώς του, σέ ὅλες τὶς ἐνέργειές του –καὶ συνεπῶς καὶ σέ ὅλες τὶς σκέψεις του– ὁ Χριστὸς εἶναι πλήρως ἀφοσιωμένος στὸν Πατέρα.

Αὐτὸ σημαίνει τὴν πλήρη καθαγίαση τῆς ἀνθρώπινης φύσεως πού προσέλαβε. Ὅλη ἡ ἀγιότητα τῆς θεότητάς του γίνεται χαρακτηριστικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης

* π. Δημητρίου Στανιλοάε: Θεολογία καὶ Ἐκκλησία. Ἐκδόσεις Τῆνος, Ἀθήνα 1989, σσ. 180-183.

φύσεώς του και προσλαμβάνει ανθρώπινη μορφή. Είναι ἅγιος στίς σκέψεις του, στίς κινήσεις τῆς θελήσεώς του, στά αἰσθήματά του και συνεπῶς και στήν σάρκα του. Ὁ Χριστός ἔγινε ἔτσι ἕνας δεύτερος Ἀδάμ, ἀλλά ξεπερνᾷ τόν πρῶτο Ἀδάμ σέ καθαρότητα ἀκόμη και στήν κατάσταση στήν ὁποία βρισκόταν ὁ Ἀδάμ πρὶν ἀπό τήν Πτώση. Ἐάν και ὁ Χριστός φέρει στήν προσληφθεῖσα φύση του τά ἀποτελέσματα και τίς ἐπαχθεῖς ἀναγκαιότητες τῆς καταστάσεως στήν ὁποία μπήκε ὁ Ἀδάμ μετὰ τήν Πτώση, ὅμως δέν πέφτει πλέον. Μᾶλλον ἀσκεῖ τήν κυριαρχία τοῦ πνεύματος πάνω σ' αὐτές τίς ἀδυναμίες· ἐλευθερώνει τήν φύση ἀπό τό φορτίο πού ἐπιβάλλουν και μᾶς δίνει και τήν δύναμη νά κάνουμε κι ἐμεῖς τό ἴδιο.

Εἶναι ἡ δευτέρη ρίζα τοῦ ἀνθρώπινου γένους σύμφωνα μέ τόν Ἅγ. Κύριλλο Ἀλεξανδρείας, μία καινούργια ρίζα πού διατηρεῖται διαρκῶς νέα και ἀπό τήν ὁποία ὁποιοσδήποτε υἱός τοῦ πρώτου Ἀδάμ μπορεί νά ἀνανεώνεται συνεχῶς, γεννώμενος ἀπό τό Πνεῦμα τοῦ δευτέρου Ἀδάμ και παραμένοντας πάντα ἐνωμένος μέ αὐτόν, ἢ ἐπιστρέφοντας στήν ἔνωση μέ αὐτόν μετὰ ἀπό κάθε παρέκκλιση, ὅπως σέ μία πηγὴ ἀνανεώσεως. «Ἐάν και ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνθηκε ἀπό τόν Θεό και τόν ἐπὶ κρανε λόγῳ τῆς ἀνυπακοῆς του και ἀναριθμητῶν ἀμαρτιῶν, ὁ Χριστός τόν ἐτοποθέτησε ἐκ νέου ἐνώπιον τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ ὅπως εἰς τόν πρῶτον ἄνθρωπον»³. Ἐν Χριστῷ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐπαναφερθεῖ στήν θέα τοῦ Πατέρα. «Ἐν τῷ Ἀδάμ ἡ ρίζα τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἔχει πεθάνει, ὅπως μία μητέρα· ἀλλά ἐκεῖνοι πού προῆλθαν ἀπό αὐτόν –δηλαδή ὅλοι ἐμεῖς– ὑπάρχουμε και εἴμαστε σωσμένοι ἐάν τόν ἔχουμε ὡς ζωὴ μας και ὡς δευτέρη ρίζα μας»⁴. Ὅπως λέει ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, «Εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ πού δέν γηράσκει πλέον ἀλλά εἶναι ἡ πηγὴ ἀπό τήν ὁποία ὁ κόσμος συνεχῶς ἀνανεώνεται»⁵.

Λόγῳ τῆς υἱικῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τόν Πατέρα και λόγῳ τῆς τέλειαις ἀγιότητάς του, ὁ Πατέρας προσβλέπει στό ἀνθρώπινο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ μέ τήν ἴδια ἀγάπη μέ τήν ὁποία βλέπει τόν Μονογενῆ του Υἱό. Κατ' αὐτό τόν τρόπο, μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ του, ὁ Θεός ἔχει ἀνανεώσει τό ἀνθρώπινο γένος· τό ἔχει συμφιλιώσει ἀληθινά και ριζικά μέ τόν ἑαυτόν του και τό ἔχει δικαιώσει κατὰ τόν πιό οὐσιαστικό τρόπο. Φερόμενη ἀπό τήν θεία ὑπόσταση του Υἱοῦ, ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔχει πράγματι γίνει ἅγια και ἠθική στήν ἴδια της τήν ρίζα. Ἡ εἰρήνη της μέ τόν Θεό θεμελιώνεται στήν υἱική ἀγάπη πού ὁ Χριστός ὡς ἄνθρωπος ἔχει πρὸς τόν Πατέρα και αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔχει ἐπαναποκατασταθεῖ μέ τήν συναίνεση τῆς δικῆς της βουλήσεως.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κατὰ Ἰακωβιτῶν 52, PG 94, 1464 A.
2. *Disputatio cum Pyrrho*, PG 91, 308 ἔ-310 A. Βλ. ἐπίσης Jean Meyendorff, "Christ in Eastern Christian Thought", Washington / Cleveland 1969, p. 113-114.
3. *De Adoratione in Spiritu et Veritate* 9, PG 68, 620 D.
4. *De Adoratione in Spiritu et Veritate* 10, PG 68, 704 C.
5. Ὁμιλία περὶ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Κ.Η.Ι. Χριστοῦ Οἰκονομίας, PG 151, 193 A.

Πώς πρέπει νά αντιλαμβάνεται ή Έκκλησία τή νόσο καί τή θεραπεία*

Σεβ. Μητροπολίτου Περγάμου κ. Ἰωάννου

[...] Στά λογικά αὐτά ἀδιέξοδα τῶν κλασικῶν φυσιοκρατικῶν ἢ ιδεοκρατικῶν ἀντιλήψεων ἢ σύγχρονη φιλοσοφία τῆς ἱατρικῆς στή Δύση προτείνει τήν ἐξῆς διέξοδο: νόσος εἶναι κάθε κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου πού προκαλεῖ πόνο καί δυστυχία (suffering)¹. Ὁ ὀρισμός αὐτός εἶναι σύμφωνος μέ τό ἡδονοκρατικό πνεῦμα τοῦ δυτικοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τό ὁποῖο ἔχει τίς ρίζες του στήν χρηστική προσέγγιση τῶν ὄντων: καθετί τό ὁποῖο προσφέρει ἱκανοποίηση καί εὐχαρίστηση εἶναι καλό. Κακό εἶναι καθετί πού γεννᾷ ὀδύνη καί δυστυχία. Σκοπός τῆς ἱατρικῆς, κατά τήν ἀντίληψη αὐτή, δέν εἶναι νά ἀποκαταστήσει ἕναν ἰδανικό «ὀμαλό» καί «φυσικό» ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶδαμε, οὕτως ἢ ἄλλως δέν ὑπάρχει, ἀλλά νά ἐξαλείψει ἢ ἐλαττώσει τόν πόνο ἀπό τή ζωή, καί νά κάνει τόν ἄνθρωπο εὐτυχημένο. Ἔτσι ἡ ἱατρική γίνεται σέ τελική ἀνάλυση ἕνα ἀπέραντο φαρμακεῖο, πού ἔχει ὡς σκοπό νά προσφέρει ἀναλγητικά στόν πάσχοντα ἄνθρωπο. Θεραπεία, λοιπόν, εἶναι ἡ ἀναλγησία.

Τό ὅτι δουλεύει καί ἡ Έκκλησία σήμερα σέ παρόμοιες ιδέες, εἴτε φυσικό - ιδεοκρατικές, εἴτε χρηστικό - ἀναλγητικές, εἶναι φανερό μέ τήν πρώτη ματιά. Καί αὐτή συχνά ὀρίζει τήν ἁμαρτία μέ βάση φυσιοκρατικές «νόρμες», καί χρησιμοποιεῖ τά μυστήρια καί τή λατρεία της σάν μέσα ψυχολογικῆς εὐεξίας. Θυμᾶμαι ἀκόμη τί μᾶς ἔλεγαν γιά τήν ἐξομολόγηση στά Κατηχητικά σχολεῖα: Πήγαινε, πές τίς ἁμαρτίες σου, καί θά δεῖς τί ἀνακούφιση θά νιώσεις –πράγμα πού συνέβαινε ὄντως, ἀλλά εἶναι ἄραγε αὐτή ἡ «θεραπεία» καί εἶναι αὐτός ὁ σκοπός τοῦ Μυστηρίου; Ἡ νά σκεφθεῖ κανείς πόση πέραση ἔχει σήμερα μεταξύ «πνευματικῶν» ἀνθρώπων ἡ φράση: «αὐτό μέ ἀναπαύει», σάν νά πρόκειται γιά τήν πεμπτοῦσία τῆς σωτηρίας. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν λατρεία ἢ τόν τρόπο ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, ὥστε νά προκαλοῦν κατάνυξη καί ψυχική ἱκανοποίηση καί εὐεξία. Ἔτσι τό ἐρώτημα πού ἀνακύπτει εἶναι: πῶς ἐννοεῖ ἡ Ὀρθόδοξη Θεολογία, καί πῶς πρέπει νά αντιλαμβάνεται ἡ Έκκλησία, τή νόσο καί τή θεραπεία, ἄν καί ὄχι μέ σχήματα καί ἔννοιες ιδεοκρα-

* Σεβ. Μητροπολίτου Περγάμου κ. Ἰωάννου, ἀπόσπασμα ἀπό τό ἄρθρο του: *Θεολογία καί Ψυχιατρική σέ διάλογο*, Ἐκδόσεις Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 1999, σσ. 140-143.

τικές, φυσιοκρατικές ή ψυχολογικο - χρηστικές; Στην προσπάθεια να δώσουμε κάποια απάντηση στο ερώτημα αυτό, ως δανεισθούμε από την πατερική θεολογία τις ακόλουθες θεμελιώδεις αρχές:

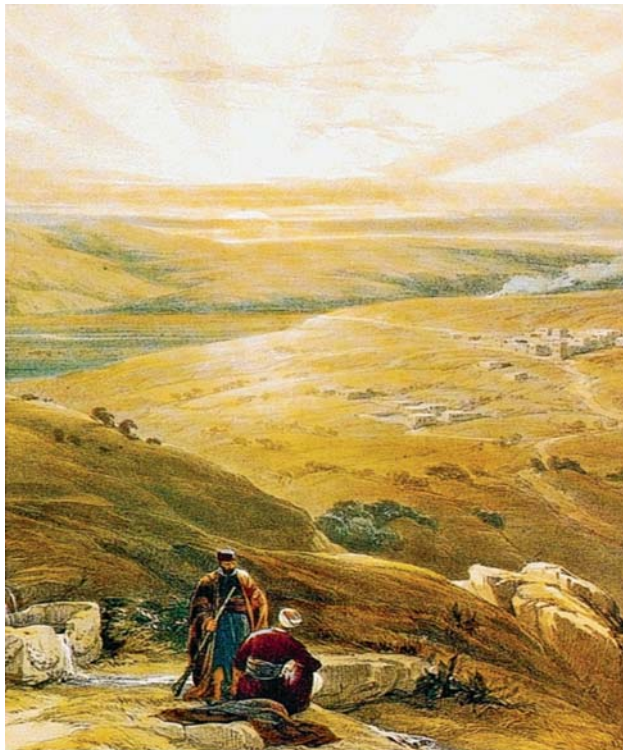
1. Ἡ νόσος, ἡ κάθε μορφῆς νόσος, ἀποτελεῖ συνέπεια τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ἀρρώστια συνδέεται μέ τήν ἁμαρτία, καί ὄχι μέ τήν ἀνθρώπινη φύση. Δέν εἶναι «φυσικό», συνεπῶς, νά ἀρρωσταίνει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλά ἀφύσικο, «παρά φύσιν». Αὐτό, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται νά μᾶς ὀδηγεῖ στή θέση πού ὀνομάσαμε πιό πάνω φυσιοκρατική ἢ ιδεοκρατική: θεραπεία καί ἴαση στήν περίπτωση αὐτή φαίνεται νά σημαίνουν συμμόρφωση πρός τή φύση. Ἐν τούτοις, ὀρισμένες διευκρινίσεις μᾶς φέρουν μακριά ἀπό κάθε φυσιοκρατική ἀντίληψη. Ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου *καθαυτή*, ἐπειδή προέρχεται ἀπό τό μηδέν, εἶναι *τρεπτή*², δηλαδή ρέπει πρός τή φθορά καί τό θάνατο, καί συνεπῶς πρός τήν ἀρρώστια. Ἀλλά ἡ ἴδια φύση μπορεῖ ἐπίσης ἐπίσης νά ὑπερβεῖ τή ροπή αὐτή, ὄχι μέ δυνάμεις ἐγγενεῖς σ' αὐτήν, ἀλλά ἄν ἔνωθεῖ μέ τόν ἄφθαρτο καί αἰώνιο Θεό. Ἡ ὑπέρβαση αὐτή τῆς ἐγγενοῦς στήν ἀνθρώπινη φύση *τρεπτότητας* καί φθορᾶς ἔχει δοθεῖ στόν ἄνθρωπο ὡς «λόγος», ὡς τελικός προορισμός, τοῦ ὁποῖου ἡ πραγμάτωση ἀνατέθηκε στήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ὡς «*προσώπου*»: ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὡς ἐλεύθερο πρόσωπο κλήθηκε νά κατευθύνει τή φύση εἴτε πρός τόν ἴδιο τόν ἑαυτό της, εἴτε πρός τό πέραν τοῦ ἑαυτοῦ της, τό Θεό³. Ἡ ἐλεύθερη ἐπιλογή τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, τοῦ Ἀδάμ, ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἀπό αὐτές τίς δύο (τροπή τῆς φύσεως πρός τόν ἑαυτό της), καί ἔτσι ἡ νόσος ἀπό *δυνατότητα* φυσική, ἔγινε *πραγματικότητα* φυσική. Δέν εἶναι πλέον δυνατόν νά μή νοσεῖ ἡ ἀνθρώπινη φύση· ἡ νόσος ἔγινε φαινόμενο «φυσικό», ὄχι ὅμως γιατί αὐτό ἦταν ἀναπόφευκτο, ἀλλά γιατί ἐκεῖ ὀδήγησε τά πράγματα ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία. Οἱ συνέπειες αὐτῆς τῆς θέσεως γιά τή θεραπεία θά φανοῦν ἐλπίζουμε πιό κάτω.

2. Ὅπως ἡ ἁμαρτία ἔτσι καί ἡ νόσος ἔχουν πιά καταστῆ γενική καί παγκόσμια πραγματικότητα, τήν ὁποία δέν μπορεῖ νά ἄρει ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία, παρά τό γεγονός ὅτι σ' αὐτήν ὀφείλεται ἡ ἐμφάνιση καί ἐδραίωσή της. Καί τοῦτο γιατί μέ τόν θάνατο, πού μπῆκε στήν ὑπαρξη, καί ἀπό ἀπλή φυσική δυνατότητα ἔγινε καί αὐτός φυσική πραγματικότητα, κατατμήθηκε ἡ ἀνθρώπινη φύση, καί δέν φέρεται στό σύνολό της, στήν καθολικότητά της, ἀπό κάθε πρόσωπο. Ἐτσι ἡ προσωπική ἐλευθερία ἑνός ἀνθρώπου δέν ἐπηρεάζει τήν ἀνθρώπινη φύση στό σύνολό της: νοσοῦν καί πεθαίνουν, συνεπῶς, ὄχι μόνον οἱ ἁμαρτωλοί, ἀλλά καί οἱ ἅγιοι.

3. Ἡ τελική καί ἀληθινή θεραπεία ὡς πλήρης *ἐξάλειψη* τῆς νόσου εἶναι ἀδύνατη καί ἀκατόρθωτη γιά τήν ἀνθρώπινη φύση, ἀλλά καί τήν ἀνθρώπινη ἐλευθερία. Ἡ φθορά καί ἡ θνητότητα κληροδοτοῦνται βιολογικά ἀπό γενεά σέ γενεά, καί μαζί τους ἡ νόσος. Γιά νά σπάσει αὐτός ὁ φαῦλος κύκλος, πιστεύουμε στή θεολογία, χρειάζεται *ἔξωθεν ἐπέμβαση*, μιά *ἐπέμβαση*, πού πραγματοποιεῖται γιά μᾶς στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, στόν ὁποῖο ἡ ἔνωση τῆς ἀνθρώπινης μέ τή θεία φύση, πού ἀποτελοῦσε τήν κλήση καί τόν προορισμό τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, πραγματοποιεῖται χωρίς τό πέρασμα ἀπό τή βιολογική γέννηση, πού διαιωνίζει τή φθορά καί τό

θάνατο, πράγμα αδύνατο για κάθε μεταπτωτικό άνθρωπο. 'Ο Χριστός είναι ο μόνος αληθινά υγιής άνθρωπος, όχι γιατί είναι και Θεός –στό Θεό δέν έχουν εφαρμογή οι έννοιες του υγιούς ή του ασθενούς– αλλά διότι ή ανθρώπινη φύση Του, απαλλαγμένη από τήν κληρονομημένη φθορότητα και διαρκώς ένωμένη έκούσια και ελεύθερα, χάρη στήν υποστατική –δηλαδή τήν προσωπική ένωση μέ τό Θεό, υπερβαίνει τή φθορά και τό θάνατο. Καμιά θεραπεία, συνεπώς, ως αληθινή και ριζική εξέλιξη τής νόσου δέν είναι νοητή έκτός Χριστού. 'Η θεραπεία είναι δυνατή μόνο ως ένσωμάτωση στό Χριστό, τόν μόνο αληθινά υγιή άνθρωπο. Δέν είναι χωρίς σημασία τό ότι για τήν 'Εκκλησία τό Μυστήριο τής Θ. Ευχαριστίας έχει τόσο κεντρική σημασία για τή θεραπεία και δέν αρκεί ποτέ ή ασκητική προσπάθεια τής ανθρώπινης ελευθερίας, για νά θεραπευθεῖ κανείς.

4. Παρά ταῦτα ή ανθρώπινη ελευθερία παραμένει κλειδί για τήν ὀρθή κατανόηση τόσο τής έννοιας τής νόσου ὅσο και τής θεραπείας. 'Αφοῦ ή νόσος πέρασε στήν ὑπαρξη μέσα από τήν ανθρώπινη ελευθερία και ή θεραπεία και ἴαση δέν μπορεῖ παρά νά περάσει από τήν ἴδια πύλη. Τό μυστικό αὐτό τό γνώριζαν πολύ καλά οι ασκητικοί Πατέρες τής 'Εκκλησίας, και γι' αὐτό ἔδωσαν τόση βαρύτητα στήν ἄσκηση τής ανθρώπινης ελευθερίας, ως ἀπελευθέρωσης ἀπό τά πάθη. [...]

Ἡ Κανά τής Γαλιλαίας.

Ἀπό τή σάρκωση τοῦ Θεοῦ στή θέωση τοῦ ἀνθρώπου

Γεωργίου Π. Πατρώνου
Ἵμοτ. Καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ τοῦ Ἰωάννη προτάσσει τή θεολογία τῆς σάρκωσης τοῦ Λόγου πρὶν ἀπό ὅποιαδήποτε προσπάθεια, διότι χωρίς αὐτή τή θεία ἐνέργεια θά ἦταν ἀδύνατη ἡ πραγματοποίηση τῆς θέωσης. Μὲ τό γεγονός τῆς θείας ἐνανθρώπησης, πράγματι, ἄρχισε μιὰ νέα φάση στήν ἀνθρώπινη ἱστορία. Ὅλα πλέον βρίσκονται σέ μιὰ θαυμαστή κινητικότητα, προσδοκίας καί ἐκπλήρωσης, πτώσης καί ἀνάστασης. Ὁ Θεός μένει πιστός στή «διαθήκη» του· αὐτό πού χρειάζεται τώρα εἶναι ἡ συνέπεια τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἱστορία προβάλλει πλέον ὡς νέα εὐκαιρία συνεργίας Θεοῦ καί ἀνθρώπου γιά τήν πραγμάτωση ὄχι μόνο τῆς λύτρωσης ἀλλά καί τῆς θέωσης.

(α) Ὁ Ἰησοῦς γενεαλογεῖται στήν ἱστορία

Νομικοί καί κοινωνικοί λόγοι ἐπιβάλλουν τήν ἐγγραφή τοῦ θείου Βρέφους στήν οἰκογενειακή μερίδα τοῦ Ἰωσήφ. Κανένας Ἰουδαῖος δέν ἐννοεῖτο ἐκτός οἰκογενείας καί μάλιστα ἐκτός γενεαλόγησης, ἂν ἐπρόκειτο γιά ἄρρεν τέκνο. Ἡ γέννηση, ὁμως, τοῦ Ἰησοῦ ἐδῶ σχετίζεται ἄμεσα ὄχι μέ τόν Ἰωσήφ ἀλλά μέ τήν Παρθένο Μαρία, «ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός». Στήν ἱστορία ὁ Ἰησοῦς, «ὢν υἱός, ὡς ἐνομιζέτο, Ἰωσήφ» (Λουκ. 3,23), θά εἶναι πλέον γνωστός ὡς ὁ «υἱός τῆς Μαρίας» καί στή συνέχεια, σέ μιὰ χριστολογική θεολογική προσέγγιση, θά κληθεῖ καί «Υἱός τοῦ Θεοῦ». Αὐτός ὁ χριστολογικός τίτλος πάντα θά φέρνει στή μνήμη καί τόν ἄλλο τίτλο «Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου» τοῦ Δανιήλ καί τῆς Ἀποκαλυπτικῆς, πού συχνά ὁ Ἰησοῦς Χριστός χρησιμοποιοῦσε γιά τήν προβολή τῆς μεσσιανικῆς του αὐτοσυνειδησίας. Εἶναι ἐνδιαφέρον νά τονισθεῖ, ὅτι ὅλες οἱ εὐαγγελικές διηγήσεις ἐμμένουν στίς χριστολογικές αὐτές προσεγγίσεις τοῦ μυστηρίου τῆς γέννησης τοῦ Κυρίου. Κάθε ἄλλη ἐρμηνεία, πού ἐμμένει στό ἀνθρώπινο ἢ τό θεῖο στοιχεῖο κατά ἕνα τρόπο δυαλιστικό, κινεῖται οὐσιαστικά στό χῶρο τῆς ἀμφισβήτησης τοῦ δόγματος καί κατά συνέπεια στό χῶρο τῆς θεολογικῆς αἵρεσης.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, σύμφωνα μέ τή διήγηση τοῦ εὐγγελιστῆ Ματθαίου (1,1-25), γενεαλογεῖται καί ἱστορεῖται, πού σημαίνει ὅτι ἀνήκει σέ κάποια συγκεκριμένη οἰκογένεια καί σ' ἕνα συγκεκριμένο γένος ἀνθρώπων, ἄρα εἶναι ἱστορικό πρόσωπο ὑπαρκτό. Ὑπόκειται, ἐπομένως, σέ ἱστορική ἔρευνα καί ἱστορική προσέγγιση. Δέν πρόκειται γιά θεολογικό μῦθο. Δέν εἶναι ἀγενεαλόγητος. Αὐτό σημαίνει, ὅτι τό ἱστορικό του πρόσωπο καί ἡ ἱστορική του δραστηριότητα, ὡς ἔκφραση τῆς ἀνθρώπινης φύσης, εἶναι ἱστορικά μεγέθη ἐφικτά σέ κάθε ἔρευνα καί προσέγγιση. Αὐτό ἐπιβάλλει ἡ ἀπαίτηση τῆς ἱστορικῆς καί θεολογικῆς μελέτης.

Μόνο πού γιά μᾶς τούς θεολόγους αὐτό ἀποτελεῖ τή μισή ἀλήθεια. Ἀνάγκη νά προσεγγισθεῖ καί ἡ θεία φύση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου σύλληψη καί γέννηση μᾶς δίνει τή δυνατότητα κατανόησης καί τῆς ἄλλης παραμέτρου τῆς θείας Ἐνανθρώπησης. Ἐκεῖ δέν χωρεῖ ἡ λογική τῆς ἐρμηνείας καί ἡ ἀπαίτηση τῆς ἀπόδειξης. Ἐκεῖ χωρεῖ μόνο ἡ «λογική» τοῦ θαύματος καί τῆς σιωπηλῆς καί μυστικῆς ἀποδοχῆς «γένεοιτό μοι κατά τό ρῆμά σου» (Λουκ. 1,38). Ἡ ἐπιστήμη τῆς βιολογίας καί τῆς γενετικῆς, τῆς ἀνάλυσης καί τῆς ἀπόδειξης, δέν ἔχει λόγο ἐδῶ. Μόνο ἡ θεολογία ἀποτολμᾷ νά «ἐρμηνεύσει» τό ἀνερμήνευτο, πῶς ἡ ἀνθρώπινη μήτρα δύναται νά χωρέσει τόν ἀχώρητο. Καί κατά τόν τύπο τοῦ Μελχισεδέκ, τοῦ ἀπάτορα καί ἀμήτορα ἐκείνου ἀρχιερέα τῆς Π. Διαθήκης, νά μπορέσουμε νά κατανοήσουμε καί νά ἀποδεχθοῦμε τόν νέο Ἀρχιερέα τῆς Κ. Διαθήκης, τόν Ἰησοῦ Χριστό.

(β) Τό πέρασμα τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τήν Αἴγυπτο

Ἡ Αἴγυπτος ἦταν γιά τούς Ἰσραηλίτες πάντοτε πόλος ἔλξης ἀλλά καί ἀντιπαράθεσης. Διά μέσου τῶν αἰώνων προβαλλόταν ὡς ἡ χώρα τῆς δύναμης, τοῦ πλούτου καί τῆς κυριαρχίας. Ἡ ἰσχύς τῶν Φαραῶ, ἡ δόξα τοῦ αἰγυπτιακοῦ πολιτισμοῦ καί ὁ πλοῦτος τοῦ Νείλου, μαγνήτιζαν καί προβλημάτιζαν τόν νομάδα καί ἀνέστιο λαό τοῦ Ἰσραήλ. Στήν Αἴγυπτο συχνά κατέφευγαν γιά προστασία καί ἀπό τήν Αἴγυπτο ἀπομακρύνονταν σέ ἀναζήτηση τῆς ἐλευθερίας.

Ἐκεῖ εἶχαν καταφύγει οἱ ἀρχαῖοι Ἰσραηλίτες γιά τή διάσωσή τους ἀπό τόν φοβερό λιμό κι ἔμειναν δοῦλοι ἐπί τετρακόσια χρόνια. Στήν Αἴγυπτο κινδύνεψαν μέ ἀφανισμό, ὅταν ὁ Φαραῶ διέταξε τή θανάτωση τῶν πρωτοτόκων ἀρρένων τέκνων. Ὅπως καί ἀπό τή χώρα αὐτή ἔγινε καί ἡ μεγάλη ἔξοδος μέ τόν Μωυσή γιά τή διάσωσή τους καί γιά τήν ἀνεύρεση τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Μόνο μέ τήν ἔξοδο καί τό Ἰουδαϊκό Πάσχα ἀρχίζει ὁ Ἰσραήλ ν' ἀποκτᾷ συνείδηση τῆς ἰδιαιτερότητάς του καί τῆς ἐκλογῆς του ὡς λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί νά λειτουργεῖ στήν ἱστορία ὡς ἐλεύθερος λαός. Γιά τόν εὐαγγελιστή Ματθαῖο, ὁ Μωυσῆς ἀναγορεύεται ὁ μέγας ἐθνικός καί θρησκευτικός ἡγέτης, ὁ νομοθέτης καί διδάσκαλος τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ Π. Διαθήκη μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρώπων, ὁ νόμος καί οἱ ἐντολές τοῦ Κυρίου, σχετίζονται ἄμεσα μέ τήν προσωπικότητα τοῦ Μωυσῆ, πού ἀναγορεύεται εἰς τύπον Χριστοῦ.

Καί τώρα, μέ ἀφορμή τήν ἀπειλή τοῦ Ἡρώδη, τοῦ νέου Φαραῶ, πού θέλει νά φονεύσει τόν πρωτότοκο Υἱό τοῦ νέου Ἰσραήλ, ἡ ἱστορία διαπλέκεται καί πάλι μέ τήν Αἴγυπτο. Ἡ διήγηση τοῦ Ματθαίου προβάλλει μέ ἔμφαση τήν πληροφορία καί τή διαβεβαίωση ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ὅτι «ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τόν υἱόν μου» (2,15). Ὁ Ἰησοῦς ὡς νέος Μωυσῆς καλεῖ καί πάλι τό λαό τοῦ Θεοῦ, τό νέο Ἰσραήλ ἀπό τήν Αἴγυπτο, γιά μιᾶ νέα μεγαλειώδη ἔξοδο ἀπό τήν πνευματική αἰγυπτιώδη καί φαραωνική δουλεία. Ὅπως βλέπουμε, ἡ φυγή στήν Αἴγυπτο δέν ἔχει μόνο ἱστορική σημασία, πλήρως αἰτιολογημένη ἀπό τά γεγονότα, ἀλλά ἐνέχει καί βαθύτατη θεολογική σπουδαιότητα, γιά τόν εὐαγγελιστή Ματθαῖο, πού ἀπευθύνεται πρὸς πιστούς προερχόμενους ἀπό τόν κόσμον τοῦ παλαιοῦ Ἰσραήλ.

(γ) Σχέση προφητείας και ιστορίας

Σημαντική είναι και η συσχέτιση της σφαγής των νηπίων με την προφητεία του Ίερεμιά (38,15), για να φανερώσει πώς τό κάθε γεγονός της ιστορίας του Ίησοῦ ἀπό τήν πρώτη στιγμή της ἔλευσής του δέν εἶναι τυχαῖο ἀλλά ἐντάσσεται στό γενικότερο σχέδιο τῆς θείας Οἰκονομίας. Πράγματι, παρατηρεῖται μιὰ λειτουργική σχέση μεταξύ προφητείας τῆς Π. Διαθήκης καί ιστορίας τῆς Κ. Διαθήκης. Ἡ ἱστορία ἐπιβεβαιώνει τήν προφητεία καί ἡ προφητεία καταξιώνεται στό ἀντίστοιχο ἱστορικό γεγονός. Ἐάν δέν θά ὑπῆρχε ἡ ἱστορία, μέ τά γεγονότα τοῦ προσώπου τοῦ Ίησοῦ, τότε ἡ προφητεία δέν θά εἶχε καμιά ἀξία. Θά παρέμενε μιὰ ἀπλή καί διαρκῆ προσδοκία καί ἀναμονή, ἕνα εἶδος θρησκευτικοῦ μύθου καί θεολογικῆς ιδεολογίας. Οὐσιαστικά ἡ ἱστορία πρέπει νά προτάσσεται τῆς προφητείας, καταξιώνοντάς τήν καί ὄχι τό ἀντίστροφο, γιατί θά κατέληγε σέ μιὰ χιμαιρική μελλοντολογία.

Ἀκόμη πρέπει νά ἐπισημανθεῖ, καί αὐτό ἔχει μέγιστη σημασία γιά τή σχέση προφητείας καί ἱστορίας, ὅτι μόνο ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος, μεταξύ τῶν Εὐαγγελιστῶν κάνει χρήση τῆς προφητείας καί τοῦτο γιατί ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἢ τοὺς ἰουδαιοχριστιανούς πιστούς. Λόγοι, ἐπομένως, ποιμαντικοί ἐπιβάλλουν τή συσχέτιση τῆς προφητικῆς ἐλπίδας μέ τό ἱστορικό γεγονός. Ἐπειδή ἀκριβῶς οἱ πιστοί αὐτοί ἦσαν γνώστες τῆς Π. Διαθήκης καί εἶχαν ζυμωθεῖ μέ τήν ἐσχατολογική ἐλπίδα καί προσδοκία. Σκοπός τοῦ εὐαγγελιστῆ δέν εἶναι νά ἀναγορεύσει τήν προφητεία ὡς προαπαιτούμενο ἀξίωμα καί ἐρμηνευτική μέθοδο κατανόησης τῆς ἱστορίας, ἀλλά κάνει χρήση τῆς προφητείας γιά λόγους καθαρά κατηχητικούς καί ποιμαντικούς. Τό βῆρος πέφτει κυρίως στήν ἱστορία καί ὄχι στήν προφητεία.

Ἀντίθετα, ὁ εὐαγ. Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος ἀπευθύνεται σέ πιστούς πού προέρχονται ἀπό τόν κόσμον τῶν ἐθνῶν, χωρίς καμιά γνώση τῆς Π. Διαθήκης γενικότερα ἀλλά καί τῆς προφητικῆς ἐλπίδας εἰδικότερα, ποτέ δέν κάνει χρήση τῆς προφητείας, ἄν καί ὁ ἴδιος τήν γνωρίζει πολύ καλά. Καί τοῦτο γιατί ἡ γλώσσα αὐτῆ τῆς προφητείας καί οἱ παλαιοδιαθηκικές ἔννοιες δέν θά διευκόλυναν τό ποιμαντικό του ἔργο. Γιά τοὺς πιστούς του ἡ προφητεία δέν εἶχε καμιά «ἀποδεικτική» ἀξία. Μᾶλλον θά τοῦ δημιουργοῦσε προβλήματα ἀποδοχῆς, ἀφοῦ θά εἶχε τό κήρυγμά του καί ἡ κατήχησή του σαφῆ ἰουδαϊκή ἀπόκλιση, ἀντί τῆς οἰκουμενικῆς προοπτικῆς. Καί τό εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ ἔχει τήν ἀπαιτούμενη αὐτῆ οἰκουμενική ἐμβέλεια.

* * *

Πράγματι, ἡ ἱστορική καί θεολογική αὐτή προσέγγιση δέν θά εἶχε νόημα, ἐάν δέν κατανοοῦσαμε καί δέν ἀποδεχόμαστε τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ὡς ποιμένα καί ἀρχιερέα καί τῆς δικῆς μας προσωπικῆς πορείας καί ζωῆς. Εἶναι Αὐτός πού ἔρχεται καί γεννιέται στήν ἱστορία, ἐνανθρωπίζεται καί γενεαλογεῖται γιά μᾶς καί ἀποστέλλεται νά τελεσιουργῆσει τό θαῦμα τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητας. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος θά γίνῃ θῦμα καί θύτης στό βωμό τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας. Ἔγινε ὡς «εἷς ἐξ ἡμῶν». Κάθε, ἐπομένως, ἐκ μέρους μας θυσία στό ἔργο διακονίας τῶν ἄλλων θά εἶναι μιὰ μετ' Αὐτοῦ συμπόρευση καί μίμηση τῆς δικῆς του προσφορᾶς καί θυσίας.

Ὁ Μεσσίας ὡς ἄρχοντας τῆς εἰρήνης Ἐνάτη Ὦρα τῆς γιορτῆς τῶν Χριστουγέννων Ἦσ. 9:6-7

Μιλτιάδη Κωνσταντίνου

Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Η ΧΡΗΣΗ ἐξελληνισμένων ἐβραϊκῶν λέξεων, ὅπως «ἀμήν», «ἀλληλουία» καί ἄλλων παρόμοιων, εἶναι συχνή στή χριστιανική θεολογική καί λειτουργική γλῶσσα. Μία ἀπό τίς λέξεις αὐτές εἶναι ὁ ὄρος «Μεσσίας» πού περιγράφει κάποιον ὁ ὁποῖος ἀνῆλθε σέ ἕνα ἀνώτατο ἀξίωμα μέ ἕνα τελετουργικό τυπικό πού περιλάμβανε χύσιμο λαδιοῦ στό κεφάλι του. Στήν ἐλληνική μετάφραση τῆς Π. Διαθήκης ὁ ὄρος ἀποδίδεται ὡς «χριστός» καί χρησιμοποιεῖται συνήθως ὡς τίτλος τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἰσραήλ. Γιά πρώτη φορά τό τυπικό αὐτό ἀναφέρεται στό πρῶτο βιβλίο τῶν Βασιλειῶν: *Τότε πῆρε ὁ Σαμουήλ τό δοχεῖο μέ τό λάδι καί τό ἔχυσε πάνω στό κεφάλι τοῦ Σαούλ, τόν φίλησε καί τοῦ εἶπε: «Ὁ Κύριος σέ ἔχρισε ἄρχοντα στόν λαό του πού τοῦ ἀνήκει»* (10:1). Πρόκειται πιθανότατα γιά κάποιο τελετουργικό πού προέρχεται ἀπό τούς Χετταίους καί μέσῳ τῶν Χαναναίων πέρασε στούς Ἰσραηλίτες, γιά νά καταστεῖ τελικά βασικό στοιχεῖο τοῦ τυπικοῦ τῆς ἐπίσημης ἀνάρρησης στόν θρόνο ἑνός βασιλιᾶ (1Βα 9:1-10:16· 16:1-13· 2Βα 2:4· 5:3· 4Βα 9), ὁ ὁποῖος στό ἐξῆς καλεῖται «χριστός Κυρίου» (Ψαλ 2:2· 19:7· 131:10,17· κ.ἄ.). Μέ τή χρίση ὁ Θεός ἀναλάμβανε τόν νέο βασιλιά ὑπό τήν προστασία του, ὥστε νά μήν ἐπιτρέπεται σέ κανένα νά τόν βλάψει (1Βα 24:7,11· Ψαλ 88:21-23) καί ταυτό-

χρονα τόν καθιστοῦσε ἐντολοδόχο του μέ ἀποστολή τῆ σωτηρία τοῦ λαοῦ του (1Βα 9:16· 10:1). Παράλληλα, ἡ χρίση θεωρήθηκε ὡς δωρεά θείου Πνεύματος πρὸς τόν χριόμενο, ὅμοια μέ ἐκείνη μέ τήν ὁποία ὁ Θεός καθιστοῦσε τούς ἡγέτες τῆς περιόδου τῶν κριτῶν ἄμεσους ἐντολοδόχους του (1Βα 16:13-14· 2Βα 23:1-2), ὅποτε συνδέθηκε ἔτσι μιά κληρονομιά τῆς νομαδικῆς περιόδου τοῦ Ἰσραήλ μέ ἕναν χαναανιτικό θεσμό. Ἡ χρίση μέ λάδι ἀπέκτησε τελικά τόση σπουδαιότητα γιά τόν Ἰσραήλ, ὥστε καί σέ ἄλλα πρόσωπα, πού θεωροῦνταν ὅτι ἀναλάμβαναν μιά ἀποστολή κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, ἀποδιδόταν ὁ τίτλος «χριστός τοῦ Κυρίου», ἐκλεκτός, δηλαδή, ἐπιλεγμένος ἀπό τόν Κύριο γιά νά κάνει κάτι σημαντικό (Λευ. 4:3,5,16· 6:15· 3Βα. 19:15-16· Ψαλ. 104:15· Ἦσα. 61:1· Δαν. 9:25,26). Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ἀκόμη καί ὁ πέρσης βασιλιάς Κύρος φέρει τόν τίτλο «χριστός (τοῦ Κυρίου)» (Ἦσα. 45:1), ἐφ' ὅσον θεωρεῖται ἐκλεγμένος ἀπό τόν Θεό (Ἦσα. 41:25) μέ ἀποστολή νά σώσει τόν λαό του (Ἦσα. 45:11-13), νά ἐπιτρέψει, δηλαδή, τήν ἐπιστροφή τῶν ἐξόριστων στή Μεσοποταμία Ἰουδαίων στή γῆ τῆς Παλαιστίνης.

Ἡ ἰδιαίτερη σημασία πού ἀπέκτησε ἡ χρίση μέ λάδι, καθὼς ἔγινε ταυτόσημη μέ τήν ἀνάθεση θείας ἀποστολῆς πρὸς σωτηρία τοῦ λαοῦ καί μέ τή χορήγησι

θείου Πνεύματος, είχε ως αποτέλεσμα να συνδεθούν, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της αιχμαλωσίας, τότε, δηλαδή, πού τά βασιλεία του Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα εἶχαν καταστραφῆ καὶ ὁ λαὸς ζοῦσε στήν ἐξορία, οἱ προσδοκίαι τῶν Ἰσραηλιτῶν γιά σωτηρία μέ τήν ἀναμονή κάποιου μελλοντικοῦ βασιλιᾶ-μεσσία. Ἡ ἐμπειρία τοῦ λαοῦ ἀπό τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία του, κάθε φορά πού ὁ Ἰσραὴλ ἀντιμετώπιζε δυσκολίες ἢ ἀκόμα καὶ ἀδιέξοδες καταστάσεις, πῆγαζε καὶ ἡ βεβαιότητα ὅτι ὁ Θεός θά εἶναι καὶ στό μέλλον παρών, καὶ θά πα-

⁶ *Γιά χάριμας γεννήθηκε ἓνα παιδί,
μας δόθηκε ἓνας γιός,*

*πού ἡ ἐξουσία του βρῖσκεται πάνω στοὺς ὤμους του, καὶ τ' ὄνομά του
εἶναι “Ἀγγελιοφόρος τῆς Μεγάλῃς Ἀποφασῆς”,*

“Θαυμαστός Συμβουλος”, “Θεός Ἰσχυρός”,

“Ἐξουσιαστής”, “Ἀρχοντας τῆς Εἰρήνης”,

“Πατέρας τῶν Μελλοντικῶν Ἐποχῶν”.

Ὁ Θεός λέει:

*«Ἐγὼ θά φέρω εἰρήνη στοὺς ἄρχοντες
καὶ σ' αὐτόν θά χαρίσω εἰρήνη καὶ υἰεία».*

⁷ *Μεγάλη θά εἶναι ἡ ἐξουσία του,*

καὶ ἡ εἰρήνη του δέν θά ἔχει τέλος·

θά καθίσει στόν θρόνο τοῦ Δαυίδ,

θά ἀποκαταστήσει τῆ βασιλεία του,

καὶ θά φροντίσει γι' αὐτήν μέ δίκαιη κρίση καὶ δικαιοσύνη, ἀπό τώρα καὶ γιά πάντα.

Ὅλα αὐτά θά τά κάνει ἡ φλογερή ἀγάπη τοῦ Κυρίου Σαβαώθ¹.

Ἡ προφητεία αὐτή εἶναι συντεταγμένη σέ ποιητική μορφή καὶ βρῖσκεται στό τέλος μιᾶς εὐρύτερης ἐνότητας πού ἀρχίζει ἀπό τό 6^ο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου καὶ περιέχει διάφορες προφητείες μέ πιό γνωστή ἐκείνη πού ἐξαγγέλλει τῆ γέννηση τοῦ Ἐμμανουὴλ στό 7:14. Στήν ἐξαγγελία ὅτι θά γεννηθεῖ ἓνα παιδί πού τό ὄνομά του σημαίνει «Ὁ Θεός εἶναι μαζί μας» ἢ κραυγή «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν» πού περιέχεται στήν τελευταία προφητεία τῆς ἐνότητας ἐπέχει θέση διαβεβαί-

ρέμβει καὶ πάλι στήν Ἱστορία μέ τήν ἀποστολή ἑνός χρισμένου ἡγέτη μέ ἐντολή νά σώσει τόν λαό του. Ἔτσι, οἱ παλιές προφητείες ξαναδιαβάζονται καὶ ὁ λαός ἀναζητᾷ σ' αὐτές κάποιο σημάδι, κάποια ἀκτίνα φωτός, γιά ἔξοδο ἀπό τό ἀδιέξοδο τῆς αιχμαλωσίας στήν ὁποία βρέθηκε. Ἀλλά καὶ νέοι προφήτες ἀναδεικνύονται πού στέλνονται ἀπό τόν Θεό νά στηρίζουν τόν λαό του καὶ νά ἀναθερμάνουν τίς προσδοκίαι του μέ τίς προφητείες τους. Μιά τέτοια προφητεία σώζεται στό βιβλίο τοῦ προφήτη Ἡσαΐα, στό 9^ο κεφάλαιο (στχ. 6-7):

ἡ σποῆς πού ἀναπτρώνει τίς ἐλπίδες τῆς κοινότητος ὅτι αὐτό θά πραγματοποιηθεῖ σύντομα.

Ἡ προφητεία ἀρχίζει μέ τήν ἐξαγγελία τῆς ἀνατολῆς ἑνός “μεγάλου φωτός” πού θά φέρει τῆ χαρά σέ ὄσους ζοῦν στό σκοτάδι (9:1-2). Ἡ χαρά ὀφείλεται, ὄχι μόνο στήν ἀναμενόμενη ἀπαλλαγὴ ἀπό τήν πολιτική καταπίεση ἀλλά κυρίως στή γέννηση ἑνός παιδιοῦ. Γι' αὐτόν τόν λόγο περιγράφονται ἀναλυτικά ἡ γέννησή του, ἡ ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας του, ἡ

ονοματοδοσία του και τό είδος τῆς διακυβέρνησης πού θά ἀσκήσει. Τονίζεται ὅτι θά εἶναι φορέας ἐξουσίας, ἀλλά ἐξουσίας εἰρήνης, καθώς δέν θά χρειαστεῖ νά ἀναλάβει κάποια πολεμική δράση, οὔτε ἀκόμη και πρὸς ἐδραίωση τῆς εἰρήνης. Ὅλα γίνονται ἀπό τόν Θεό. Αὐτός φέρνει ἢ εἶναι τό φῶς, αὐτός φέρνει τή χαρά και θραύει τόν ζυγό και γι' αὐτό τό κείμενο καταλήγει μέ τή φράση «ὁ ζῆλος τοῦ Κυρίου Σαβαώθ θά τά κάνει αὐτά». Ἐκεῖνο ὅμως πού κάνει ἰδιαίτερη ἐντύπωση εἶναι ἡ περιγραφόμενη στή συγκεκριμένη προφητεία ἐγγύτητα τοῦ μεσσία πρὸς τόν Θεό. Τά ὀνόματα πού ἀποδίδει ὁ προφήτης στόν μεσσία –και εἶναι ἀνάλογα πρὸς τά ὀνόματα πού παίρνει ἕνας φαραῶ ὅταν ἀνέρχεται στό θρόνο– εἶναι ταυτόχρονα και ὀνόματα μέ τά ὁποῖα χαρακτηρίζεται ὁ Θεός. Ἔτσι ὁ μεσσίας ταυτίζεται σχεδόν μέ τόν Θεό. Πρόκειται γιά μιά ἰδιαίτερα τολμηρή θεώρηση, ἀν ὑποτεθεῖ ὅτι ἀναφέρεται σέ ἐπίγειο βασιλιά. Μόνον ὡς ἐλπίδα γιά τό μέλλον θά μπορούσε ὁ Ἰσραήλ νά διατυπώσει τέτοιες ἰδέες.

Τό ὅτι ἡ διδασκαλία και ἡ δράση τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τή Ναζαρέτ ἀνταποκρίνεται πλήρως στίς προσδοκίες πού ἐξαγγέλλονται μέ τήν ἀναφερθεῖσα προφητεία προκύπτει ἀπό μιά ἔστω και ἐπιπόλαιη ἀνάγνωση τοῦ κειμένου τῶν *Εὐαγγελίων τῆς Κ. Διαθήκης*. Προφανῶς γι' αὐτόν τόν λόγο ἡ προφητεία αὐτή διαβάζεται, σύμφωνα μέ τήν ἀνατολική λειτουργική παράδοση, κατά τήν Ἐνάτη Ὡρα, λίγο πρὶν ἀρχίσει ὁ Ἐσπερινός τῆς γιορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Ὅμως ὅταν ὁ ἀναμενόμενος μεσσίας ἤρθε, ὁ λαός του δέν τόν ἀναγνώρισε. Τόσο ἀπό πολιτική ὅσο και ἀπό οικονομική ὅσο και ἀπό θρη-

σκευτική ἄποψη ἡ κατάσταση γιά τούς Ἰουδαίους κατά τούς τέσσερις προχριστιανικούς αἰῶνες ἦταν ἰδιαίτερα δύσκολη. Δέν εἶναι, κατά συνέπεια περίεργο, τό ὅτι σέ μιά τέτοια περίοδο κρίσης τά ἀρχαία κείμενα και οἱ προφητεῖες ἐπανερμηνεύονται ὑπό τό κράτος αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς κρίσης, μέ ἀποτέλεσμα τό περιεχόμενό τους νά διαστρεβλωθεῖ στή φαντασία και στίς προσδοκίες τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀπογοήτευση πού ἀντανακλᾶται στό δεύτερο μέρος τοῦ μεταιχμαλωσιακοῦ βιβλίου τοῦ προφήτη Ζαχαρία ἀπό τίς ἐνέργειες τόσο τῆς πολιτικῆς ὅσο και τῆς θρησκευτικῆς ἡγεσίας τοῦ λαοῦ ἀποτελεῖ τό πιό εὐγλωττο παράδειγμα.

Ἔτσι, ἡ Ἐκκλησία, ὡς νέος Ἰσραήλ, καθίσταται κληρονόμος τῶν ἐπαγγελιῶν τῶν προφητῶν. Κατά συνέπεια μιά συνεπῆς πρὸς τό προφητικό ὄραμα και τή διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ χριστιανική ζωή, ὅπως αὐτή περιγράφεται χαρακτηριστικά στή σχετική μέ τόν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης προφητεία τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐα, ἔπρεπε μεταξύ ἄλλων νά στοχεύει στήν ὀλοκληρωτική μεταστροφή τῶν ὄρων και προϋποθέσεων τῆς ζωῆς, μέ τήν ἐγκαθίδρυση κοινωνίας εἰρήνης και δικαίου και μέ τήν ἀνατροπή τῶν σχέσεων πού διέπουν τήν οἰκονομία τῆς ἀγορᾶς. Τέτοια ἐκκλησιαστική κοινωνία προϋποθέτει τήν ὑπέρβαση τῆς ἀτομικότητας τῶν μελῶν τῆς, ἢ ὁποῖα ὅμως δέν ἐπιβάλλεται ἀλλά ἐπιδιώκεται ἀπό τά ἴδια τά μέλη τῆς κοινότητας ἐλεύθερα και ἀγαπητικά, κατά τό «μηδεῖς τό ἑαυτοῦ ζητεῖτω ἀλλά τό τοῦ ἑτέρου» (1Κο. 10:24), και στοχεύει στό νά φανερώνει μέσα στήν Ἱστορία τή Θεότητα ὡς Τριάδα Προσώπων και νά δίνει μαρτυρία τοῦ ὁράματός της γιά τό πολίτευμα τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

60. Ἐπίγειος Ἰησοῦς ἢ οὐράνιος Χριστός;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου
Ἐφημ. Ἱ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἱ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ δέν εἶναι ἰδεατό, ἀλλά πραγματικό. Αὐτό προκύπτει ἄν κάποιος ἐγκύψει στό κείμενο τῆς ΚΔ καί διαβλέψει τίς δοκητικές ἰδέες πού ὑποκρύπτονται ἀπό τόν περιβάλλοντα κόσμο. Ἐμφανές παράδειγμα ἀποτελεῖ τό Α΄ Ἰωάν. 4:2-3: *πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστόν ἐν σαρκί ἐληλυθότα ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι, καί πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τόν Ἰησοῦν Χριστόν ἐν σαρκί ἐληλυθότα ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι.* Ἐδῶ ὁ ἱερός συγγραφεύς προβαίνει σέ κριτική διαπίστωση τῶν θέσεων τῶν ἀντιπάλων του, ἡ ὁποία ἐπικεντρώνεται στήν ἀποδοχή ἢ μὴ τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Χριστοῦ· αὐτό ὁδηγεῖ ἀρκετούς ἐρευνητές στή βασίμη ὑπόθεση ὅτι τό οὐσιῶδες ζήτημα στήν περίπτωση αὐτή ἦταν ὁ δοκητισμός.

Τί ἦταν ὁ δοκητισμός; Ἡ ὀνομασία του προέρχεται ἀπό τήν ἑλληνική λέξη δόκησις / δοκεῖν. Ἡ ὀμάδα πού ὀρίζεται μέ τόν ὄρο αὐτό ἀμφισβητοῦσε τή δυνατότητα συμβιβασμοῦ τῆς γήινης ὑπαρξης τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τή Ναζαρέτ μέ τή θεϊκή προέλευσή του. Ὅπως σημειώνει ὁ G. Strecker, θά μπορούσαν νά συλλάβουν τή χριστιανική ὁμολογία τῆς σωτηριολογικῆς σημασίας τοῦ Ἰησοῦ μόνο στόν βαθμό πού θά μπορούσαν νά κάνουν αὐστηρή διάκριση μεταξύ τοῦ οὐράνιου Χριστοῦ, τόν ὁποῖο ἀναγνώριζαν, καί τοῦ γήινου ἀνθρώπινου Ἰησοῦ. Σύμφωνα μέ τή δική τους κατανόηση, ὑπῆρξε

μόνο ὁ τελευταῖος, ὁ ὁποῖος ὑπέστη τό πάθος καί πέθανε ἐπάνω στόν σταυρό, ἐνῶ ὁ πρῶτος –οὐράνιος Χριστός– μόνο «ἐμφανίστηκε» νά ταυτίζεται μέ τόν Ἰησοῦ. Ὁ δοκητισμός ἀμφισβήτησε τήν ἔννοια τῆς ἐνσάρκωσης, βάσει τῆς προϋπόθεσης ὅτι τό θεῖο καί τό οὐράνιο δέν θά μπορούσε νά ἐνωθεῖ μέ τό ἀνθρώπινο καί τό γήινο.

Ἀπό ποῦ προῆλθε ὁ δοκητισμός; Ὑποστηρίζεται ὅτι αὐτή ἡ ἀντίληψη προῆλθε ἀπό τόν ἑλληνικό τρόπο σκέψης, κι ὄχι ἀπό τήν ἐβραϊκή ἢ αὐθεντική ἰουδαίκο-χριστιανική σκέψη. Θά μπορούσε νά ἀρθρώνεται στό πλαίσιο τῶν διάφορων συστημάτων, ἔτσι ὥστε νά δίνεται ἡ δυνατότητα ἑνός γνωστικοῦ δοκητισμοῦ. Ὡστόσο, ὁ γνωστικισμός καί ὁ δοκητισμός δέν πρέπει κατ' ἀνάγκη νά ταυτίζονται, δεδομένου ὅτι ὁ τελευταῖος συχνά στερεῖται σωτηριολογίας, πού τήν ἐντάσσει σέ κοσμολογικούς ὄρους. Ἡ διάκριση στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ πού γινόταν ἀπό τοὺς δοκητές, τοὺς ὁδηγοῦσε στήν ἀποδοχή ἑνός δεισμοῦ: γήινος Ἰησοῦς καί οὐράνιος Χριστός (earthly Jesus – heavenly Christ). Ἡ ἀμφισβήτηση ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός καί ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, τοὺς ὠθοῦσε στή δυαλιστική διάκριση μεταξύ τοῦ προσώπου «Ἰησοῦς» καί «Χριστός». Αὐτός ὁ δυαλιστικός προσανατολισμός ἀντανεκλάται ἐπίσης στήν ἀντίθεση ἀνάμεσα στό φῶς καί τό σκοτάδι, τή ζωή

καί τόν θάνατο, τόν Θεό καί τόν κόσμο κ.ἄ. Τέλος, ἡ δοκητιστική χριστολογία προφανῶς ὑπονοεῖ ὑποτίμηση τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καί προϋποθέτει ἀνώτερη προφητική καί γνωστική αὐτο-κατανόηση (αὐτογνωσία).

Πῶς ἀντιδρᾷ ὁ ἅγιος Ἰωάννης; Στήν ἀνωτέρω ἐχθρική διδασκαλία πού κυκλοφοροῦσε στήν ἐκκλησιαστική κοινότητα τοῦ Ἰωάννη, πού ὑποστήριζε ὅτι ὁ Ἰησοῦς δέν ἔγινε πραγματικός ἄνθρωπος, ὁδηγεῖται ὁ Ἰωάννης νά γράφει τήν Α΄ ἐπιστολή του. Ἡ δοκητιστική διδασκαλία λάμβανε τόσο μεγάλες διαστάσεις, πού ὁ ἴδιος ἀναγκάζεται νά πεῖ ὅτι αὐτή ἡ ἄρνηση τῆς ἀλήθειας γιά τόν Χριστό συνιστᾷ ἐν τέλει δόγμα τοῦ ἀντιχρίστου· ὅποιος δέν παραδέχεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἦρθε καί ἔγινε ἀληθινός ἄνθρωπος, δέν ἔχει τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τοῦ ἀντιχρίστου, πού ἔχετε ἀκούσει πῶς ἔρχεται. *Λοιπόν, αὐτός ἤδη βρίσκεται μέσα στόν κόσμο (4:3).* Ὁ Ἰωάννης καθιστᾷ κατανοητό ὅτι τό νά ἀρνούμαστε τήν ἀληθινή ἀνθρωπότητα τοῦ Ἰησοῦ, εἶναι σάν νά ἀρνούμαστε τό σημαντικότερο στήν καρδιά τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐπιπλέον, ὁ Ἰησοῦς Χριστός παρουσιάζεται στήν ἴδια ἐπιστολή ὡς ὄρατός, ἀκουστικός καί ψηλαφητός. Σέ ἀντίθεση μέ τήν κακόδοξη καί ἐχθρική μερίδα, ὁ ἱ. συγγραφέας τονίζει ὅτι ὁ Χριστός ἔζησε στή γῆ πραγματικά, κι ἐμεῖς τόν ἔχουμε ἀκούσει, τόν ἔχουμε δεῖ μέ τά ἴδια μας τά μάτια, τόν εἶδαμε ἀπό κοντά, τά χέρια μας τόν ψηλάφησαν (1,1-4). Ἐναντι,

λοιπόν, ἑνός ἀπο-ιστοριοποιημένου καί πνευματικοποιημένου τρόπου θεώρησης τῶν πραγμάτων, πού ὑποστηρίζεται ἀπό τούς ἀντιπάλους, ὁ Ἰωάννης ἐνδιαφέρεται νά τονίσει μέ ἔμφαση τή χειροπιαστή καί ἐμπειρική πραγματικότητα τοῦ γεγονότος-Χριστοῦ.

Συνεχιζόμενος δοκητισμός; Ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Διαφωτισμοῦ φαίνεται ὅτι ἔχουμε τά πιό ἀξιόλογα στοιχεῖα γιά τή σύγχυση ἐντός τοῦ Χριστιανισμοῦ περί τοῦ προσώπου τοῦ Θεανθρώπου. Ἐναντι τῶν θέσεων τῶν δύο ἄκρων, προοδευτικῶν καί συντηρητικῶν, παρατηρεῖται στίς μέρες μας μιᾶ ἀμφισβήτηση τῆς κυριαρχούσας καί μακροβιότερης ὄλων τῶν αἰρετικῶν χριστολογιῶν διάσπασης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέ κατεύθυνση τήν ὑπεράσπιση τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, μέ ἄρση τοῦ διχαστικοῦ διλήμματος μεταξύ τοῦ λεγομένου «ἱστορικοῦ Ἰησοῦ» καί «Χριστοῦ τῆς πίστεως» (δηλ. τῶν νεότερων ἐκδοχῶν τοῦ δοκητισμοῦ καί ἀπολλιναρισμοῦ). Στό πλαίσιο τῆς θεολογικῆς αὐτῆς προβληματικῆς, ὁ ὁμότ. καθηγ. Ο. Hofius τονίζει συμπερασματικά: «Τήν ἀπάντηση στό ἐρώτημα σχετικά μέ τόν ἐπίγειο Ἰησοῦ δέν τή δίνει ἡ ἔρευνα περί τοῦ Ἰησοῦ πού πραγματοποιεῖται μέσω τῆς ιστορικοκριτικῆς μεθόδου, ἀλλά ἀποκλειστικά καί μόνον ἡ ἀποστολική μαρτυρία γιά τόν Χριστό, ἡ ὁποία ὀφείλεται στήν αὐτοαποκάλυψη τοῦ ἀναστάντος Κυρίου καί ἡ ὁποία καταγράφηκε αὐθεντικά στό βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης».

Γιά περαιτέρω μελέτη:

Ο. ΧΟΦΙΟΥΣ, «Τό ἐρώτημα περί τοῦ “ἱστορικοῦ Ἰησοῦ” ὡς θεολογικό πρόβλημα» (μτφρ. ἐκ τοῦ γερμ. Χ. Καρακόλης), ΔΒΜ 30Α (2012), 60-85. R. SCHNACKENBURG, *The Johannine Epistles: Introduction and Commentary*, transl. by R. and I. Fuller (New York: Crossroad, 1992). G. STRECKER, *Theology of the New Testament*, transl. by M. E. Boring (Berlin: W. de Gruyter, 2000).

Κυριακή πρό τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ

«Αὐτός γάρ σώσει τόν λαόν αὐτοῦ ἀπό τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν» (Ματθ. 1, 21)

ΜΕΝΑ ΠΑΡΑΔΟΞΟ εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα τοῦ Κυρίου σημαίνεται, ἐν ᾧ τῶν Χριστουγέννων, ὁ χαρακτήρας τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο: ὁ Χριστός σώζει τόν κόσμο ἀπό τήν ἁμαρτία. Κατά τόν λόγο τοῦ ἀγγέλου: «Αὐτός γάρ σώσει τόν λαόν αὐτοῦ ἀπό τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν».

1. Ἡ ἁμαρτία κατ' ἀρχάς ὡς ἔννοια δέν εἶναι κάτι τό ἀπλό. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, καί χριστιανοί ἀκόμη, πού ὡς ἁμαρτία ἐννοοῦν ἀπλῶς μία παράβαση ἑνός νόμου ἢ ἑνός ἀπλοῦ κανόνα, χωρίς νά ἀλλοιώνεται ἔτσι τό εἶναι τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπάρχουν ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι μέ ὅ,τι θεωρεῖται ἁμαρτία ὁ ἄνθρωπος ἀποδεικνύει τήν ἐλευθερία τῶν ἐπιλογῶν του, λοιπόν μπορεῖ καί νά ὑπερηφανευτεῖ γιά τήν ἀνεξαρτησία του. Καί βεβαίως ὑπάρχουν καί ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διακωμῶδου τήν ἔννοια τῆς ἁμαρτίας, διότι πιστεύουν ὅτι ἀποτελεῖ κατασκευάσμα τῶν παπάδων.

2. Πρόκειται γιά ἀντιλήψεις τῆς ἑτεροδοξίας καί τῆς ἀθεΐας. Γιά τούς χριστιανούς ὅμως ἡ ἁμαρτία ἔχει τεράστιο βάθος, πού ἀξομειώνεται ἀνάλογα μέ τήν εἰκόνα πού ἔχει κανεῖς γιά τόν Θεό: μικρή ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ, μικρή αἴσθηση

καί τῆς ἁμαρτίας· μεγαλύτερη ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ, μεγαλύτερη καί ἡ αἴσθηση αὐτῆς. Αὐτό συμβαίνει, διότι Θεός καί ἁμαρτία βρίσκονται σέ ἀντιθετική κατάσταση —«οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν»— συνεπῶς ἡ στροφή πρὸς τόν Θεό δημιουργεῖ καί τήν ἀποστροφή ἀπό τήν ἁμαρτία, ὅπως καί ἡ στροφή πρὸς τήν ἁμαρτία δημιουργεῖ καί τήν ἀποστροφή ἀπό τόν Θεό. Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή εἶναι αὐτονόητο γιὰ πολλοὺς διαγράφουν τόν Θεό ἀπό τή ζωή τους. Ἔχουν «ἀγκαλιάσει» καρδιακά τήν ἁμαρτία, δηλαδή τά πάθη τους, ὅποτε σπεύδουν νά διαγράψουν τόν Θεό, γιά νά μὴν ὑπάρχει κανεῖς ἔλεγχος στίς πονηρές πράξεις τους. «Εἰς τά ἴδια ἦλθεν (ὁ Κύριος) καί οἱ ἴδιοι αὐτόν οὐ παρέλαβον... Ἦν γάρ πονηρά αὐτῶν τά ἔργα» (εὐαγγελιστής Ἰωάννης).

Ἔτσι ἡ ἁμαρτία ὡς οὐσιαστική διαγραφή τοῦ Θεοῦ λειτουργεῖ ὡς διαστροφή τοῦ ἀνθρώπου, ψυχικά καί σωματικά. Ἄν ὁ Θεός εἶναι ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου, —«Ἐγὼ εἰμι ὁ ἽΩν», λέει ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ— ἀπομάκρυνση ἀπό Αὐτόν σημαίνει μετάβαση πρὸς τόν θάνατο, συνεπῶς ἡ ἁμαρτία δέν εἶναι ἀπλή παράβαση οὔτε καί «παιχνίδι» γιά νά γελᾷ ὁ ἄφρων καί μωρός ἄνθρωπος.

3. Σ' αὐτήν τήν ἀλλοιωμένη ἀπό πλευρᾶς πνευματικῆς κατάστασι τῆς ἁμαρτίας, μέ τά γνωρίσματα τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου, ὅπως καί τῆς βαθειᾶς θλίψης καί μελαγχολίας πού τή συνοδεύουν, ἔρχεται ὁ Χριστός. Τό μήνυμα τοῦ ἀγγέλου ὅτι «Αὐτός θά σώσει τόν λαό Του ἀπό τίς ἁμαρτίες τους» εἶναι ὅ,τι πιό παρήγορο εἶχε ἀκουστεῖ ποτέ στήν ἀνθρωπότητα. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ὁ Σωτήρας τῶν ἀνθρώπων, πού εἶχε προαναγγελθεῖ ἀπό τούς προφῆτες ὅτι θά ἀποκαταστήσει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν πτώση του, μέ ὅλα τά ἀρνητικά ἀποτελέσματά της, τή φθορά καί τόν θάνατο. Κι αὐτός ὁ Χριστός δέν ἦταν ἕνας κοινός ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἕνας τῆς Τριάδος, πού μέ τήν κοινή ἐνέργεια Αὐτῆς, σαρκώνεται, ἐνανθρωπίζεται, γίνεται ἕνας ἀπό ἐμᾶς. «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καί ὁ Λόγος ἦν πρὸς τόν Θεόν καί Θεός ἦν ὁ Λόγος... Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Μέ τόν ἐρχομό Του, ὡς ὁ «Ἐμμανουήλ, ὁ ἐστίν μεθερμηνευσόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», προσλαμβάνει τήν ἀνθρώπινη φύση, τήν μή ἀλλοιωμένη ἀπό τήν ἁμαρτία, «τέλειος Θεός καί τέλειος ἄνθρωπος χωρίς ἁμαρτίας»— ὥστε καθένας πού θά ἐντάσσεται σέ Αὐτόν διά τῆς πίστεως ἐν Ἐκκλησίᾳ νά ἐπανέρχεται στά φυσιολογικά του πλαίσια, δηλαδή νά καθαρίζεται ἀπό τήν ἁμαρτία, νά βρῆσκει τόν φωτισμό τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ μέσα του καί νά ἀνοίγεται στή χαμένη του προοπτική: τό καθ' ὁμοίωσιν.

4. Λοιπόν, ὁ Θεός ἔγινε ἄνθρωπος γιά

νά κάνει τόν ἄνθρωπο Θεό— «ἄνθρωπος γίνεται Θεός, ἵνα Θεόν τόν ἄνθρωπον ἀπεργάσῃται»—, καί: καταργηθείσης τῆς ἁμαρτίας καταργήθηκε καί τό ἀποτέλεσμα της, ὁ θάνατος, πνευματικός καί σωματικός, ὅπως καί ἐκεῖνος πού συνέτεινε στήν ἀπομάκρυνση ἀπό τόν Θεό, ὁ διάβολος. Ἡ σωτηρία μέ ἄλλα λόγια πού ἔφερε ὁ Χριστός ἦταν καί εἶναι σωτηρία μέν ἀπό τήν ἁμαρτία, ἀλλά καί ἀπό τόν θάνατο καί τόν διάβολο. Καί μπορεῖ βεβαίως νά συνεχίζουμε νά ἁμαρτάνουμε, μπορεῖ νά πεθαίνουμε σωματικά, μπορεῖ νά δρᾷ καί νά μᾶς ἐπηρεάζει ὁ διάβολος, ὅμως ὅλα αὐτά ἔχουν ξεπεραστεῖ καί ἠττηθεῖ: καί ἡ ἁμαρτία δέν λειτουργεῖ ἀναγκαστικά ὅπως πρῖν— ἁμαρτάνουμε γιατί ἐμεῖς, οἱ βαπτισμένοι καί ἐνωμένοι ἐννοεῖται μέ τόν Χριστό, θέλουμε νά ἁμαρτάνουμε— καί ὁ θάνατος ὑφίσταται ἀκόμη, ἀλλά προσωρινά— ἢ ἀνά πᾶσα στιγμὴ ἔλευση τοῦ Χριστοῦ θά σημάνει τήν ἀνάστασι τῶν σωμάτων— καί ὁ διάβολος ἐνεργεῖ, γιατί ἐμεῖς χαλαρώνοντας πνευματικά τοῦ δίνουμε δίοδο ἐπιρροῆς ἐπάνω μας.

Τά Χριστούγεννα οὐσιαστικά ἔφτασαν. Ἡ παρηγορία πού δίνει ἡ Γέννησι τοῦ Χριστοῦ, μέ τόν τρόπο πού εἶπαμε, εἶναι πραγματική καί προσιτή στόν καθένα. Τό μόνο πού ἀπαιτεῖται γιά νά νιώσει κανεὶς τήν προσφορά αὐτῆ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐν πίστει μετάνοιά του. Ἔχουμε ὅμως τό κουράγιο νά Τοῦ προσφέρουμε τίς ἁμαρτίες μας; Πιστεύουμε δηλαδή ὅτι ἡ ἀγάπη Του εἶναι μεγαλύτερη ἀπό αὐτές;

“Ο Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί” (Μηνύματα ἀπό τό σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ)

Ἄρχιμ. π. Χρυσοστόμου Συμεωνίδη
Ἐφημ. Ἱ.Ν. Ἁγίου Δημητρίου Ψυρρῆ

ΓΙΑ ΑΛΛΗ μία φορά καί φέτος ὁ ἐορτο-
λογικός κύκλος τῆς ἀγίας τοῦ Χρι-
στοῦ Ἐκκλησίας μᾶς φέρνει πρό τῆς
ιεραῆς καί πανσεβάσμιας ἐορτῆς τῆς κα-
τά σάρκα γεννήσεως τοῦ Κυρίου μας
Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τό συγκλονιστικό,
ὅμως, αὐτό γεγονός, ἴσως τό συγκλονι-
στικότερο μέσα στήν ἀνθρώπινη ἱστορία,
συνθλίβεται μέσα στήν τύρβη τῆς καθη-
μερινότητος, μέσα στόν ἀχαλίνωτο κα-
τανάλωτισμό καί τόν βαθύτατα ἐκκο-
σμικευμένο βίο μας. Γι' αὐτό θά θέλαμε
στό παρόν σημείωμα, μέ πνεῦμα μαθη-
τείας στήν παράδοση τῶν πατέρων μας,
νά σταθοῦμε σέ ὀρισμένα κεφαλαίω-
δους σημασίας σημεία τοῦ κομβικοῦ
αὐτοῦ σταθμοῦ τῆς πίστεως μας.

α) Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου μας
εἶναι ἔργο συνεργειακό, δηλ. δέν ἀπο-
τελεῖ ἔργο ἑνός προσώπου, ἐν προκει-
μένῳ τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς
Ἁγίας Τριάδος. Ἡ θεία οἰκονομία, δηλ.
κάθε ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πρός τόν κό-
σμο, συνιστᾷ ἀγαπητική κίνηση καί τῶν
τριῶν τριαδικῶν προσώπων. «Ὁ Πατήρ
δι' Ἰοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι» ἀποκαθιστᾷ
τήν ἐνότητα τῶν πάντων καί καθιστᾷ τά
πάντα καινή κτίση. Τοῦτο ἀποτελεῖ ὀρι-
στική ἀπάντηση σέ κάθε σαβελλιανίζου-
σα καί νεοσαβελλιανίζουσα ἀντίληψη
γιά τόν ρόλο καί τή δράση τοῦ Θεοῦ μέ-
σα στήν ἱστορία.

β) Ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Χριστοῦ εἶναι
πράξη διδακτική. Πρόκειται γιά τό ὕψι-
στο μάθημα ὑπακοῆς καί ταπεινώσης,
μάθημα συγκλονιστικά ἐπίκαιρο στίς
μέρες μας. Στόν ἀντίποδα τοῦ ἐπηρμέ-
νου καί ναρκισσικοῦ «ἐγώ» μας βρίσκε-
ται ὁ σαρκί τεχθεῖς Κύριος, ὁ ὁποῖος
«ἐαυτόν ἐκέκνωσεν μορφῆν δούλου λα-
βών... ἐταπεινώσεν ἐαυτόν γενόμενος
ὑπήκοος μέχρι θανάτου» (Φιλιπ. 2, 7-
8). Ὅπως πολύ ὀρθά ἔχει ἐπισημανθεῖ
«Ὁ Υἱός δέν ἐπισκέφτηκε τόν ἀνθρωπο
ἐξ ἀποστάσεως...ἀλλά ἔγινε ἀληθινός
ἀνθρωπος...μέχρι θανάτου. Στά πρώτα
ἤδη χρόνια τῆς ζωῆς του βίωσε τήν ξενι-
τεία ἑνός πολιτικοῦ πρόσφυγα...Ἐζῆσε
περιπλανώμενος καί ἀνέστιος, δεχόμε-
νος σάν σπίτι του ὄλους τούς τόπους»
(Θ. Παπαθανασίου, Ὁ Θεός μου ὁ ἄλλο-
δαπός, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2004, σσ.
45-46). Ἰσχυρίζονται μερικοί: γιατί ὁ
Χριστός ἔρχεται στή γῆ σ' ἕνα ἄσημο μέ-
ρος, ἀπό μία ἄγνωστη μητέρα, ξένος με-
ταξύ ξένων; Γιατί ἐπιλέγει ἡ ἔλευση καί
ὄλος ὁ ἐπίγειος βίος του νά σημαδευτεῖ
ἀπό τήν ἀφάνεια καί τήν ταπεινώση;
Γιατί δέν ἐπέλεξε νά ἔρθει ὡς ἕνας
ἐνδοξος καί ἰσχυρός βασιλιάς; Δέν ἦταν
σέ θέση ὁ Θεός νά διατάξει μία ὀλόκλη-
ρη στρατιά ἀγγέλων νά ἠχήσουν τίς σάλ-
πιγγες ἀπό τή μία ἄκρη τοῦ κόσμου ἕως
τήν ἄλλη καί νά πέσουν ὄλοι οἱ ἀνθρω-

ποι στά γόνατα από φόβο και τρόμο, αναγνωρίζοντας τόν έναν και αληθινό Θεό, αντί να στείλει τόν μονογενή Υίο Του; Ἡ ἀπάντηση σέ ὅλα αὐτά τά εὐλογοφανῆ ἐρωτήματα εἶναι ἐξαιρετικά ἀπλή. Ἐάν ὁ Θεός ἐπέλεγε τήν ὁδὸ τοῦ μεγαλείου, τῆς αἴγλης καί ἄρα τοῦ ἔμμεσου ψυχολογικοῦ ἐκβιασμοῦ, δηλ. ἂν ἐρχόταν ὡς κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶνος τούτου, τότε θά αὐτοαναιροῦνταν, διότι θά καταργοῦσε τήν ἐλευθερία πού ὁ ἴδιος χάρισε ἀπ' ἀρχῆς στόν ἄνθρωπο. Ἡ πίστη τότε θά ἦταν μονόδρομος καί θά ἐπιβαλλόταν καταναγκαστικά, θά ἔπαυε νά εἶναι ἄθλημα καί προσωπική ἀναμέτρηση.

γ) Ἡ σάρκωση τοῦ Λόγου εἶναι πράξη κατάφασης τῆς ἱστορίας. Ὁ Χριστός δέν ἔρχεται γιά νά ἀπεγκλωβίσει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν ἱστορία καί νά τόν λυτρώσει ἀπό τά δεινά της, ἀλλά γιά νά μεταβάλλει τήν ἱστορία σέ χῶρο σωτηρίας, δηλ. σέ πεδίο κατατρόπωσης τῶν συνεπειῶν τῆς ἁμαρτίας. Ἐχει μάλιστα μεγάλη σημασία ὅτι προσλαμβάνει τόν ὅλον ἄνθρωπο, γιά νά τόν θεραπεύσει ὀλόκληρο καί νά τόν διατηρήσει ἀκέραιο. Ὅτι δέν προσλαμβάνεται, παραμένει αἰχμάλωτο τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου. Ὁ πατερικός λόγος εἶναι κρυστάλλινος: «*Τό ἀπρόσληπτον καί ἀθεράπευτον· ὁ δέ ἦνωται Θεῶ, τοῦτο καί σώζεται*». Τό ἀνθρώπινο σῶμα καί γενικότερα ἡ ὕλη καταξιώνονται καί ἐπανακτοῦν τή θέση πού τούς ἀξίζει ὡς κομμάτια τῆς «καλῆς λίαν» δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Αὐτό εἶναι ἓνα ἰσχυρό μήνυ-

μα σέ ὄσους ἀφελῶς διακηρύττουν ὅτι δηθεν ὁ χριστιανισμός ἀπαξιώνει τό ἀνθρώπινο σῶμα καί τήν ὕλη, ἀλλά καί σέ ὄσους ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, στό ὄνομα ἐνός «πνευματικοῦ» χριστιανισμοῦ, ἐχθρεύονται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τό σῶμα, χωρίς ἴσως νά συνειδητοποιοῦν ὅτι στήν πραγματικότητα οἱ πνευματικές τους ρίζες βρίσκονται πλησιέστερα στόν πλατωνισμό καί πάντως ὄχι στόν χριστιανισμό.

δ) Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου μας, ὅμως, εἶναι καί πράξη διαλογική. Δέν ἐνεργεῖ ὁ Θεός μονομερῶς, δέν ἔχουμε νά κάνουμε μέ ἓναν «θεῖο μόνολογο». Ἐχουμε ἓνα γεγονός, στό ὁποῖο ἀπαντᾷ ἀγαπητικά καί εὐχαριστιακά ὀλόκληρη ἡ κτίση· «*ἕκαστον γάρ τῶν ὑπό σοῦ γενομένων κτισμάτων, τήν εὐχαριστίαν σοι προσάγει· οἱ ἄγγελοι τόν ὕμνον, οἱ οὐρανοί τόν Ἀστέρα· οἱ Μάγοι τά δῶρα· οἱ Ποιμένες τό θαῦμα· ἡ γῆ τό σπῆλαιον· ἡ ἔρημος τήν φάτνην· ἡμεῖς δέ Μητέρα Παρθένον*».

Ὁ Χριστός προσφέρεται ὀλόκληρος στόν ἄνθρωπο, ἡ πρόσκλησή του ἀφορᾷ σέ ὀλόκληρο τόν ἄνθρωπο καί ζητεῖ ὀλόκληρο τόν ἄνθρωπο. Ἀπομένει σέ μᾶς νά ἀποδεχθοῦμε τήν θεία πρόσκληση μέ φιλότιμο, μέ πνευματική ἀρχοντιά καί κυρίως ἐλεύθερα. Γιατί πρέπει νά ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ ἔχει ἓνα «ὄριο». Καί αὐτό δέν εἶναι ἄλλο ἀπό τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποτελεῖ συστατικό στοιχεῖο τῆς ὑπαρξῆς του.

Ἡ παγκόσμια Ἀπογραφή ἐπί Αὐγούστου

Σταύρου Γ. Γουλούλη
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

Η ΙΣΤΟΡΙΑ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ὅπως τὴν ἐκθέτει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀρχίζει μὲ τὴν παγκόσμια ἀπογραφή πού ὄρισε ὁ αὐτοκράτορας Ὁκταβιανός, στὸν ὁποῖο ἀπονεμήθηκε ὁ σεβαστός τίτλος, Αὐγούστος (16 Ἰαν. 27 π.Χ.-14 μ.Χ.): Λουκ. 2.1 κ.ἐξ.: «Ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην...», μὲ εὐθύνη τοῦ «ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου». Τότε ἦταν πού ὁ Ἰωσήφ μετέβη ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ στὴ Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας, περίπου 120 χιλιόμετρα, «διὰ τὸ εἶναι αὐτόν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυΐδ...».

Ὁ Λουκᾶς¹, ὁ κατ' ἐξοχὴν συνεργάτης τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, φέροντας λατινικὸ ὄνομα, ὑπῆρξε κατὰ τὴν παράδοση ἰατρός, διαθέτοντας ἐλληνικὴ παιδεία, ζῶντας μᾶλλον στὴν Ἀντιόχεια. Εἶναι ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς τέσσερις εὐαγγελιστὲς πού ἀναφέρει τὸν ἀποδέκτη τοῦ εὐαγγελίου του -σχολιάζοντας (στχ. 1.1-4) ὅτι πολλοὶ «ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν ...πραγμάτων, καθὼς παρέδωσαν οἱ αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου...», κάποιον Θεόφιλο. Δέν εἶναι γνωστό ποιὸς ἦταν, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν ἀποκαλεῖ «κράτιστο» σημαίνει ὅτι ἦταν ἄνθρωπος τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, ἔστω καὶ ἀπελεύθερος μὲ ἐλληνικὸ ὄνομα ἢ καὶ Ἑλληνας. Ἄν ἰσχύει αὐτό, προφανῶς ζητήθηκε

ἀπὸ τὸν Λουκᾶ νὰ γράφει αὐτὴ τὴ διήγηση, ἓνα ἐπίσημο γιὰ τίς ρωμαϊκὲς ἀρχὲς κείμενο, μπορεῖ καὶ παραμονές τῆς δίκης τοῦ Παύλου (62-63), ὅπως προτάθηκε. Μέχρι τὸ ἐπόμενο ἔτος 64 τουλάχιστον πού ξέσπασε ὁ διωγμὸς τοῦ Νέρωνα στὴ Ρώμη, ὁ πρῶτος στὴν Ἱστορία, εἶχε ἤδη γίνεи ἡ ἐνημέρωση σὲ ἀνώτατο ἐπίπεδο ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο στὴ δίκη του ὡς Ρωμαῖο πολίτη στό συμβούλιο τοῦ αὐτοκράτορα. Ὅπως φαίνεται ἔδωσε ἐκεῖ ἐπαρκεῖς ἐξηγήσεις ὄχι μόνον γιὰ τὸ τί πρέσβευε, ἀλλὰ καὶ ὅτι αὐτὰ πού πρέσβευε δέν ἀποτελοῦσαν ἀπειλή γιὰ τὴ Ρώμη. Ὅμοίως καὶ γιὰ τὸν Λουκᾶ, ἐκθέτοντας τίς Πράξεις, οἱ Ρωμαῖοι ὄχι μόνον δέν ἐνοχλοῦσαν τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, τοὺς προστάτευαν ἀπὸ ἐπιθέσεις Ἑβραίων.

Περισσότερα χρονολογικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ ὁ Λουκᾶς δέν δίνει. Ἔτσι ἀποτέλεσε ἀρχὴ μιᾶς περιπετειώδους ἔρευνας πού κράτησε αἰῶνες, κι ἀκόμη δέ ἔχει λυθεῖ τὸ ζήτημα ποιὸν χρόνο ἀκριβῶς γεννήθηκε ὁ Χριστός. Γὰ «ἐπὶ Κυρηνίου» (στχ. 2.1-2) δέν συνεπάγονται κάποια ἀπόδειξη, ἂν πράγματι καὶ ὅσο ὑπῆρξε διοικητὴς (ἢ procurator, Ἰουστίνος, Ἀπολογία, 1.34) αὐτὴ τὴν ἐποχή². Γιὰ τὸν Λουκᾶ ὅμως τὸ περισσότερο βᾶρος δίδεται ἀλλοῦ, στὴν παγκόσμια ἀπογραφή πού

όρισε ο Αύγουστος! Ή μάλλον θά διατάχθηκε υπέρ του Αύγουστου. Αυτό ήταν τό μεϊζον γεγονός τής έποχης. Σύγχρονος υπαινιγμός τής απογραφής, ή όποία έντοπίσθηκε στην Άνατολή γύρω στό 3 π.Χ., υπάρχει στόν τιμητικό τίτλο -τόν ανώτατο πού ύπήρχε- του Pater Patriae πού έλαβε ο Αύγουστος (2 π.Χ.) έξ ονόματος «σύμπαντος» του ρωμαϊκού λαού (:...populusque romanus universus appellavit me patrem patriae), πού έρμηνεύεται κυριολεκτικά «όλου του κόσμου» (Πεπραγμένα Αύγούστου: *Res Gestae* 35, χωρίο μέ τό όποιο κλείνει τό κείμενο)³. Άφου δηλαδή ο Αύγουστος έπετέλεσε τόσα άξια θαυμασμού, ή παγκόσμια απογραφή ήταν μία τιμητική άντιπροσφορά, οικονομική δωρεά/census για τήν προσφορά του. Ίσως έτσι εξηγείται γιατί ο Ίωσήφ μετέβη στην κοιτίδα τής βασιλικής οικογένειας των Έβραίων. Άλλο θέμα άν ή απογραφή, πέραν τής τιμής, έγινε ακριβώς μέ τή συμπλήρωση των 750/1 (ab urbe condita) χρόνων τής Ρώμης, όπως όρίσθηκε ή ίδρυσή της τόν 1^ο προχριστιανικό αιώνα στό 753 π.Χ. Αυτό σημαίνει ότι ή απογραφή θά διεξήχθη σε έντονες στιγμές τής Ρωμαϊκής κοινωνίας, για ένα διάστημα πριν από τό 2 π.Χ., όταν άπονεμήθηκε ο τίτλος του Pater Patriae, στις 5 Φεβρουαρίου, γιορτή τής Concordia/Ομόνοιας των Ρωμαίων. Κατ' αυτόν τόν τρόπο όλος ο κόσμος (universus), ένωμένος σαν μία οικογένεια, έόρταζε τιμώντας τόν Αύγουστο στό αποκορύφωμα τής καριέρας του, γεγονός πού καταγράφουν οί Ρωμαίοι συγγραφείς, αλλά και ταυτόχρονα στή μεγάλη επέτειο τής Ρώμης. Ή μοναχική πόλη έπιτελούσε τόν προορισμό από ίδρύσεώς της νά απομωίώσει όλον τόν κόσμο!

Τό θέμα του χρονικού προσδιορισμού τής γεννήσεως του Χριστού ούτως ή άλλως δέν λύνεται, άλλωστε τό ίδιο πρόβλημα διέπει και όλα τά γεγονότα του βίου Του. Οί πηγές δέν έπαρκούν, τά δέ αρχαιολογικά εύρήματα είναι λίγα. Άλλά για νά μήν δίνουν ο Λουκάς και οί άλλοι ευαγγελιστές πιό ακριβή χρονολογικά στοιχεία, σημαίνει ότι ή δέν τά ήξεραν, γιατί δέν τά είχαν περιγράψει ακριβέστερα οί «πολλοί» «αυτόπται και ύπηρέται του λόγου» ή τουλάχιστον δέν ένδιαφέρονταν για σχολαστική ακρίβεια. Αυτό πού έχει σημασία στή σκέψη του Λουκά είναι ότι τό Θείο Βρέφος έρχεται ως προσφορά τής έβραϊκής βασιλικής γενιάς στην «παγκόσμια απογραφή» προς τιμήν του Πατέρα Αύγούστου. Τώρα άν κυριολεκτεί και ο ίδιος ή εφαρμόζει μία ποιητική προσαρμογή, συμπυκνώνοντας τόν ιστορικό χρόνο είναι άλλο ζήτημα. Δηλαδή ο Ίησους νά γεννήθηκε ή πιό πριν ή πιό μετά, αλλά οί άνάγκες τής περιστάσεως, ή παράδοση έπίσημης εκθεσης-ευαγγελίου του Λουκά στόν «κράτιστον» έπώνυμο Ρωμαίο άποδέκτη και πίσω από αυτόν του Παύλου, ίσως, έφεραν τή Γέννηση νά συνυπάρχει μέ τήν απογραφή. Σε τελική άνάλυση, όπως ένα νεογέννητο παιδί είναι ευχάριστο γεγονός, μήπως υποδεικνύεται ότι ο Υίός του Θεού έρχόταν ως θείο δώρο στή ρωμαϊκή οικουμένη και προσωπικά στόν ιδρυτή τής Αυτοκρατορίας; Ή, όπως ο Πατέρας Αύγουστος προσέφερε τά πάντα στή Ρώμη, έτσι και ο Θεός Πατέρας τής προσέφερε τόν Υίο Του; Ή σύμπτωση γεννήσεως τέκνου και τελετής ανανέωσης έρεθίζει τή φαντασία. Ο Drusus λ.χ., υίοθετημένος γιός του Αύγούστου ως κυβερνήτης τής Γαλατίας απέκτησε τόν

γίο του στή Λυών/Λούγδουνο τήν ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων τοῦ Βωμοῦ τῶν Τριῶν Γαλλιῶν (1^η Αυγούστου 10 π.Χ.) Ὁ γιός ἦταν ὁ αὐτοκράτορας Κλαύδιος (41-54)!

Δέν εἶναι τυχαῖο πού ὁ Λουκᾶς παρουσιάζει μιάν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ ἀνοικτοῦ πρός ὄλους, ἀκόμη καί καθημερινούς ἀνθρώπους, καί δὴ καί συστημικούς (τελῶνες) ἢ περιθωριακούς (ἁμαρτωλούς, πόρνες). Σάν νά θέλει νά ἀποδιώξει κάθε ἀμφιβολία γιά τόν κοινωνικό στόχο τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού ἐρχόταν νά συνδράμει ἀνανεώνοντας τή ρωμαϊκή κοινωνία, καί ὅχι νά δημιουργήσει σέκτα. Ἐδῶ, λοιπόν, εἶναι ἡ ἀξία τῆς συμβολῆς τοῦ πλέον ἀκριβολόγου τῶν συγγραφέων τῆς Καινῆς Διαθήκης ὅσον ἀφορᾷ στήν ἱστορική διάσταση τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Δέν σήμαινε ὅμως ὅτι δέν μπορούσε νά κάνει μία ποιητική προσαρμογή τῶν γεγονότων!

Αὐτό σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στήν πρός τή Ρώμη ἀπολογία. Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τήν πρός τήν Ἐκκλησία ἐπαγγελία, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς παρότρυνση νά ἀλώσει κάποια στιγμή τή Ρώμη, τόν Οἶκο τοῦ αὐτοκράτορα. Ἄλλωστε στίς *Πράξεις* περιγράφεται ἡ πορεία τοῦ εὐαγγελίου ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ στή Ρώμη, μέχρι λίγο πρὶν ἀπό τή δίκη τοῦ Παύλου. Αὐτό ἐφαρμόσθηκε ἤδη σέ ἄλλες περιπτώσεις βασιλείων (π.χ. Ἑδεσσα, Ἀρμενία): Βαπτίσθηκε ὁ βασιλιάς Χριστιανός καί μετὰ ὅλος ὁ λαός.

Ὁ πρωταρχικός αὐτός στόχος τῶν Χριστιανῶν ἱεραποστόλων δέν ἐξέπεσε ποτέ. Πραγματοποιήθηκε στό πρόσωπο τοῦ Κωνσταντίνου περί τό 312 καί ἐκδηλώθηκε δημόσια τό 315 -πρὶν ἀπό 1700 χρόνια-, ὅταν ὕψωσε στήν Ἀγορά τῆς Ρώμης, τό κολλοσσικό ἄγαλμά του, ἔνθρονος κρατώντας τόν σταυρό [Εὐσέβιος, Βίος Κωνσταντίνου, I, 36]. Ἐτσι ἡ αὐτοκρατορική λατρεία ἔγινε διά μιᾶς χριστιανική. Γι' αὐτό ὁ ἴδιος πρόβαλε στό Μουσουλῆο του (337) ἑαυτόν ὡς 13^ο ἀπόστολο ἢ καί κάτι περισσότερο, μέ τό νά περιστοιχίζου τόν τάφο του οἱ Δώδεκα Ἀπόστολοι. [Ὁ Χριστιανισμός θά γινόταν ἐπίσημα μοναδική θρησκεία τό 380, στίς 27 Φεβρουαρίου, στήν ἐπέτειο τῶν γενεθλίων τοῦ Κωνσταντίνου!]. Αὐτός θά πραγματοποιοῦσε τό κρυφὸ ὄραμα τοῦ Λουκᾶ, καί πίσω ἀπὸ αὐτόν τοῦ Παύλου.

Ὁμοίως δέν κατέστη γνωστό ἐκτός ἀπὸ τό ἔτος, ποιόν μῆνα, ποιάν ἡμέρα, γεννήθηκε ὁ Χριστός. Τό σημαντικό ἦταν νά προσδεθεῖ τό κοσμοϊστορικό αὐτό γεγονός στήν τότε παγκόσμια τάξη πραγμάτων, ὥστε νά ὑπάρξει πλήρης συντονισμός Ἐκκλησίας καί Ρώμης. Κάποια στιγμή, δέν γινόταν ἀλλιῶς, ἡ πρώτη θά ἀναλάμβανε τά πνευματικά ἡνία τῆς δεύτερης. Τά ὑπόλοιπα ἦταν σχολαστικές λεπτομέρειες χωρὶς οὐσία. Πιθανόν μάλιστα νά μὴν ὑπολογισθεῖ ποτέ πότε ἀκριβῶς γεννήθηκε ὁ Χριστός...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σ. Δεσπότης, Λουκᾶς, Ἱστορικός καί Εὐαγγελιστής, *Σύναξη*, τ/χ. 107 (2008), σελ. 4-16.
2. M.D. Smith, Of Jesus and Quirinius, *The Catholic Biblical Quarterly* 62, 2000, 278-293. J. Finegan, *Handbook of Biblical Chronology*, Princeton, NJ., 1964, 215 κ.έ.
3. J. Thorley, When was Jesus born? *Greece and Rome*, 28 (1981), 81-89.

Ἡ Προσκύνηση τῶν Μάγων: Ὁμολογία, Ζωή καί Ἀνάσταση

(Σχόλιο στή γένεση τῆς ἱστορίας τοῦ εὐαγγελικοῦ γεγονότος)

Ἰάσονος Κεσέν

Ἱεροδιακόνου, MArts

Ἱ.Μ. Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας

«...Εἴμ' ὁ Ἰγνάτιος, ἀναγνώστης, πού πολύ ἀργά
συνῆλθα· ἀλλ' ὅμως κ' ἔτσι δέκα μῆνες ἔζησα εὐτυχεῖς
μέσ στήν γαλήνη καί μέσ στήν ἀσφάλεια τοῦ Χριστοῦ».

Κ. Καβάφης, Ἰγνατίου Τάφος, 1917

Η ΙΣΤΟΡΗΣΗ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐπεισο-
δίου τῆς προσκύνησης τῶν μάγων
(Ματθ. 2, 11) κατά τή διάρκειά τῆς
ὑστερης ἀρχαιότητος¹ (300-640) ἀπα-
σχόλησε τήν πρώιμη χριστιανική εἰκα-
στική δημιουργία ὡς τό ὄψιμο Βυζάντιο
καί τή Μεσαιωνική Δύση, ἐποχή κατά
τήν ὁποία παγιώθηκε καί μονιμοποιήθη-
κε, εἴτε μέ τήν συμμετοχή τοῦ θέματος
σέ ἀνεπτυγμένες ἱστορήσεις τῆς Γέννη-
σης τοῦ Κυρίου², εἴτε αὐτόνομα, σέ
εὐρύτερους χριστολογικούς κύκλους ἢ
φορητές εἰκόνες τῆς τέχνης μετά τήν
᾿Αλωση.

Πρῶτος πού ὀμιλεῖ γιά τοὺς αἰνιγμα-
τικούς μάγους τῆς Ἀνατολῆς εἶναι ὁ
Ἡρόδοτος³, μέ ἀναφορά πού γέμει ἀπό
ἐξωτισμό, ὁ ὁποῖος καθ' ὅλη τή διάρκειά
τῆς ἀρχαιότητος θά ἀκολουθήσει τά
αἰνιγματικά αὐτά πρόσωπα ἀπ' τή μα-
κρινή Ἀνατολή. Τό γεγονός τῆς προ-
σκύνησης τῶν μάγων ἀπασχόλησε τήν
πατερική γραμματεία ἤδη ἀπ' τά μετα-
ποστολικά χρόνια: ἀπ' τή Γέννησή Του ὁ
Χριστός ἀποκαλύπτεται στά ἔθνη πού
ἀναζητοῦν τήν Ἀλήθεια. Οἱ μάγοι ἔρχο-
νται στήν Βηθλεέμ ὡς ἐκπρόσωποι τῶν

Ἐθνῶν, καί προμυρώνουν τόν Τεχθέντα
γιά τόν σαββατισμό τῆς Ἀγίας Του
Σαρκός προσφέροντας τήν σμύρνα, Τόν
ἀναγνωρίζουν ὡς Θεό μέ τό λιβάνι καί
συνάμα ὡς Βασιλιά μέ τό χρυσάφι πού
κομίζουν⁴.

Τούτη ἡ Ἀλήθεια συναντήθηκε μέ τό
γενικότερο κλίμα τῆς ἐπίδρασης τοῦ πο-
λιτισμοῦ τῆς ἀνατολῆς τῆς ρωμαϊκοῦ
πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκφράστηκε ἐπί-
σης μέ τήν υἱοθέτηση ἀνατολικῶν τα-
φικῶν πρακτικῶν σέ ὑπόγειες στοές
(κατακόμβες). Ἦταν μέσ τίς χριστιανι-
κές κατακόμβες ὅταν ἱστορήθηκε γιά
πρώτη φορά τό εὐαγγελικό ἐπεισόδιο
τῆς Προσκύνησης τῶν Μάγων, λαμβάνο-
ντας σημασία ξεχωριστή, ἀπότοκη τοῦ
περιβάλλοντος πού ἀνδρώνεται. Ἀπ' τίς
νωπογραφίες πού ἄντεξαν στόν χρόνο
καί τήν ὑγρασία, τό σχῆμα διάταξης τοῦ
θέματος εἶναι σχεδόν κοινό: βαίνουν οἱ
σοφοί τῆς Ἀνατολῆς, μέ μιάν ἐκδηλη
σωματική κινητικότητα, φορώντας
ἐνδύματα περσικά καί ἐπί τῆς κεφαλῆς
φρυγική καλύπτρα, πρὸς τήν Παρθένο
Μαρία, ἡ ὁποία καθήμενη ἐπί θρόνου,
ὅμοια μέ κυρία τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστο-

κρατίας, κρατᾶ στήν ἀγκαλιά της τόν Λυτρωτή⁵. Στό ἴδιο πλαίσιο κινήθηκε ἡ ἱστορία τῆς σωτηρίας τῶν τριῶν παιδῶν ἐν καμίνῳ: οἱ νέοι πού σώθηκαν, παρατάσσονται δοξολογοῦντες τόν Θεό, μέ χέρια ὑψωμένα, σέ στάση εὐχαριστιακή (ὡς orantes), τά παιδιά τοῦ Ἰσραήλ, Ἄνανίας, Ἀζαρίας καί Μισαήλ ἐνδεδυμένοι σάν τούς μάγους περσικά, διατηρώντας τήν ὄψη Σεδράχ, Μισάχ κι Ἄβδεναγώ, ὅπως δηλαδή ὀνομάστηκαν ἀπό τούς ἀξιωματούχους τῆς περσικῆς αὐλῆς (Δανιήλ, 1,7).

Ἔτσι κι οἱ μάγοι, ἔρχονται ἀπ' τήν ἐθνική καί ἐξωτική Περσία, τόπο πού ἔκαμε τόν Ἰσραήλ νά στενάξει κατά τή Βαβυλώνια Αἰχμαλωσία (586-538 π.Χ), περιγελώντας τήν πίστη του διά τῶν ἡγεμόνων της, οἱ ὅποιοι προέβησαν σέ προπόσεις μέ τά ἱερά σκεύη τοῦ Ναοῦ στούς ψεύτικους θεούς τῆς ματαιότητος (Δανιήλ 5, 1-9). Ἄπ' αὐτούς τούς τόπους ἔρχονται κι οἱ μάγοι, δῶρα προσφέροντας στόν Ἀληθινό Θεό, ὁ Ὅποιος τώρα δέν ἐπεμβαίνει γιά νά κρίνει τόν βλάσφημο ἡγεμόνα –ὅπως τότε κατά τή διάρκεια τοῦ μισαροῦ δειπνοῦ– ἀλλά σαρκώνεται γιά νά νικήσει ὅ,τι τόν ἄνθρωπο φοβίζει, κερματίζοντας τόν θάνατο καί τήν φθορά. Σώθηκε μέ τόν Χριστό ὁ ἄνθρωπος, ὅπως σώθηκαν οἱ μάγοι ἀπ' τόν Ἡρώδη, ἀκολουθώντας ἄλλο δρόμο, ὅπως κι οἱ τρεῖς παῖδες ἀπ' τό φλεγόμενο καμίνι. Οἱ ἱστορήσεις τῶν δύο αὐτῶν γεγονότων καί ἡ ἐξάπλωσή τους σ' ὄλον τόν ἀρχαῖο χριστιανικό κόσμο, δέν βρῆκαν ἐθνικά παράλληλα, ὅπως ἡ παράσταση τῆς Γέννησης. Συνεχτικοί ἦσαν οἱ παράγοντες τῆς θεολογικῆς ἐρμηνείας τῶν γεγονότων καί σέ εἰκαστικό ἐπίπεδο, τό ἐξωτικό στοιχεῖο

πού τίς ξεχώριζε, πράγμα, τό ὁποῖο σαφῶς θά ἔθελγε τόν ἀνώτερο κοινωνικά παραγγελιοδότη τῆς παράστασης.

Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμός τῶν διαθέσιμων ἱστορήσεων τῆς Προσκύνησης τῶν Μάγων προέρχεται ἀπό κοιμητηριακά σύνολα, χωρίς αὐτό νά σημαίνει ὅτι γίνεται λόγος μοναχά γιά τίς νωπογραφίες στούς πορῶδεις βράχους τῶν κατακομβῶν. Παραδείγματα ἀπαντῶνται σέ κοιμητηριακές ἐπιγραφές, πού συνοδεύονται μέ κάποιο graffiti, στό ὁποῖο ἀναπαρίστανται οἱ Μάγοι. Ὡς θέμα ἀπαντᾶται ἐξίσου, σέ γλυπτά σύνολα, τά ὁποῖα κοσμοῦν τίς χριστιανικές σαρκοφάγους, σέ μιᾶ παράταξη προσώπων, πού ἀκολουθεῖ τό γενικότερο μοτίβο τῶν νωπογραφιῶν ἢ μέ μιάν ἐξέλιξη, ἀφοῦ τό Θεῖο Βρέφος, ἀναπαρίσταται σπαργανωμένο μέ τήν Παναγία Του Μητέρα νά ἀναπαύεται ἀπό τήν ἄλλη πλευρά⁷. Ὅπως φαίνεται, πέρα ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς τέχνης τῆς Ἀνατολῆς πού διέκρινε τήν ὑστερή ἀρχαιότητα, ἦταν ἐκεῖνο τό βαθύτερο θεολογικό μήνυμα, τό ὁποῖο κατέστησε τό γεγονός προσφιλές, συνδέοντάς το, συχνά, μέ τήν διάσωση τῶν τριῶν παιδῶν. Ἔχουν διατηρηθεῖ χριστιανικές σαρκοφάγοι, στίς ὁποῖες συνυπάρχουν οἱ δύο θεματικές⁸: ἡ προσκύνηση τῶν μάγων καί ἡ σωτηρία τῶν τριῶν παιδῶν ὡς γεγονότα, πού συνοψίζουν ὀλάκερη τή Θεία Οἰκονομία γιά τή Σωτηρία τοῦ Ἀνθρώπου. Σαρκώνεται ὁ Θεός, ἀποκαλύπτεται στόν ἄνθρωπο καί αὐτός –ἀφοῦ Τόν ἀναγνωρίσει ὡς μόνο Θεό– συντάσσεται μέ Αὐτόν, ἀποτάσσοντας τήν μάταια εἰδωλική πλάνη.

Ἦταν λοιπόν φυσικό μέσα στά κοιμητηριακά περιβάλλοντα ὅπου γεννήθηκε

ή χριστιανική τέχνη, νά ἐπισημανθεῖ τό ἐπεισόδιο, καί νά ἀξιοποιηθεῖ διδακτικά, μέ τάση ταύτισης τοῦ κοιμηθέντος με τούς ἄλλοτε ἐθνικούς σοφούς, στούς ὁποίους ἀποκαλύφθηκε ἡ ὄντως Ἀλήθεια. Ἡ Θεοφανεία ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἴστανται οἱ μάγοι καί ἡ διά τῶν δώρων ἰσομοιολογία τους, ὅπως καί ἡ ἀντίστοιχη

Θεοφανεία πού ζοῦν οἱ τρεῖς παῖδες, καί ἡ σωτηρία πάντων, δεικνύει μέ σαφήνεια ὅτι ἐντός τοῦ τάφου δέν βρίσκεται τό σῶμα τοῦ ἄλλοτε ἐθνικοῦ, ἀλλά ἐνός χριστιανοῦ, ὁ ὁποῖος –ὡς ἄλλος καβαφικός Ἰγνάτιος ἀναγνώστης, ἀπ' τήν ἐπιγραφή κιόλας τοῦ τάφου, ὁμολογεῖ Χριστό, σαρκωθέντα καί ἀναστάντα.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στό παρόν λόγος γίνεται γιά τίς πρῶτες ἱστορήσεις τοῦ θέματος, μέχρι καί τό τέλος τοῦ 4^{ου} αἰ. Ἀπ' τόν 5^ο αἰ. καί ἔπειτα, τό θέμα ἐξελίχθηκε καί ἐντάχθηκε στά πλούσια Χριστολογικά εἰκονογραφικά προγράμματα τῶν παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν.
2. Εἰκονογραφικοῦ τύπου, πού ἦταν κοινός σέ ὅλη τήν αὐτοκρατορία.
3. Ἡροδότου, Ἱστοριῶν ἢ Πρώτη, ἐκδ. Μ. Fr. Dübner, Paris, 1851, κέφ. 101, 107.
4. Ἀγ. Εἰρηναῖου Λουγδούνων (†202), Κατά Αἰρέσεων, 3, 9, PG 7, 870-871. Ὁριγένους (†251), Κατά Κέλσου, PG 11, 1, 60, 772. Ἰλαρίου ἐπ. Πικταβίου (†367), Περί Τριάδος, PL 10, 2, 27, 68.
5. Ἐνδεικτικά ἀναφέρουμε τίς παραστάσεις πού χρονολογοῦνται ἀπό τά τέλη τοῦ 3^{ου} ὡς τά τέλη τοῦ 4^{ου} αἰ.: ἀπ' τήν Κατακόμβη τῆς Πρισκίλλας (Ρώμη), Ἀγ. Μαρκελλίνου καί Πέτρου “Ad Duas Lauras”, Ἀγ. Σεβαστιανοῦ, Coemeterium Maius –τέσσερις ἱστορήσεις, Ἀγ. Μάρκου καί Μαρκελλιανοῦ, Δομιτίλλας – μέ τέσσερις μάγους (ὅλες στή Ρώμη), Villagrazia di Carini (Παλέρμο) κ.ἄ. Ἡ δέ Θεοτόκος ἐνθρονη ἱστορεῖται γιά πρώτη φορά στήν Κατακόμβη τῆς Δομιτίλλας στά 230, μαζί μέ κάποιον προφήτη ἐνῶ τό ἄστρο ἐπιστέγει ταυτόχρονα τήν παράσταση.
6. Π.χ. τοῦτο συμβαίνει σέ μία ἀπό τίς ἐν γένει πιό γνωστές παλαιοχριστιανικές ἐπιγραφές: “Severa in Deo vivas” – Museo Pio Cristiano (Ρώμη), 4^{ος} αἰ.
7. Μέ διάταξη, ἡ ὁποία περισσότερο πρέπει νά συναρτηθεῖ μέ τό ἀνατολικό πρότυπο ἱστορήσης τῆς Γέννησης.
8. Στίς περισσότερες περιπτώσεις σαρκοφάγων οἱ δύο θεματικές συνυπάρχουν μεταξύ ἄλλων πού ἐν συνόλῳ «μιλοῦν» γιά τή νίκη τοῦ Χριστοῦ κατά τοῦ θανάτου καί ἀνήκουν στόν 4^ο αἰ.: Βλ. Σαρκοφάγος τῆς Γεννήσεως, 4^{ος} αἰ., Museo Pio Cristiano, –τῆς Προσκύνησης τῶν Μάγων, 4^{ος} αἰ., Museo Ambrosiano di Milano, –τῆς Προσκύνησης τῶν Μάγων, 340, Arles Musee Reattu. Ὑπάρχουν ὡστόσο σαρκοφάγοι, τῶν ὁποίων ὁ διάκοσμος περιορίζεται στά δύο «ἐξωτικά» θέματα. Πιό γνωστή, ἐκείνη τῆς Boville Ernica στό Λάτιο. Βλ. Canetri E., *Il sarcofago paleocristiano di Boville Ernica*, Boville Ernica, 2003. Δέν ἀπουσιάζουν ἐπίσης παραδείγματα συνιστόρησης τῶν δύο σκηνῶν, σέ νωπογραφία, στόν ἴδιο τάφο, ὅπως συμβαίνει στήν Κατακόμβη Ἀγ. Μάρκου καί Μαρκελλιανοῦ.

Λεπτομέρεια ἀπό τόν πίνακα τῆς Βηθλεέμ.

Τό μωσαϊκό δάπεδο τῆς βασιλικῆς τῆς Γεννήσεως στή Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας

Πρωτ. Σπυρίδωνος Ν. Λόντου

Ἐφημ. Παρεκκλησίου Ἁγ. Παντελεήμονος Βουλιαγμένης
Μετοχίου Ἱ.Μ. Πετράκη

Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ στή Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας ἔχει ιδιαίτερη σημασία γιά ὄλους τοὺς χριστιανούς, ἀφοῦ κτίσθηκε ἐπάνω ἀκριβῶς στό σημεῖο πού γεννήθηκε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Μετά τή Σύνοδο τῆς Νικαίας, τό 325, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἀποφάσισε νά κτίσει Ναούς στίς τρεῖς τοποθεσίες, οἱ ὁποῖες κατά τήν παράδοση συνδέονταν μέ τά τρία σημαντικότερα γεγονότα τῆς ἐπί γῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τή Γέννηση, τήν Ἀνάσταση καί τήν Ἀνάληψή Του. Ἡ πρώτη τοποθεσία στή Βηθλεέμ, ἡ δεύτερη στά Ἱεροσόλυμα καί ἡ τρίτη στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν¹. Ὁ ἱστορικός Εὐσέβιος ὑπογραμμίζει τόν παραλληλισμό μεταξύ τῶν τριῶν αὐτῶν Ναῶν²: «τρεῖς περιοχές πού λατρευόταν λόγω τῶν τριῶν σπηλαίων τους»³.

Στή Βηθλεέμ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός εἶχε ἀνεγείρει τό 130 εἰδωλολατρικό ναό πρός τιμήν τοῦ Ἄδωνι γιά νά ἀπαλείψει ἀπό τή μνήμη τῶν Χριστιανῶν τό γεγονός τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου, συμβάλλοντας ὁμως ἀκριβῶς στό ἀντίθετο, δηλαδή στή συνεχῆ υπόμνηση τοῦ χώρου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀργότερα ἡ Ἁγία Ἐλένη ἐπισκέφθηκε τό σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ καί παρήγγειλε νά κτιστεῖ ἐκεῖ ἕνα ἐκκλησιαστικό οἰκοδόμημα. Ἐτσι ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος

οἰκοδόμησε τήν ἀρχική βασιλική τό 330-35. Προσκυνητές τῆς περιόδου αὐτῆς ἐξῆραν τό μεγαλεῖο τῆς βασιλικῆς, καί τή πολυτελῆ διακόσμησή της μέ χρυσό, πολύτιμους λίθους, καί μετάξι⁴.

Οἱ ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές ἀπέδειξαν ὅτι ὁ Ναός τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κάηκε, πιθανόν τό 529, ὅταν οἱ Σαμαρείτες ἐπαναστάτησαν ἐναντίον τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας⁵.

Ὅπως καί ὁ Ναός τῆς Ἀναστάσεως στά Ἱεροσόλυμα, ἔτσι τῆς Γεννήσεως στή Βηθλεέμ ἦταν μεγάλη βασιλική (28x28 μ.) μέ τέσσερις σειρές κιόνων, πού διαιροῦνταν ἐσωτερικά σέ τέσσερις διαδρόμους (δύο σέ κάθε πλευρά), καί εἶχε καί αὐλή (αἶθριο) στή δυτική πλευρά⁶. Στό ἀνατολικό ἄκρο τῆς βασιλικῆς ὑπῆρχε ὀκταγωνική κατασκευή μαζί μέ ὑπερυψωμένο δάπεδο καί σκαλοπάτια, στό κέντρο τῆς ὁποίας ὑπῆρχε μία ὀπή-ἄνοιγμα, ἀπό τήν ὁποία μπορούσε κάποιος νά ἀντικρύσει τό σημεῖο τῆς Γεννήσεως⁷.

Τόν 6^ο αἰῶνα, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός ἐπέφερε σημαντικές ἀλλαγές στόν Ναό. Κατά τήν περίοδο αὐτή (527-569) ἡ βασιλική ἐπιμηκύνθηκε πρός ἀνατολάς καί πρός δυσμάς καί προστέθηκε νάρθηκας καί αἶθριο. Ἐπίσης, καλύφθηκε μέ μαρμαρόπλακες καί στολίστηκε μέ ψηφιδωτό διάκοσμο, ἐπιχρυ-

σωμένα κιονόκρανα, σκαλιστά ἐπιστύλια, ὀρθομαρμαρώσεις καί μία περιτέχνη στέγη.

Στό δάπεδο τοῦ ἀρχικοῦ Ναοῦ, πού χρονολογεῖται τήν ἐποχή τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὑπάρχει, ἐξαιρετικῆς τεχντροπίας, μωσαϊκό. Ἀνακαλύφθηκε στίς ἀνασκαφές πού πραγματοποιήθηκαν ἀπό τή Βρετανική Ἀρχαιολογική Σχολή τῆς Ἱερουσαλήμ (BSA) ἀπό τό 1932 ἕως τό 1934. Τό 1932 οἱ W. Harvey, E. T. Richmond, H. Vincent καί R. W. Hamilton ξεκίνησαν τίς ἔρευνες μπροστά ἀπό τό Ἱερό καί τό 1934 συνέχισαν τίς ἀρχαιολογικές ἔρευνες ἐντός τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ναοῦ. Οἱ ἀνασκαφές ἀποκάλυψαν στοιχεῖα τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (4^{οῦ} αἰ.), κυρίως τά ψηφιδωτά καί τό πρεσβυτέριο⁸. Τό ψηφιδωτό δάπεδο πού ἀνακαλύφθηκε βρίσκεται, κατά μέσο ὄρο, σέ βάθος 0.705 μ. κάτω ἀπό τό ἐπίπεδο τοῦ Ἰουστινιάνειου δαπέδου καί τά ὀκταγωνικά πεζοδρόμια ἦσαν 0.260 μ. κάτω ἀπό τό μέσο ἐπίπεδο τοῦ Ἰουστινιάνειου δαπέδου⁹. Τό μωσαϊκό (16.36x6.80 μ.) χωρίζεται σέ δυτικό καί ἀνατολικό, ἄν καί ἕνα μεγάλο μέρος τῆς κυρίας περιοχῆς του ἔχει καταστραφεῖ. Τό βορειοδυτικό τμήμα εἶναι τό καλύτερα διατηρημένο. Ἔχει μία διάταξη ἀπό ἐννέα τετράγωνα, ἀπό τά ὁποῖα λίγο περισσότερο ἀπό ἕξι εἶναι καλά διατηρημένα. Τά ψηφιδωτά ἐμφανίζουν γεωμετρικά καί διακοσμητικά

στοιχεῖα (σβάστικες, κύκλους καί γεῖσα). Ἀκόμη ὑπάρχουν θέματα πού σχετίζονται μέ τά φυτά, τά φύλλα ἄκανθας, τήν ἐλιά καί τήν ἄμπελο. Ἐνα πολύ ἐνδιαφέρον μέρος τῆς ψηφιδωτῆς διακόσμησης σώζεται στήν ἀριστερή γωνία (βόρεια πλευρά) τοῦ διακόσμου τοῦ Ναοῦ, ὅπου, ἀνοίγοντας μία καταπακτή, μπορεῖ κανεῖς νά δεῖ ἕνα μονόγραμμα μέ τά ἑλληνικά γράμματα ΙΧΘΥΣ, τό ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε ὡς ἀκρωνύμιο καί σύμβολο στήν ἀρχαιότητα τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ (Ἰησοῦς - Χριστός - Υἱός - Θεοῦ - Σωτήρ). Οἱ περισσότεροι μελετητές πού ἐξέτασαν τά μωσαϊκά δάπεδα (Vincent, Kitzinger καί M. Avi-Yonah) ὑποστηρίζουν ὅτι χρονολογῶνται στό πρῶτο μισό τοῦ 5^{οῦ} αἰῶνα.

Ἡ τεχντροπία τῶν μωσαϊκῶν εἶναι πραγματικά λεπτομερῆς καί ἐκλεπτυσμένη. Ἔχει ὑπολογισθεῖ ὅτι ἡ πυκνότητα τῶν ψηφίδων (μικρά τετράγωνα ἀπό πέτρα ἢ γυαλί) εἶναι 20 ἀνά 2 ἐκ., σέ σύγκριση μέ τό 10 ἀνά 2 ἐκ., χαρακτηριστικό τῶν ἀπλῶν ψηφιδωτῶν. Αὐτός ὁ παράγων ἀπό ἴσους του ἐπιτρέπει σέ κάποιον νά κατανοήσει γιατί οἱ διακοσμήσεις αὐτές εἶναι τόσο μεγάλης ἀξίας, ἀφοῦ ἡ πυκνότητα τῶν ψηφίδων τους ἀποδίδει πιό ἐκλεπτυσμένες εἰκόνες καί περισσότερες χρωματικές ἀποχρώσεις. Τό τελικό ἀποτέλεσμα ἀντικατοπτρίζει τή σημασία αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ Τόπου γιά ὅλους μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. The Church of the Nativity, Bethlehem {διαδίκτυο}, The Palestine Exploration Fund, διαθέσιμο στό <http://www.pef.org.uk/church/> {πρόσβαση 9 Ὀκτωβρίου 2015}.
2. STEMBERGER G., *Jews and Christians in the Holy Land: Palestine in the Fourth Century*, Edinburg, 2000, 64.
3. EUSEBIUS, *Oratio Tric.* IX ,17
4. PETROZZI M.T., *Bethlehem*, Jerusalem: Franciscan Printing, 1971, 38.
5. COHEN R., "Conflict and Neglect: Between Ruin and Preservation at the Church of the Nativity,

- Bethlehem”, στο *Towards World Heritage: International Origins of the Preservation Movement, 1870-1930*, edited by Melanie Hall, USA, 2011, 91.
6. JODI MAGNESS, *The Archaeology of the Holy Land: From the Destruction of Solomon’s Temple to the Muslim Conquest*, Cambridge University Press, 2012, 335.
 7. ARIEL LEWIN, *The Archaeology of Ancient Judea and Palestine*, U.S.A., 2005, 141.
 8. Δημοσιεύσεις σχετικά με τό Ναό και τίς ἀνασκαφές: SCHULTZ W., ed. *The Church of the Nativity at Bethlehem*, Byzantine Research Fund, London, 1910. – H. WINCENT, F. ABEL, *Bethleem: Le Sanctuaire de la Nativité*, Paris, 1914. – HAMILTON R., *Excavations in the Atrium of the Church of the Nativity, Bethlehem*, στο Q.D.A.P. vol.3 (1934), 1-8. W. HARVEY, *Structural Survey of the Church of the Nativity, Bethlehem*, Oxford, 1935 – RICHMOND, E.T. 1936: “Basilica of the Nativity. Discovery of the Remains of an Earlier Church”. QDAP 5, 75-81. – ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ (1937): “The Church of the Nativity. The Alterations Carried Out by Justinian”. QDAP 6, 67-72. – ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ., “Basilica of the Nativity: Discovery of the Remains of an Earlier Church”, Q. Dep. Ant. Palestine 5 (1936): 75-81. – HARVEY W., *Recent Discoveries at the Church of the Nativity, Bethlehem*, *Archaeologia* 87 (1937): 7-18. – J. W. CROWFOOT, *Early Churches in Palestine*, London, 1941 – R. W. HAMILTON, *The Church of the Nativity, Bethlehem, Jerusalem*, Department of Antiquities, 1947 – HUNT LUCY-ANNE, “Art and Colonialism: The Mosaics of the Church of the Nativity in Bethlehem (1169) and the Problem of Crusader Art”, *Dumbarton Oaks Papers* 45 (1991): 69-85. – JOTISCHKY A. “Research Reports: Study of the Mosaics in the Church of the Nativity at Bethlehem”, *Levant* 25 (1993): 213. – JOTISCHKY A., “Manuel Comnenus and the Reunion of the Churches: The Evidence of the Conciliar Mosaics in the Church of the Nativity in Bethlehem”, *Levant* 26 (1994): 207-223. – ΒΑΡΒΟΥΝΗ Μ.Γ., “Ἡ Βασιλική τῆς Γεννήσεως στή Βηθλεέμ καί τό Ἅγιο Σπήλαιο, Θεσσαλονίκη, 2011 – MADDEN A., *A Revised Date for the Mosaic Pavements of the Church of the Nativity, Bethlehem*, *AWE* (2012), 147-90.
 9. RICHMOND, E.T., (1937): “The Church of the Nativity. The Alterations Carried Out by Justinian”. QDAP 6, 69.

Ἡ Βηθλεέμ, ἡ ἁγία πόλη ὅπου ἦλθε ὁ Χριστός στόν κόσμο.

Τό Μυστήριο τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως. Ἡ συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου

Ἄγγελικῆς Δ. Χατζηγιάννου
ὑπ. Διδάκτορος Θεολογίας ΕΚΠΑ

Η ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗ τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἀποτελεῖ τό μεγαλύτερο μυστήριο τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀλλά καί τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ προσέλαβε κατά τήν ἐνανθρώπησή Του ὀλόκληρη τήν ἀνθρώπινη φύση, ἐκτός τῆς ἀμαρτίας καί ὄντας τέλειος Θεός ἔγινε καί τέλειος ἄνθρωπος, προκειμένου νά σώσει τόν ἄνθρωπο ἀπό τίς συνέπειες τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος. Ὁ Ἰππόλυτος Ρώμης ἀναφέρει σχετικά μέ τά αἷτια τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου ὅτι γιά αὐτό τόν λόγο ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Θεός τῶν ὄλων, ὥστε πάσχοντας μέ τήν παθητή σάρκα, δηλαδή τήν ἀνθρώπινη φύση, νά λυτρώσει ὅλο τό γένος μας πού εἶχε ὑποδουλωθεῖ στόν θάνατο καί ἔτσι μέ τήν ἀπαθῆ θεότητα θαυματουργώντας μέσω τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός νά ἐπιστρέψει τό γένος μας στή δική του ἀμόλυπτη καί μακαρία ζωή, ἀπό τήν ὁποία ἐξέπεσε, ἐπειδή ὑπάκουσε στόν διάβολο¹. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐρμηνεύοντας καί αὐτός τά αἷτια τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου σημειώνει ὅτι γι' αὐτό ἀκριβῶς ὁ ἀσώματος καί ἀφθαρτος καί ἄυλος Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔρχεται στή δική μας περιοχή, ἄν καί δέν βρισκόταν μακριά προηγουμένως, «οὐδέ γάρ αὐτοῦ κενόν ὑπολέλειπται τῆς κτί-

σεως μέρος, πάντα δέ διά πάντων πεπλήρωκεν αὐτόν συνών τῷ ἑαυτοῦ Πατρὶ». Ἀλλά ἐπιπλέον, συνεχίζει, παρουσιάζεται σέ μᾶς μέ συγκατάβαση διά τῆς φιλανθρωπίας του καί τῆς ἐνσάρκου ἐμφανίσεώς Του². Μέ τό ἴδιο πνεῦμα ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός χαρακτηρίζει τό γεγονός τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου θείας ἀγάπης ἄβυσσο καί ἀναφέρει πώς τόσο ἀγάπησε τόν κόσμο ὁ Θεός Λόγος, ὥστε μέ τή σύμφωνη θέληση τοῦ Πατρός νά κατέβει, ὥστε ὁ ἄυλος νά ντυθεῖ τό βάρος τῆς ὑλικῆς σαρκός (=ἀνθρωπίνης φύσεως) γιά νά χαρίσει τή σωτηρία, ὥστε νά δεχθεῖ τά πάθη μέ τή φύση πού δύναται νά πάθει «καί πάθος τῷ θανάτῳ γενόμενος, τοὺς παθητοὺς ἡμᾶς ἐνδύση ἀπάθειαν»³.

Ἡ ἄκρα συγκατάβαση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ταπείνωσε τόν ἑαυτό Του προσλαμβάνοντας τήν ἀνθρώπινη φύση γιά νά σώσει τόν ἄνθρωπο χαρακτηρίζεται καί ἐρμηνεύεται μέ πολλούς ὅρους καί ἐκφράσεις τόσο ἀπό τήν Καινή Διαθήκη, ὅσο καί ἀπό πολλούς Πατέρες καί Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας. Τό γεγονός αὐτό ἀποτελεῖ τήν ἀφετηρία τῆς προσωπικῆς ἐνσωματώσεως τοῦ κάθε ἀνθρώπου στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί τήν ἀπαρχή τῆς θεραπευτικῆς-δοκιμαστικῆς πορείας του στόν δρόμο τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας.

Ἄνάμεσα σέ αὐτούς τούς ὄρους, σημαντικός εἶναι καί ὁ ὄρος «κένωσις», ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται γιά πρώτη φορά ἀπό τόν ἀπ. Παῦλο, ὁ ὁποῖος σημειώνει ὅτι ὁ Υἱός: «Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἀρπαγμόν ἠγῆσατο τό εἶναι ἴσα θεῶ, ἀλλά ἑαυτόν ἐκένωσεν μορφήν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος...»⁴. Ὁ σαρκωθείς Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐξαιτίας τῆς μεγάλης ἀγάπης Του πρός τόν ἄνθρωπο καί προκειμένου νά τόν σώσει καί τόν ἀποκαταστήσει στήν προπρωτική του δόξα καί κατάσταση «ἐκένωσε» ἑαυτόν καί δέχθηκε νά προσλάβει τήν ἀνθρώπινη φύση διατηρώντας ὅμως ἀκέραιη καί χωρίς νά ὑποστῆ καμία ἀλλοίωση τῆ θεότητά Του⁵. Τό μυστήριο τῆς θείας κενώσεως, ὅπως προαναφέραμε, εἶναι ἀπόρροια τῆς ὑπεροβλικῆς ἀγαθότητος καί τῆς ἀγάπης τοῦ δημιουργοῦ πρός τό δημιούργημά του⁶. Ἡ ἀρχή τῆς «κενώσεως» τοῦ Υἱοῦ τοποθετεῖται κατά τή στιγμή τῆς συλλήψεως Του στή μήτρα τῆς Θεοτόκου καί ἔληξε μέ τήν Ἀνάληψη Του.

Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἀφοῦ ἐρμηνεύει τόν ὄρο κένωση σημειώνει ὅτι ὁ Υἱός, ἐνῶ εἶχε τή θεία φύση καί ἦταν ἴσος μέ τόν Πατέρα, καί εἶναι ἡ παντοδύναμη χεῖρα, ἡ ὁποία δημιούργησε τά πάντα «ἡ χεῖρ ἡ παντοουργική κενῶσθαι μὲν λέγεται διά τό ἀνθρώπινον· γέγονε γάρ ἄνθρωπος, καί τοῦτο οἶμαι, ἐστὶ τό τῆς φύσεως μέτρον, καί ἡ λεγομένη κένωσις»⁷ ἀναφέρει ὅτι ὁ Λόγος «καταβέβηκε» στή δική μας ταπεινή κατάσταση «ἐαυτόν δέ ἐκένωσε, τό ἀδοξότατον τουτί πεφορεκῶς σῶμα τῆς ἀνθρωπίνης σμικρότητος τήν ὁμοίωσιν ἐξ ἀγάπης ὑποδύς»⁸.

Τό Σύμβολο τῆς Πίστεως περιγράφει

τό μυστήριο τῆς κενώσεως καί σημειώνει ὅτι ὁ Χριστός κατήλθε ἀπό τόν οὐρανό γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Βεβαίως ἡ κάθοδος τοῦ Λόγου ἔχει ἔννοια τροπική καί ὄχι τοπική. Ἡ θεία ἐνανθρώπιση δέν εἶναι μετάσταση τοπική, ἀλλά συγκατάβαση θεϊκή. Ὁ Λόγος χωρίς νά ὑποστῆ οὐσιαστική μεταβολή προσέλαβε κάτι πού δέν εἶχε μέχρι ἐκείνη τήν ὥρα. Ἐγινε ἄνθρωπος καί συναναστράφηκε μέ τούς ἀνθρώπους⁹. Ὁ Ἰππόλυτος ἐπίσκοπος Ρώμης ἀναφέρει ὅτι μέ τή σάρκωση καί μέ τήν κένωση τοῦ Θεοῦ Λόγου ἡ θεία φύση Του δέν ὑπέστη «τροπή» καί ὑπογραμμίζει ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε πραγματικά ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς χωρίς ἁμαρτία, καί ἔπραξε καί ἔπαθε ὅσα ἀνήκουν στήν ἀνθρώπινη φύση καί εἶναι χωρίς ἁμαρτία, καί ἀνέχθηκε γιά χάρη μας τό περίγραμμα τοῦ φυσικοῦ σώματος, ἀλλά δέν ἔπαθε καμία μεταβολή, οὔτε στό παραμικρό, τό ὁποῖο σημαίνει ὅτι εἶναι Θεός τό ἴδιο ὅπως ὁ Πατήρ, καί ταυτόχρονα μέ τήν κένωση ἔγινε ἄνθρωπος τό ἴδιο μέ ἐμᾶς¹⁰.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης θεωρεῖ πῶς πρέπει νά γίνεται σαφῆς διάκριση μεταξύ τῆς σαρκός τοῦ Κυρίου, δηλαδή τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως Του καί τήν θεότητος Του, προκειμένου νά προσδιορίσουμε σέ ποιά ἀπό τίς δύο φύσεις Του ἀναφέρεται ἡ κένωσις: «σκεψώμεθα, τί τό ἀνακαινούμενον· καί τί τό καταλῶν τόν θάνατον· τί τό ἀνακαινούμενον· καί τί τό κενούμενον. Κενοῦται μὲν γάρ ἡ θεότης, ἵνα χωρητῆ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει γένηται· ἀνακαινοῦται δέ τό ἀνθρώπινον, διά τῆς πρός τό Θεῖον ἀνακράσεως θεῖον γενόμενον»¹¹. Ἡ ἔμφαση στό γεγονός ὅτι ἡ κένωση ἀναφέρεται στήν πράξη τοῦ Υἱοῦ

νά προσλάβει τήν ἀνθρώπινη φύση προκειμένου νά σώσει τόν ἄνθρωπο, τονίσθηκε ιδιαίτερα ἀπό τόν συγκεκριμένο Πατέρα προκειμένου νά καταπολεμήσει τήν κακοδοξία τοῦ Ἀπολιναρίου, ὁ ὁποῖος δεχόταν τήν προαιώνια ὑπαρξη τῆς σαρκός τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἐρμηνεύοντας τή φράση τοῦ ἀπ. Παύλου «ἐκένωσε... μορφήν δούλου λαβών» ἐρωτᾷ: «Τίς ἡ δουλική μορφή»; Ἀσφαλῶς τό σῶμα, ἀπαντᾷ, διότι ἀπό τούς Πατέρες δέν ἀκούσαμε τίποτε διαφορετικό καί σημειώνει ὅτι ὁ Χριστός «ἐκένωσε, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, τήν ἀφραστον αὐτοῦ τῆς θεότητος δόξαν καί τῆ βραχύτητι ἡμῶν συγκατεμίκρυνεν, ὥστε ὁ μέν ἦν, μέγα καί τέλειον καί ἀπερίληπτον ἦν· ὁ δέ ἔλαβεν, ἰσομέγεθες ἦν τῷ ἡμετέρῳ μέτρῳ τῆς φύσεως»¹².

Ἡ κένωση σήμαινε τήν ἐν σαρκί εἴσοδο τοῦ Λόγου στήν ἱστορία. Τήν εἴσοδο τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος σέ μία ζωή, ἡ ὁποία διά τῆς σταυρικῆς Του θυσίας καί τῆς Ἀναστάσεως θά ὀδηγοῦσε ξανά τό ἀνθρώπινο γένος στήν κοινωνία μέ τόν Θεό, στήν ἀπάλειψη τῶν συνεπειῶν τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, στήν αἰώνια ζωή καί στή σωτηρία. Ἡ κένωση δείχνει τήν ἄκρα συγκατάβαση καί ταπείνωση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ καί δέν σημαίνει τόν περιορισμό τῆς θεότητός Του στά ἀνθρώπινα μέτρα. Ἡ κένωση δέν σημαίνει ἄρνηση τῆς θεότητος, οὔτε ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἔπαυσε νά εἶναι Θεός «κατ' οὐσίαν». Σημαίνει τήν πρόσληψη, καί ἐπίσκεψη τῆς ἀσθενούσης ἀνθρωπίνης φύσεως γιά τή θεραπεία της¹³.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ, Ἐκ τοῦ κατά Βήρωνος καί Ἥλικος τῶν αἵρετικῶν, PG 10, 833.
2. Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Λόγος περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου καί τῆς διὰ σώματος πρὸς ἡμᾶς ἐπιφανείας Αὐτοῦ, PG 26, 109.
3. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Λόγος εἰς τό Σάββατον β', PG 96, 604.
4. Φιλ. β' 6-7.
5. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ ΗΛ., «Κένωσις», Θ.Η.Ε., 7 (1965) 486.
6. ΞΕΞΑΚΗ Ν., «Δογματικά ὄψεις τῆς ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ θείας Ἀποκαλύψεως», στό Ἐπιστημονική Παρουσία Ἐστίας Θεολόγων Χάλκης, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1987, σ. 144.
7. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Λόγος προφωνητικός ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, PG 76, 1404.
8. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ὑπόμνημα εἰς τό κατά Ἰωάννην εὐαγγέλιον, PG 74, 477.
9. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΝ., «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν». Ματιές στό ὀρθόδοξο Δόγμα μέ βάση τό ἱερό Σύμβολο τῆς Πίστεως, Ἀθήνα 1993, ἔκδ. Ἀποστολική Διακονία, σσ. 67-68.
10. ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ, Ἐκ τοῦ κατά Βήρωνος καί Ἥλικος τῶν αἵρετικῶν, PG 10, 832.
11. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Κατά Εὐνομίου, λόγος ε', PG 45, 705-708.
12. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Ἀντιρρητικός πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου, PG 45, 1164.
13. ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ ΗΛ., «Κένωσις», Θ.Η.Ε., 7 (1965) 490.

Θεολογικές ρανίδες στά χριστουγεννιάτικα κάλαντα

Πρωτ. Χρίστου Κυριακοπούλου
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ.Μ. Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καὶ Ὠρωποῦ

ΤΙ ΚΙ ΑΝ τά χριστουγεννιάτικα κάλαντα ἀποτελοῦν δημοτικά εὐχητικά καὶ ἐγκωμιαστικά ἄσματα πού ψάλλονται ἐθιμικά κατ' ἔτος κυρίως τὴν παραμονή τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου –ὡς γνωστόν, ἡ λέξη κάλαντα ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὴ λατινικὴ *calenda* πού σήμαινε τὴν ἀρχὴ τοῦ μήνα–; Ἡ λαϊκὴ μουσα δὲν ἀρκέστηκε στὴν ὑπέροχη ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία καὶ στά μελίρρυτα ποιήματα ἐνός Ρωμανοῦ Μελωδοῦ· διεκδικοῦσε κι αὐτὴ μέ τὴ σειρά τῆς τῆ συμμετοχῆ στὴν ἐξύμνηση τοῦ ὑπερφυοῦς γεγονότος τῆς Σαρκώσεως τοῦ Λόγου στή Βηθλεέμ. Γι' αὐτό, παρά τὴν ἀναφορά σέ καθημερινές παραστάσεις τῆς Παναγίας πού «κοιλοπονοῦσε» καὶ «παρακαλοῦσε τοὺς Ἀποστόλους», στά δημοτικά αὐτά ἄσματα σώζονται μοναδικές ρανίδες θεολογικῆς μαρτυρίας. Κι ὅσο κι ἂν φαίνεται παράδοξο, τὴ θεολογικὴ ἀγγελία τοῦ μηνύματος τῶν ἀγγέλων πρὸς τοὺς ἀγραλοῦντες ποιμένες συνοδεύουν πλέον παραδοσιακά μουσικά ὄργανα: τὸ τρίγωνο, τὸ λαοῦτο, τὸ νταούλι ἢ τσαμπούνα, καὶ ἡ φλογέρα ἢ αὐλός. Σκοπὸς τους εἶναι ἡ διατράνωση τοῦ ἰδιαιτέρου μηνύματος τῶν ἁγίων ἡμερῶν, ὥστε ἡ ἀλήθεια νὰ περάσει ἐκλαίκευμένη στή συνείδηση τῶν πιστῶν καὶ νὰ καταστῆ ἀμε-

σότερα κατανοητὴ μέσω τῆς ἰδιωματικῆς γλώσσας κάθε περιοχῆς τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου. Ἐνῶ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἀναφορές τῶν καλάντων στά ἦθη κάθε τόπου, τὸ θεολογικὸ γεγονός προβάλλεται μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς τοπικῆς πραγματικότητας καὶ γίνεται ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς κοινωνίας μιᾶς περιοχῆς, ὥστε νὰ ἀγγίζει πιὸ ἄμεσα τίς ψυχές τῶν πιστῶν. Εἶναι προφανὴς ὁ διδακτικὸς χαρακτήρας τῶν καλάντων. Σέ ὀρισμένες περιπτώσεις, ὅπως παραδείγματος χάριν στά κάλαντα Κοτυώρων τοῦ Πόντου Ἄναρχος Θεός, τόσο ἡ ποιητικὴ κατ' ἀλφάβητον σύνθεση, ὅσο καὶ ἡ θεολογικὴ τους ἀναφορικότητα, μαρτυροῦν κείμενα δουλεμένα σέ βάσεις «συστηματικές», πού εἶχαν ὅπωςδήποτε ὡς σκοπὸ τους τὴ δογματικὴ διαπαιδαγώγηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος. Δὲν μᾶς παρουσιάζουν τὸν Χριστὸ μονάχα μέσ τὴν ἀπλότητά Του, ἀλλὰ καὶ μέσ στό θάμβος τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐνσάρκου Οἰκονομίας: Ἄναρχος ἀρχὴν λαμβάνει, καὶ σαρκοῦται ὁ Θεός, ὁ Ἀγέννητος γεννᾶται εἰς τὴν φάτην ταπεινός. Ὁ λαὸς πλέον ποτνιαῖται τῆς παλιγγενεσίας τραγουδώντας τὴν παραμονὴ τῆς Γιορτῆς τὰ κάλαντά του, εἴτε σέ ἀπλούστερη εἴτε σέ λογιώτερη γλώσσα, ἔχοντας

ώστόσο στραμμένον τόν προσανατολισμό του στην ποιητική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως, ἡ θεολογική ὄψη τῶν ἀσμάτων αὐτῶν εἶναι ἢ ἐπὶ τὸ λαϊκότερον ἀπόδοση τῶν ἱερῶν κειμένων· αὐτὸ τοῦς δίδει μία δυναμικὴ ξεχωριστὴ, καθὼς ὑφίστανται ὡς μέλος θρησκευτικὸ συνάμα καὶ κοσμικὸ, ἤγουν καθολικὸ. Ἡ εἴσοδος τοῦ θρησκευτικοῦ στόν χῶρο τοῦ κοσμικοῦ ἔχει μιά φανέρωση ἠθικὴ, κατάλληλη γιὰ σύναψη μὲ τίς παιδικές καὶ ἀθῶες φωνές πού θά ἀντηχῆσουν στίς γειτονιές. Δέν ὑπάρχουν στά λόγια αὐτά προλήψεις καὶ ὑπόνοιες γιὰ ἀντιμισθία: μόνο καθαρὰ βλέμματα καὶ ζωντανές φωνές.

Δέν προφταίνει ὁ ἄνθρωπος νά συμφιλωθεῖ μὲ τὸ γεγονὸς τῆς Ἑλευσης τοῦ Θεοανθρώπου ὡς Βρέφους καὶ Παιδίου Νέου, δέν ἔχει οὔτε χῶρο οὔτε χρόνο γιὰ νά συγκρατηθεῖ, παρά μόνον παίρνει τοῦς δρόμους, ἀφοῦ τὸ γεγονὸς τῆς Ἐνανθρωπήσεως καθορίζει τὸν ρυθμὸ τῆς ζωῆς. Στά κάλαντα τῆς Δωδεκανήσου, σέ ἦχο γ' καὶ ρυθμὸ δακτυλικὸ ἐξάσημο, ἀκοῦμε: *Αὕτη εἶναι ἡ ἡμέρα, / ὅπου ἤρθ' ὁ Λυτρωτῆς, / ἀπὸ Μαριάμ Μητέρα, / ἐκ Παρθένου γεννηθείς. Τί χρειάζονται τὰ ἐπιπλέον; Ἀκόμη καὶ στά πανελλήνια ἢ ἀστικά λεγόμενα κάλαντα τῶν Χριστουγέννων ἢ ἀλήθεια εἶναι εὐγλωττη, πανανθρώπινη καὶ ποιητικὰ ἀνυπότακτη, γι' αὐτὸ καὶ γίνεται τραγουδι χαρᾶς μὲ ἐκκλησιολογικὴ προτροπὴ: Χριστὸς γεννᾶται σήμερον / ἐν Βηθλεέμ τῇ πόλει, / οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, / χαίρει ἡ φύσις ὅλη. [...] Καὶ σᾶς καληνυχτίζομε, / πᾶτε νά κοιμηθῆτε, / ὀλίγον ὕπνο πάρετε, / πᾶλι νά σηκωθῆτε, / στήν ἐκκλησιάν νά τρέξετε / μὲ ἄκραν προθυμίαν / καὶ τοῦ Θεοῦ ν' ἀκούσετε / τὴν Θεῖαν λειτουργίαν.*

Ἡ λαϊκὴ εὐσέβεια δέν τιθασεύεται οὔτε ἀπὸ τὰ λαογραφικὰ δρώμενα οὔτε ἀπὸ τὰ ὑμναγιολογικὰ κείμενα. Τὸ χαρμόσυνο γεγονὸς τῆς Γέννας τοῦ Κυρίου ἡμῶν προβάλλει οὐσιαστικὸς ἐνεστῶτας ζωῆς καὶ πανηγύρεως, ἀνοιξαντάρια χαρᾶς, καλαντάρισμα εὐγνωμοσύνης καὶ κοινωνικὸ ἄγγελμα πρόσκλησης στὴ μέθη τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Ἄντι γιὰ μιά τυπικὴ εὐχὴ «Καλὰ Χριστοῦγεννα», ἡ λαϊκὴ μουσα συγκλονίζεται μὲ τὴν ὑπόμνηση τοῦ συνωνύμου τῆς ὄντως χαρᾶς: *Χριστὸς γεννᾶται σήμερον. Στὴν ἑλληνικὴ λαογραφία τὰ κάλαντα τῶν Χριστουγέννων συναντῶνται σέ διάφορες παραλλαγές, συνθέτοντας μαζί μὲ ἄλλες ἐκδηλώσεις τὸν πλοῦτο τῶν ἐθίμων τοῦ Δωδεκαημέρου. Δεκάδες ἱστορίες, πού ἡ λαϊκὴ φαντασία ἐμπνεύστηκε ἀπὸ τὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, συνδυάζονται μὲ τὴ θεολογικὴ ἀλήθεια· εὐαγγελικὴ ἱστορία καὶ παράδοση ἐνώνονται ἄρρηκτα μέσα ἀπὸ τὸν στίχο καὶ τὴ μουσικὴ, συμβολισμοὶ καὶ κατάλοιπα τῶν ἀρχαίων παραδόσεων ἀνακαλύπτονται συνηφασμένα μὲ τὸ χριστιανικὸ κοσμοχαρμόσυνο μήνυμα. Ἔτσι, ἀπὸ τὸν Πόντο ὡς τὴν Κρήτη καὶ ἀπὸ τὰ Ἑπτάνησα ἕως τὴ Μικρὰ Ἀσία τὰ κάλαντα ἄδονται μὲ πίστη καὶ κατάνυξη, διαμορφώνοντας τὸ νοσταλγικὸ κλίμα τῶν Χριστουγέννων σέ πείσμα τῆς καταναλωτικῆς μονομανίας τοῦ κόσμου μας καὶ παρά τίς ἀπόπειρες «ἐκπολιτιστικοῦ» ἐθισμού τοῦ λαοῦ μας στά συναισθηματικὰ ἀφελεῖ τραγουδάκια τῆς Δύσεως μὲ τὸ γλυκανάλατο μελωδικὸ ἀπήχημα καὶ τὴν ἐπιπεδὴ θρησκευτικότητά τους. Ἄλλωστε, ἡ ἱερότητα τῆς γιορτῆς κάνει τὰ πράγματα ἱερά, τίς ὥρες μεγάλες καὶ τίς ψυχές εὐρύχωρες.*

Ἐθιμικά τοῦ Δωδεκαημέρου

Τοῦ Μ. Γ. Βαρβούνη

Καθηγητῆ Λαογραφίας

Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης / Τμήμα Ἱστορίας καί Ἐθνολογίας

ΤΙΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ μέρες τῶν ἑορτῶν τοῦ Δωδεκαημέρου, ὁ λαϊκός ἄνθρωπος φρόντισε νά περιβάλλει μέ σειρά διαβατηρίων καί θρησκευτικῶν ἐθίμων, μέ τά ὅποια προσπάθησε νά ἐξασφαλίσει τήν εὐτυχία καί τήν μακροήμερευσή του. Μέ σειρά ἐθίμων καί τελετουργιῶν προσπαθεῖ νά ξορκίσει τόν ἀπερχόμενο χειμῶνα καί νά καλωσορίσει τήν ἐπερχόμενη, εὐοίωνα καί ἀναβλαστική ἀνοιξη, πού ὀριοθετεῖ περίοδο ἀνθίσης καί προμηνύει τήν καρποφορία τοῦ καλοκαιριοῦ. Μέ τά ἔθιμα αὐτά κατὰ κανόνα ἐπιδιώκεται νά θωρακιστεῖ τελετουργικά, ἀλλά καί νά γίνει αἰσθητή ἢ μετάβαση ἀπό τόν χειμῶνα στήν ἀνοιξη, ἀπό τό σκοτάδι στό φῶς καί ἀπό τή νέκρωση στήν ἀναγέννηση τῆς φύσης. Νά ἐξασφαλιστεῖ εὐετηρική εὐτυχία γιά τή χρονιά πού ἔρχεται καί νά τονωθεῖ τό θρησκευτικό συναίσθημα καί ἡ οἰκογενειακή συνοχή, μέ τίς ἐκκλησιαστικές καί οἰκιακές λατρευτικές τελετουργίες τῶν μεγάλων ἑορταστικῶν σταθμῶν τῆς περιόδου (Χριστουγέννων - Πρωτοχρονιάς - Θεοφανείων).

Στά παραδοσιακά ἐλληνικά σπίτια ἔκαιγε στό τζάκι ὅλες τίς μέρες αὐτές. Τοῦ «χριστόξυλου», μεγάλου ξύλου πού ἔμπαινε ἐκεῖ ἐπίτηδες, ἢ χωνεμένη στάχτη συλλέγονταν τελετουργικά στό τέλος τοῦ Δωδεκαημέρου, γιά νά χρησιμεύσει ὡς μαγικό ἀποτροπαϊκό φυλακτήριο τοῦ σπιτιοῦ καί τῆς οἰκογένειας.

Στά σύγχρονα σπίτια, πού τό τζάκι, ἂν ὑπάρχει, εἶναι μᾶλλον δηλωτικό ἐκζήτησης καί πολυτέλειας παρά χρηστικό, οἱ διάφορες διακοσμῆσεις ἔχουν τόν κύριο λόγο, καί ἀναμειγνύουν τήν φάτνη μέ πολλές μορφές ξωτικῶν ἀπό τήν δυτικοευρωπαϊκή, κυρίως, παράδοση.

Τό Δωδεκαήμερο μέ τίς τρεῖς μεγάλες γιορτές του εἶναι ἀπό τίς σημαντικότερες περιόδους τοῦ ἐτήσιου ἑορτολογικοῦ κύκλου, ἀφοῦ μάλιστα ἡ περίοδος αὐτή συμπίπτει μέ τίς χειμερινές τροπές τοῦ ἡλίου, σημαντική φάση τοῦ ἐτήσιου ἡμερολογιακοῦ κύκλου, πού σημαδεύεται, ἤδη ἀπό τά ἀρχαία χρόνια καί σέ ὅλους σχεδόν τοὺς λαούς, μέ ἀνάλογα σημαντικά ἔθιμα. Μεταξύ αὐτῶν, στόν ἐλληνικό λαό, σπουδαία θέση κατέχουν οἱ δωδεκαημερίτικες μεταμφιέσεις, ἰδίως στόν βορειοελλαδικό χώρο. Οἱ μεταμφιέσεις αὐτές παρουσιάζουν τόση πολυμορφία καί ἔκταση, ὥστε ἔχουν ἀπασχολήσει πολλές φορές τήν λαογραφία. Ἡ κοινή κατάληξη ὅλων τῶν ἐρευνητῶν, ἐλλήνων καί ξένων, εἶναι ὅτι κοινό ὑπόστρωμα τῶν ἐθίμων αὐτῶν ἀποτελεῖ ἡ πανάρχαιη πεποιθήση πῶς ἡ τέλεσή τους συμβάλλει στήν «καλοχρονιά», δηλ. στήν ἐξασφάλιση, μέ μαγικό καί συμβολικό τρόπο πάντοτε, πλούσιας σοδειᾶς καί σωματικῆς υἱείας καί ρώμης, γιά ὅλα τά μέλη τῆς παραδοσιακῆς κοινότητας.

Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Γ. Ν. Αἰκατερινί-

δης, μαρτυρίες για τήν ὑπαρξη μεταμφιέσεων ἔχουμε ἤδη ἀπό τόν 2^ο αἰ., σέ χωρίο τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως. Τόν 4^ο αἰ. ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κατηγορεῖ τοὺς χριστιανούς τῆς ἐποχῆς του πού συνήθιζαν νά μεταμφιέζονται. Τόν 6^ο αἰ., ὁ ἐπίσκοπος Ταφάρων Γρηγόριος ἀναφέρεται σέ ἀνθρώπους πού κάλυπταν τά πρόσωπά τους μέ δερμάτινες ἐπενδύσεις καί ἔπαιζαν στήν ἀγορά. Τό 691-692, ὁ 62^{ος} κανών τῆς ἴδιας Συνόδου καταδικάζει τίς σχετικές μέ τίς ἀρχαῖες ἐορτές τῶν Καλανδῶν, τῶν Βοτῶν καί τῶν Βρουμαλίων συνήθειες, ὅπως τίς μεταμφιέσεις ἀνδρῶν σέ γυναῖκες καί γυναικῶν σέ ἀνδρες ἀλλά καί τή χρήση προσωπείων κωμικῶν, σατιρικῶν ἢ τραγικῶν.

Τόν 12^ο αἰ. ὁ Βαλαμών, σχολιάζοντας τόν 62^ο κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, ἀναφέρεται ἐκτενῶς σέ ἀνάλογες ἐθιμικές μορφές. Ὅπως καί τῶν ὑπόλοιπα στοιχεῖα τοῦ ἀρχαιότερου πυρήνα τῶν ἐλληνικῶν λαϊκῶν ἐθίμων, ὑπέστησαν, μέ τήν πάροδο τῶν αἰώνων καί τήν ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν, τῶν οικονομικῶν καί τῶν πολιτισμικῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου, μεταλλαγές, μετεξελίξεις καί διαφοροποιήσεις. Τό ἐθιμικό κενό πού δημιουργήθηκε ἤρθε νά καλύψει ὁ ὑπερτονισμός τοῦ ψυχαγωγικοῦ σκέλους αὐτῶν τῶν ἐκδηλώσεων, ὥστε οἱ δωδεκαημερίτικες μεταμφιέσεις νά πάρουν κυρίως τόν χαρακτήρα ψυχαγωγικῶν ἐκδηλώσεων, ἀλλά καί ἐκφράσεων τῆς τοπικῆς πολιτισμικῆς ἰδιαιτερότητας. Μέσα ἀπό τήν διαδικασία αὐτή, οἱ μεταμφιέσεις τοῦ Δωδεκαήμερου ἐντάχθη-

καν στό πνεῦμα τοῦ φολκλορισμοῦ, ὁ ὁποῖος πλέον κυριαρχεῖ στίς ἐθιμικές ἐκδηλώσεις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἔχοντας ἀποβεῖ ὁ βασικότερος τρόπος διαχείρισης τῆς παράδοσης στίς μέρες μας.

Ὅσα διαπιστώθηκαν ἢ ἀναφέρθηκαν ἤδη, ἀποτελοῦν ἀπλές νύξεις σέ μεγάλο καί σπουδαῖο ζήτημα, πού ἔχει ἀπασχολήσει ἀρκετά τήν ἐλληνική λαογραφική βιβλιογραφία, καί τό ὅποιο χρειάζεται μεγάλη ἔκταση γιά νά ἀναλυθεῖ καί νά καλυφθεῖ. Εἶναι ὅμως, οἱ παρατηρήσεις αὐτές ἐνδεικτικές τοῦ κλίματος πού προσδιορίζει τόν ἐλληνικό λαϊκό ἐορτασμό τῶν Χριστουγέννων καί τῆς Πρωτοχρονιάς, σήμερα καί διαχρονικά, στήν ἐλληνική λαϊκή λατρευτική καί ἐορτολογική παράδοση. Παραλλήλως εἶναι ἀποκαλυπτικές τοῦ μεγάλου ἐθιμικοῦ πλοῦτου πού μελετᾶ καί διαχειρίζεται ἡ ἐλληνική λαογραφία, πλοῦτου μοναδικοῦ καί πολύχρωμου, πολύμορφου καί πολυδιάστατου, κυρίως ὅμως ἀνθρωποκεντρικοῦ.

Ὅσα ἐθίμα ἀναφέρθηκαν διακρίνονται γιά τήν κοινωνική τους λειτουργικότητα καί γιά τήν ἐγγραφή τους σέ πλαίσιο ἀρμονικῆς ζωῆς μέ τό φυσικό περιβάλλον καί ὑποδειγματικῆς συνύπαρξης μέ τόν συγχωριανό καί τόν συνάνθρωπο, στό πλαίσιο τῶν παραδοσιακῶν ἐλληνικῶν κοινωνιῶν. Στίς μέρες μας, πέρα ἀπό τήν ὅποια ἐθιμολογία, τό σπουδαιότερο ἴσως δίδαγμα τῆς λαογραφίας εἶναι ἡ ἀνάγκη ἐπανόδου στίς σπουδαῖες αὐτές ἀξίες, πού εἶναι ἰκανές νά ἐξανθρωπίσουν, καί πάλι, τήν ἤδη ἐξαγριωμένη καί ἀγχώδη καθημερινή μας ὑπαρξη καί κοινωνική πρακτική.

- Ἄρχιμ. Εὐδοκίμου Καρακουλάκη: *Ἱστορικά καί Ἄρρητα τῆς διηγήσεως μερικῶν θαυμάτων τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Φανερωμένης τῆς εὐρισκομένης ἐν τῇ νήσῳ Ὑδρα. Ί. Καθεδρικός Ναός Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ὑδρας 2014².*

Πολύ ἐπιμελημένη, χρηστική, ἐνδιαφέρουσα ἀπό πολλές πλευρές ἡ ἔκδοση αὐτή, βασικό θέμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἔκδοση τῆς δυσεύρετης σήμερα «Διηγήσεως» ὀρισμένων ἀπό τά θαύματα τῆς περιφημῆς Ἱ. Εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τῆς Φανερωμένης τῆς Ὑδρας. Ἡ «Διήγησις» ἐκδόθηκε γιά πρώτη φορά ἀνωνύμως τό 1817 στήν Πίζα, στό τυπογραφεῖο τοῦ R. Prosperi μέ ἔξοδα τοῦ προκρίτου τῆς Ὑδρας Σταμ. Μπουντούρη. Ἀκολούθησαν ἀργότερα καί ἄλλες, αὐτοτελεῖς ἢ καί σέ βιβλίο ἢ περιοδικό. Τό κείμενο πού δημοσιεύεται ἐδῶ εἶναι αὐτούσιο ἀπό τήν ἔκδοση πού ἔγινε στόν Πειραιά τό 1906 μέ δαπάνη αὐτή τήν φορά τῆς ἐγγονῆς τοῦ Μπουντούρη Μαρούσας καί μέ τήν ἀναγκαῖα σιωπηρή διόρθωση τυπογραφικῶν ἀβλεπτημάτων. Ἡ ἀνάγνωση τῶν θαυμάτων, πέραν τῆς θρησκευτικῆς σημασίας τους, πού εἶναι σύμφυτη μέ τήν ἀκράδαντη πίστη τῶν Ἑλλήνων καί τοῦ συνδέσμου τους μέ τήν τιμή καί τόν σεβασμό πρὸς τήν Κυρία Θεοτόκο, προσφέρει καί σημαντικές ἱστορικές πληροφορίες γιά τίς τύχες τοῦ νησιοῦ κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας. Παραλλήλως πολύ χρησιμη γιά τόν μὴ εἰδικό ἀναγνώστη, ἀλλά καί γιά κάθε προσποιούμενο τόν ἀδιάφορο γιά τά δίκαια αὐτῆς, εἶναι καί ἡ προεπισκόπηση τῆς ἱστορίας τῆς Ἱ. Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Φανερωμένης Ὑδρας, προάγγελος τῆς μέλλουσας, ὅπως σημειώνεται ἀπό τόν π. Εὐδόκιμο, νά ἐκδοθεῖ πλήρους ἱστορίας τῆς παλαιᾶς καί περίπυστης Μονῆς. Στήν συνοπτική ἀλλά πολύ κατατοπιστική ἐξιστόρηση τῶν περιπετειῶν καί τῶν καταστροφῶν, τίς ὁποῖες ὑπέστη κατά καιρούς ἡ Μονή, συμβάλλουν οἱ φωτογραφίες παλαιῶν χαρτῶν, εἰκόνων, σχεδίων, πορτραίτων σημαντικῶν μορφῶν πού συνδέονται μέ τό μνημεῖο καί σχετικῶν φωτογραφιῶν. Ἡ ἔκδοση φέρει τήν εὐλογία τοῦ Σεβ. Ὑδρας κ. Ἐφραίμ, προλογίζεται ἀπό τόν Πρωτ. Ἀκίνδυνο Δαρδανό, Γεν. Ἄρχιερ. Ἐπίτροπο Ὑδρας καί κατακλείεται ἀπό κείμενο γιά τήν Παναγία τοῦ Ἱερολ. Διακόνου Νεκταρίου Δαρδανοῦ. Ἡ ἔκδοση ἐπαληθεύει τή γνωστή ρῆση: «Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τό εὖ».

- π. Βασιλείου Χριστοδούλου: *Μεῖνε μαζί μας, βράδυασε. Περπατώντας πρὸς τήν Ἐμμαούς πορεία σέ μιᾶ σύγχρονη ὁδό. Ἐκδόσεις Γρηγόρη. Ἀθήνα 2015.*

Δέν μᾶς ἐκπλήττει βέβαια μέ τόν τρόπο τῆς προσεγμένης καί βαθυστόχαστης γραφῆς του ὁ π. Βασίλειος. Αὐτό πού μᾶς ἐντυπωσιάζει στό νέο βιβλίο του εἶναι

έκτεταμένη και βαθύτατη γνώση τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, τὴν ὁποία πλέκει μὲ τὰ Εὐαγγέλια, τὰ πατερικά κείμενα καὶ ἐπιλεγμένα ἔργα μεγάλων ἐλλήνων καὶ ξένων συγγραφέων καὶ ποιητῶν, μὲ προσωπική μέθοδο τέτοια, ὥστε νά δημιουργεῖ σελίδες ἄφθαστης ἐκφραστικῆς ἐπιδεξιότητος. Μὲ τρόπο βαθειά πνευματικό, σεμνό, καὶ ταυτόχρονα ἀποφασιστικό καὶ ἀποδεικτικό, ὁμιλεῖ «γιά τόν συνοδοιπορικό περίπατο τοῦ Χριστοῦ μὲ τούς δύο μαθητές του πρὸς Ἐμμαούς», ἐπιχειρεῖ τὸ ξαναζωντάνεμα τοῦ περιπάτου σέ μιὰ σύγχρονη ὁδὸ, ἐκπλήρωση ὑπόσχεσης «μὲ τὴν σκέψη τοῦ σημαντικοῦ κέρδους νά πάρει ἓνα ἐλάχιστο μερτικό ἀπὸ αὐτόν τόν περίπατο» καὶ στοχεύει νά μυσταγωγηθεῖ μαζί μας «στὸν τρόπο ζωῆς πού ὑπερβαίνει τόν πανικό τοῦ τέλους καὶ καθιστᾷ τόν τάφο διαυγή». Ὁ ἄνθρωπος βεβαιώνεται γιὰ τὴν ἀνάστασή του «στὸν βαθμὸ πού συσσωματώνεται καὶ συνακολουθεῖ τόν Χριστό» γράφει. Τὸ κείμενο ἀκολουθεῖ τὴν παράθεση τοῦ ἀποσπάσματος ἀπὸ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο (κδ΄ 13-35), τὸ μόνο πού διασώζει τὴν πρὸς Ἐμμαούς πορεία (μονολεκτικά τὸ μνημονεύει ὁ Μᾶρκος). Ἀκολουθεῖ ἡ «Προετοιμασία» καὶ μετὰ ἡ «Ἱερολογία», τὸ μεγαλύτερο σέ ἔκταση μέρος τοῦ βιβλίου, ὅπου ἀναπλάθεται καὶ διακτινώνεται τὸ περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας πού ἀναπτύχθηκε στὴ διάρκεια τῆς πορείας. Ἐπεται ἡ «Ἱερουργία», ἡ κατάφαση τῆς καρδιάς, ἡ συνέχεια τῆς πορείας στὴν ἐμπειρία τῆς Εὐχαριστίας, πού μετρᾶται μὲ ἀντίβαρο πέντε ὅλες κι ὅλες λέξεις: «εἰ ἔχεις καρδίαν, δύνασαι σωθῆναι». Τὸ κείμενο ὀλοκληρώνεται μὲ ἓνα τμῆμα πού τιτλοφορεῖται «Τὸ τέλος εἶναι ἐκεῖ πού ξεκινᾶμε» καὶ μέσα σέ παρένθεση (γιατί ἐπίλογος δέν μπορεῖ νά γραφεῖ...). Κρατοῦμε μιὰ πρόταση γιὰ νά κλείσουμε αὐτὸ τὸ σημείωμα, διαφοροτικά ἔπρεπε νά καταγράψουμε κάθε σελίδα: «Μὴν ἀναζητᾶς τόν Θεό ἐκεῖ πού ὅλοι περιμένουν νά Τόν βροῦν, ψάξτον ἐκεῖ πού ὅλοι τόν χάνουν».

○ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ: Κανὼν παρακλητικός εἰς τὸ Θεῖον καὶ Προσκυνούμενον, Πανάγιον καὶ Παράκλητον Πνεῦμα. Ἄρτα 2014.

Συλλογικό ἔργο μὲ τὴν φροντίδα, τούς κόπους καὶ τὴν συνδρομὴ τοῦ Πρωτ. Δημ. Ἀθανασίου καὶ τῆς Πρεσβυτέρας Χαρούλας Τσουλιάη. Τὸ κείμενο αὐτὸ, πρωτότυπο καὶ σημαντικό γιὰ τὰ ὑψηλά θεολογικά του νοήματα, ποίημα τῆς μεγάλης ἀσκητικῆς μορφῆς τοῦ φωτιστοῦ τῶν Ρώσων, τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ, μιᾶς ἀπὸ τίς ὠραιότερες μορφές τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ τῆς ρωσικῆς ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, εἶναι τεκμήριο τῆς σπουδαίας προσωπικότητος τοῦ Ἁγίου, ὁ ὁποῖος τὸ ἔγραφε στὸν τοῖχο τοῦ κελλιῦ του μὲ κάρβουνο, ἔγκλειστος μετὰ ἀπὸ κακόβουλη κατηγορία καὶ ἄδικη καταδίκη. Στὸν ἐπιμελημένο τόμο περιλαμβάνονται, ἐκτός τοῦ χαιρετισμοῦ τοῦ Σεβ. Κυρήνης κ. Ἀθανασίου, Ἐξάρχου τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας στὴ Μόσχα, καὶ τόν πρόλογο τοῦ Σεβ. Κυθῆρων κ. Σεραφεῖμ, α) εἰσαγωγικό σημείωμα τοῦ ὁμ. καθηγητοῦ Βλασ. Σαββίδη γιὰ τόν βίο, τίς διώξεις τοῦ Ἁγίου, τόν Κανόνα στὴ σημερινή μορφή του, καὶ φιλολογικά στοιχεῖα τοῦ νέου ἔργου, β) κείμενο τοῦ Πρωτ. Δημ. Ἀθανασίου γιὰ τόν Κανόνα πρὸς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ μὲ σύντομα ἱστορικά στοιχεῖα, τὰ χαρα-

κτηριστικά του Κανόνος και θεολογικό σχολιασμό του, πνευματική προσωπογραφία του Ἁγίου μέσα ἀπό ὑμνογραφικό ποίημα του γέροντος Ἰωσήφ του Βατοπεδινού, γ) εἰσαγωγή στήν ἐπανασύνθεση του Παρακλητικοῦ Κανόνος στό Ἅγιο Πνεῦμα του Ἁγίου Μαξίμου μέ βάση τήν νεοελληνική μετάφρασή του στήν ἀρχαιοελληνική ὑμνογραφική γλῶσσα τῆς ἑλληνοφώνου Ὁρθοδοξίας, τό κείμενο του Κανόνα στήν ἀρχαιοελληνική, μουσικό παράρτημα καί 24 Χαιρετιστήριοι Οἴκοι ἀπό τόν καθ. Ἄντ. Μάρκου. Ὁ Παρακλητικός Κανών πρὸς τό Πανάγιο Πνεῦμα εἶναι ὁ μοναδικός Παρακλητικός Κανών πού ὑπάρχει στήν ἐκκλησιαστική ὑμνογραφία καί τό κείμενο παραδίδεται γιά πρώτη φορά στήν ὀρθόδοξη ὑμνογραφική γλῶσσα γιά προσευχητική χρήση μετά ἀπό 462 χρόνια ἀπό τή σύνθεσή του στή ρωσοσλαβονική. Ἀξιέπαινη προσωπική ἐκδοτική προσπάθεια σέ καιροῦς δυσχείμερους.

- Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως. Πρακτικά ΙΓ' καί ΙΔ' Λειτουργικῶν Συμποσίων Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων (Ἱ. Νῆσος Τῆνος, 19-21.9.2011 καί Ἱ. Μ. Πατρῶν, 17-19.9.2012). Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2015.

Ὁ πρῶτος τόμος τιτλοφορεῖται «Ὁ λειτουργικός λόγος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σήμερα» καί περιλαμβάνει τίς ὁμιλίες, τίς διάφορες θέσεις, τοὺς προβληματισμούς τῶν συμμετασχόντων, τίς προτάσεις καί τά γενικά συμπεράσματα γιά ἓνα πολυσυζητημένο καί πολύπτυχο θέμα τοῦ συμποσίου, πού διοργανώθηκε ἀπό τήν Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, ἡ ὁποία τελεῖ ὑπό τήν προεδρία τοῦ Σεβ. Καισαριανῆς κ. Δανιήλ. Εἶναι πολύ σημαντικά ὅσα περιλαμβάνονται στά συμπεράσματα τοῦ Συνεδρίου, ἐδῶ καταγράφουμε τήν τελευταία παράγραφο: «Ἐπανειλημμένως τονίσθηκε ὅτι οἱ Ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλουν νά λαμβάνουν τά ἀπαραίτητα μέτρα, προκειμένου ὁ λαός τοῦ Θεοῦ, ἀκούγοντας ἀρχαῖα κείμενα, μεταφρασμένα ἢ στήν καθομιλουμένη, νά κατανοεῖ τίς ὑπέρογκες ἀλήθειες καί νά ὀδηγεῖται στή σωτηρία». Ὁ δεύτερος τόμος ἔχει τίτλο «Οἱ Λειτουργικές Τέχνες» καί περιλαμβάνει ἀντιστοιχῶς τίς ὁμιλίες, τίς θέσεις, τοὺς προβληματισμούς τῶν συμμετασχόντων, τίς προτάσεις καί τά γενικά συμπεράσματα γιά τό θέμα τοῦ συμποσίου, πού διοργανώθηκε ἀπό τήν ἴδια Συνοδική Ἐπιτροπή. Στό μήνυμα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου διαβάζουμε τά ἀκόλουθα πού συνοψίζουν καί τό πνεῦμα πού ἐπικράτησε στό Συμπόσιο: «Μέσα σ' ἓνα κόσμον ὅπου ὅλα προσπαθοῦν νά ἐπιβληθοῦν διά τοῦ ὄγκου καί τῆς ἰσχύος, ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά ἀντιπαραθέσει τό ταπεινό κάλλος πού ἀφοπλίζει. Θεολογία καί Τέχνη ἀποτελοῦν ἐκφράσεις τοῦ ἀφάτου Μυστηρίου τῆς θείας Ἐνανθρωπήσεως. Ἡ Ἐκκλησία υἰοθέτησε κάθε μορφή τέχνης μέσω τῆς ὁποίας ἐκφράζεται τό δόγμα, ἡ θεολογία, ἡ πίστη καί ἡ ἐλευθερία τῆς Ὁρθοδοξίας».

- Πρωτ. Γεωργίου Στ. Βαγιανοῦ: Ἱερός Μητροπολιτικός Ναός Ἁγίου Δημητρίου Κηφισίας. Ἱστορική Ἐπισκόπηση. Ἀθήνα 2014.

Ἐπιβλητικός τόμος, ἀντάξιος τῆς ἱστορίας καί τῆς πολλαπλῆς προσφορᾶς τῶν κληρικῶν τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγίου Δημητρίου Κηφισιάς στήν Ἐνορία ἀλλά καί τῆς μεγάλης

καί ἄμεσα συνδεδεμένης μέ τήν Ἑλλάδα μορφῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, στήν ὁποία εἶναι ἀφιερωμένος. Κείμενο ἐνδιαφέρον καί προσιτό σέ κάθε ἀναγνώστη, καί ὀπλισμένο μέ παντός εἶδους ἐπιστημονικές ἀναλύσεις γιά θέματα ἱστορίας, θεολογίας, νομικῆς, χωροταξίας, ἀρχιτεκτονικῆς, ζωγραφικῆς καί εἰκαστικῶν ἐν γένει τεχνῶν, ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν κ.ἄ., ἀποτέλεσμα συνθετικῆς ἐργασίας πού, παρά τό τεράστιο ὕλικό καί τά προβλήματα, τά ὁποία ἀνακύπτουν σέ αὐτές τίς περιπτώσεις, ἀλλά ὑπερκεράστηκαν ἀπό τήν ἐμπειρία καί τήν γνωστή ἐντυπωσιακή καί πολύπτυχη ἐπιστημονική ἐπάρχεια τοῦ συγγραφέως, ἀποτελεῖ ὑποδειγματική ἐργασία. Πέρα ἀπό τήν ἱστορία ἀνέγερσης τοῦ μνημείου, τήν περιγραφή του ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά, τήν ἀναφορά στόν Πολιοῦχο Κηφισιάς Ἅγιο Δημήτριο, στούς κληρικούς ἀλλά καί λαϊκοὺς οἱ ὁποῖοι ὑπηρέτησαν κατά καιρούς στόν ναό, τοὺς εὐεργέτες καί δωρητές του, ὁ συγγραφεὺς ἐπεξέτεινε τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου μέ στοιχεῖα πού ἐνδιαφέρουν γενικότερα κάθε ἀναγνώστη πού διψᾷ γιά γνώση ἢ ἀρέσκεται σέ ἱστορικές ἀναδρομές. Στήν προκειμένη περίπτωση παρουσιάζουν ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον καί συντελοῦν στήν καλύτερη κατανόηση τῆς πρωταρχικῆς σημασίας τῆς παρουσίας τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στήν θρησκευτική, κοινωνική καί πνευματική ζωὴ τῆς περιοχῆς τά στοιχεῖα γιά τήν συγκοινωνιακή σύνδεση Ἀθήνας - Κηφισιάς καί τήν σημασία της, ἡ ἀναφορά στήν ναζαρηνὴ ζωγραφικὴ, τεχνοτροπία μέ ἔντονες δυτικὲς ἐπιδράσεις, πολὺ διαδεδομένη κατά τόν 18ο καί 19ο ἰδίως αἰῶνα στήν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία τίς τελευταῖες δεκαετίες ἔχει τύχει συστηματικῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης, ἡ καταγραφή καί περιγραφή μνημείων τοῦ ἰδίου τύπου μέ τόν προκειμένο ναό ἀνά τήν Ἑλλάδα, ἡ ἀναφορά στά πολυάριθμα κτητορικά παρεκκλήσιά του, μερικὰ ἀπό τά ὁποῖα εἶναι πολὺ παλαιά, καί ἡ τεκμηρίωση τῶν στοιχείων πού παρατίθενται, θέμα στό ὁποῖο ὁ συγγραφεὺς, ὡς συνειδητός καί ἔμπειρος ἐπιστήμων, δίδει ιδιαίτερη σημασία, γίνεται μέ χρῆση ἀρχαιολογικοῦ ὕλικου.

Τό πολυσέλιδο παράρτημα ἐπιγραφῶν καί φωτογραφιῶν, πού παρατίθεται στό τέλος τῆς ἐκδόσεως, μαζί μέ τήν μακροσκελῆ βιβλιογραφία, καθιστᾷ τό βιβλίο πολύτιμο τεκμήριο τῆς μακρόχρονης παρουσίας τοῦ ναοῦ καί τῆς ἐνορίας του καί σημαντικὴ προσφορά στήν ἐν γένει ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τοῦ τόπου μας.

Ἡ κάθοδος πρὸς τὴν Ἰουδαία.

Πρωτοπρ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ.Μ. Ζιχνῶν καί Νευροκοπίου

Μέ τίς διατάξεις τῆς §2 τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ ν. 4024/2011 γιά τόν μισθό τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων καί Λειτουργῶν - Κληρικῶν προβλέπονται καί τά ἑξῆς:

α) Ἡ σύνταξη ὄσων ἐντάσσονται στό νέο μισθολόγιο ἐξακολουθεῖ νά ὑπολογίζεται ὡς τήν 31.12.2015 μέ βάση τίς συντάξιμες ἀποδοχές τους, ὅπως διαμορφώθηκαν στίς 31.10.2011, χωρίς νά λαμβάνονται ὑπ' ὄψη τυχόν μισθολογικά κλιμάκια πού θά ἐλάμβαναν κατά τό ἀνωτέρω χρονικό διάστημα μέ βάσει τίς διατάξεις τοῦ ν. 3205/2003. Συνεπῶς ὡς τήν 31.12.2015 ἐξακολουθοῦν νά ἰσχύουν οἱ ὡς ἄνω νομοθετικές διατάξεις καί γιά τό μισθολόγιο τῶν Κληρικῶν. Ἔχουμε ἐπανειλημμένως τονίσει ὅτι ἀπό 1.1.2016 ἀλλάζουν οἱ νομοθετικές διατάξεις γιά τήν μισθοδοσία τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων-Κληρικῶν. Ἔως τότε ἐξακολουθεῖ νά ἰσχύει ἡ ἀνωτέρω διάταξη. Εἶναι σημαντικό οἱ Κληρικοί νά γνωρίζουν μέ ποιό μισθό τόν Ὀκτώβριο τοῦ 2011 ἐντάχθηκαν στόν Ἐνιαῖο Μισθολόγιο. β) Ἀπό τήν κατά τά ἀνωτέρω ἔνταξη τῶν προαναφερομένων προσώπων στό νέο μισθολόγιο, οἱ ἀναλογούσες ἀσφαλιστικές εἰσφορές γιά κύρια σύνταξη, ἐπικουρική ἀσφάλιση καί πρόνοια, ἐξακολουθοῦν νά ὑπολογίζονται ἐπί τῶν ἀνωτέρω συντάξιμων ἀποδοχῶν.

Ὡς συντάξιμες ἀποδοχές κατά τήν ἔννοια τῶν ἀνωτέρω διατάξεων νοοῦνται οἱ μηνιαίες ἀποδοχές ἐπί τῶν ὁποίων

διενεργοῦνται κρατήσεις γιά κύρια σύνταξη, ἐπικουρική ἀσφάλιση καί πρόνοια καί οἱ ὁποῖες λαμβάνονται ὑπ' ὄψη γιά τόν ὑπολογισμό τῆς κύριας σύνταξης ἢ τῶν παροχῶν πού καταβάλλονται ἀπό τά οἰκεῖα Ταμεῖα ἐπικουρικής ἀσφάλισης καί πρόνοιας, σύμφωνα μέ τήν ἰσχύουσα νομοθεσία πού διέπει τίς παροχές αὐτές. Τό ἴδιο νοεῖται καί αὐτή πού ἀφορᾶ στό ἐφ' ἅπαξ βοήθημα ἀπό τό Τ.Π.ΟΕ.Κ.Ε. ἐπί τῆς ὁποίας διενεργεῖται κράτηση γιά τόν συγκεκριμένο λόγο καί σκοπό. Ὁ τρόπος ὑπολογισμοῦ ἀσφαλιστικῶν εἰσφορῶν γιά κύρια σύνταξη δημοσίου πού καθορίζεται ἀπό τό Γ.Λ.Κ. εἶναι: 1) Γιά τοὺς ἀσφαλισμένους σέ Φ.Κ.Α. ἢ τό Δημόσιο πρὶν ἀπό τήν 1.1.1993 ὑπολογίζονται οἱ ἀναλογούσες ἀσφαλιστικές εἰσφορές ἐπί τῶν συνταξίμων ἀποδοχῶν, ὅπως αὐτές εἶχαν διαμορφωθεῖ στίς 31.10.2011, δηλ. ἐπί τοῦ βασικοῦ μισθοῦ τοῦ μισθολογικοῦ κλιμακίου πού ἐλάμβανε ὁ Κληρικός ἢ ὁ ὑπάλληλος κατά τήν ἀνωτέρω ἡμερομηνία προστιθεμένου καί τοῦ ποσοῦ τῶν 140,80 €, σέ ποσοστό 6,67%. 2) Γιά τοὺς νέους ἀσφαλισμένους, ὅσοι ἔχουν ἀσφαλιστεῖ σέ Φ.Κ.Α ἢ τό Δημόσιο ἀπό 1.1.1993 καί μετά, οἱ ἀναλογούσες ἀσφαλιστικές εἰσφορές ὑπολογίζονται ἐπί τοῦ συνόλου τῶν μηνιαίων ἀποδοχῶν, μέ ἐξάιρεση τό Ἐπίδομα Ἀποκλειστικοῦ Εἰδικοῦ Λειτουργήματος ὅπως αὐτές εἶχαν διαμορφωθεῖ στίς 31.10.2011 προστιθεμένου καί τοῦ ποσοῦ τῶν 140,80 €, σέ ποσοστό 6,67%.

Προτείνουμε :

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

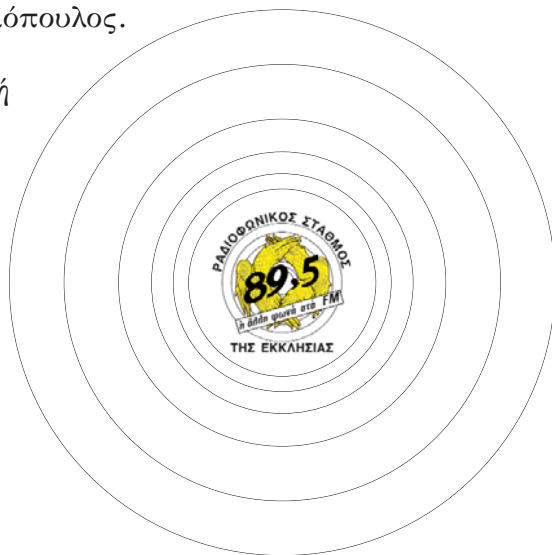
Ο έθνομουσικολόγος Καθηγητής Πανεπιστημίου κ. Λάμπρος Λιάβας, παρουσιάζει ένα μουσικό παραδοσιακό όδοιπορικό στά Χριστούγεννα τῶν Ἑλλήνων.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΤΕΡΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ. Ἡ ἐκπομπή πού παρουσιάζει ὁ π. Πέτρος Μινώπετρος, ΜΕΓΑΛΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ: ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. Τὴν ἐκπομπή παρουσιάζει ὁ Ν. Ἀσπρούλης, Δρ Θεολογίας.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

ΔΕΝ ΕΙΣΑΙ ΜΟΝΟΣ. Ἡ ἑορταστικὴ αὐτὴ ἐκπομπή, πού ἀποτελεῖ μία παραγωγή τῆς Μαίρης Χατζημιχάλη - Παπαλιού καί προβλήθηκε στὴν τηλεόραση τῆς ΝΕΡΙΤ, ἔχει θέμα: «Μέγας Βασίλειος – Τό λιοντάρι τῆς Ἀνατολῆς». Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. Ἡ ἑορταστικὴ αὐτὴ ἐκπομπή τοῦ Ρ/Σ, πού παρουσιάζει ὁ Δημήτρης Κοσμόπουλος. ΜΕΓΑΛΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ: Ο ΑΓΙΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Τὴν ἐκπομπή παρουσιάζει ὁ Δρ Θεολογίας, Ν. Ἀσπρούλης.

ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ. ΜΕΓΑΛΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ: ΕΞ ΥΔΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ – Η ΒΑΠΤΙΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΚΑΙ Η ΒΑΠΤΙΣΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, Η ΤΑΦΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΙΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ. Τὴν ἐκπομπή παρουσιάζει ὁ Δημήτρης Κοσμόπουλος. ΙΟΥΡΔΑΝΗΣ ΠΟΤΑΜΟΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΣΜΟΣ. Ἡ ἑορταστικὴ αὐτὴ ἐκπομπή τοῦ Ρ/Σ, πού παρουσιάζει ὁ Κωνσταντῖνος Παππᾶς.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203